

PRIMAVERA 2002

SUMARI

2	Una intel·ligent metamorfosis del hacer editorial
	<i>Teresa Villarroya</i>
8	Infantil i Juvenil
30	Narrativa
64	Poesia
86	Assaig
128	Altres Novetats
139	De torre a llibreria cultural
	<i>Lourdes Toledo</i>
143	Editorials valencianes

Una inteligente metamorfosis del hacer editorial

El mundo de la edición puede ser una fuente de sorpresas. Media Vaca es una de ellas. Al margen de los habituales parámetros económicos con los que se mueven la mayoría de las editoriales, Vicente Ferrer y Begoña Lobo, sus creadores, han encontrado nuevas maneras de hacer libros a base de riesgo, imaginación y buen gusto.

La editorial Media Vaca nace en Valencia a finales de 1998. En poco menos de cuatro años esta pequeña editorial independiente ha mantenido un ritmo sorprendente de originalidad, imaginación y audacia. Sus libros, de edición impecable, cuentan con el reconocimiento de la crítica especializada y de los lectores. Dos de sus más recientes creaciones, *El Señor Korbes y otros cuentos de Grimm* ilustrado por Oliveiro Dumas y *Una Temporada en Calcuta* de Lluïсот, acaban de ser galardonados con el Bologna Ragazzi Award 2002. Este premio, uno de los más importantes y prestigiosos que se conceden internacionalmente a publicaciones destinadas al público infantil y juvenil, busca galardonar la excelencia de un proyecto editorial completo y su concesión implica una verdadera marca de calidad.

Su creador, Vicente Ferrer, es ilustrador, escribe y como editor es también un buen lector. Cree en la vigencia de ciertos textos literarios e insiste en que hace libros por puro placer. Sabe perfectamente qué libros no quiere hacer. Y respecto a los que sí quiere, el resultado son esos bonitos objetos con alta dosis de creatividad y poesía publicados por Media Vaca. La editorial dispone de dos colecciones en el mercado y doce títulos publicados –diez pertenecen a la colección «Libros para Niños» y dos a la colección «Últimas Lecturas». Estos libros, difíciles de etiquetar, son, por otra parte, fácilmente reconocibles en las secciones infantiles de las librerías donde, por lo general, están ubicados. Son libros muy ilustrados que no tienen apariencia de libros infantiles; de formato inusual, con tapas de cartón, papel grueso y de agradable tacto, utilizan además unas tipografías muy sugerentes. Destinados a niños sin edad, a los no-niños y a los no-lectores, los libros de Media Vaca son, tal como los define su editor, de una única especie: de los que tienen muchas imágenes y una alta exigencia en los contenidos.

El placer de inventar libros y la insaciable curiosidad por ver como un ilustrador aborda un texto y desarrolla un proyecto, son algunas de las razones por las que este editor sigue haciendo libros.

El modo de hacer editorial de Vicente Ferrer es tan atípico como los libros que edita. Un inusual idealismo, un talante experimental e innovador y una alta exigencia en los contenidos son algunas de las cualidades del hacer de este editor. Su proyecto es también una forma inteligente y arriesgada de proponer a un público sin edad nuevas formas de relacionarse con los libros: «los libros, ni necesariamente nos enseñan ni nos perjudican. Su utilidad tiene que ver más con lo que nosotros deseamos encontrar en ellos y, sobre todo, con nuestra observación, nuestra inteligencia y el uso que les queramos dar». Su intención es «crear una biblioteca donde haya libros que hablen de literatura, de geografía, de matemáticas, de ciencia, de poesía, dirigidos a lectores de distintas edades, y que puedan ser compartidos por los miembros de una misma familia o por una persona a lo largo de las distintas etapas de la vida. Al igual que nosotros vamos cambiando, el libro va cambiando, y ellos nos van acompañando a medida que vamos conociendo mejor el mundo». Lo que sí que le gustaría que fuera común a todos estos libros es «cierto baño de poesía, más o menos explícito, y ojalá, de buen gusto». En los libros de Media Vaca hay mucho que mirar, que leer y de qué sorprenderse. Cada uno de sus títulos son ideas que Vicente

El premi que la Direcció General del Llibre atorga als llibres millor editats per les editorials valencianes, enguany es van lliurar en el marc del Saló. L'editorial Mediavaca va ser distingida amb el guardó a «El millor llibre valencià del 2000».

er ha acariciado desde hace tiempo y que la editorial le ha perdo materializar. La mayoría son libros que ya existen, algunos litos, y que la editorial valenciana los saca de nuevo a la luz con nuevo aspecto, es decir, «ilustrados por ilustradores que viven rente y hacen su lectura desde el presente». El placer de invente y la insaciable curiosidad por ver como un ilustrador cuyo trace y con el que además comparte una amistad, aborda un texto la un proyecto, son algunas de las razones por las que este edihaciendo libros: «si hago libros es para divertirme yo primero, te otros se diviertan lo mismo que yo. Soy ilustrador, escribo, as formas de ganar el dinero, y pretendo hacer solamente aqueie honestamente creo que merece la pena hacer. Y no son tantos». er le interesa recuperar cierta forma de hacer, cierto trabajo grán n los años 20 y 30 y cuyo desarrollo la guerra interrumpió. Esta le parece más audaz y moderna que muchas de las cosas que se e. El resultado es la elaboración de libros poco frecuentes en s artísticos y de contenido, libros en los que las imágonistas o importan tanto como los textos. La figura tro aspecto que le gusta cuidar especialmente: «un iluscorador de líneas, ni de texto, es autor de sus imágenes». mayoría de los ilustradores están habituados a cumplir un jo se resiente por las condiciones con las que trabajan: mala reproducción de la obra y, como consecuencia,

**ÚLTIMAS
LECTURAS**

La mayoría de las publicaciones de Media Vaca son libros que ya existen, algunos inéditos, y que la editorial valenciana los saca a la luz con un nuevo aspecto: ilustrados por ilustradores que viven actualmente y hacen su lectura desde el presente.

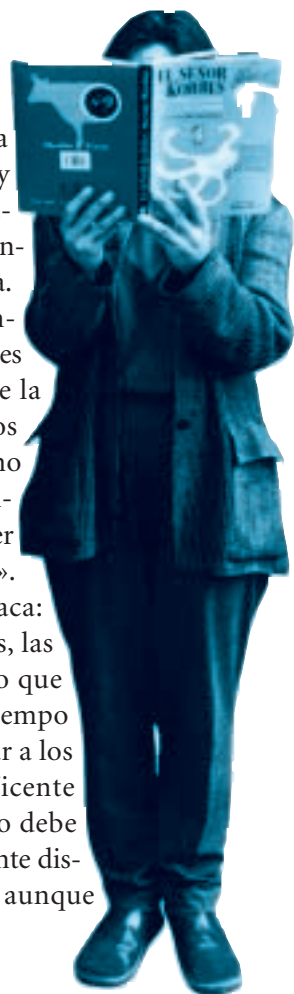

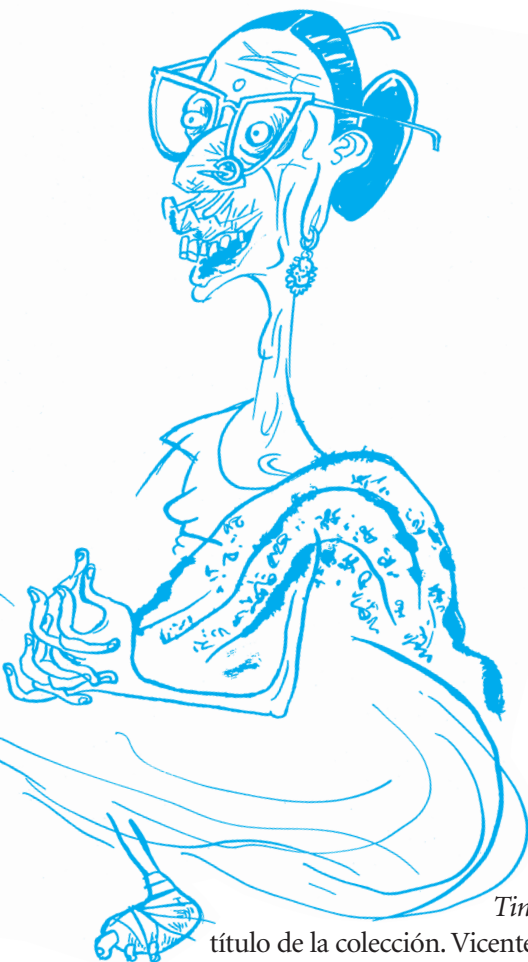
poca valoración de su trabajo. En Media Vaca, Vicente Ferrer da a los autores la oportunidad de trabajar sin presiones económicas y con tiempo suficiente para que investiguen, experimenten y desarrollen sus ideas. El resultado es la creación de libros con planteamientos arriesgados en cuanto a técnica y con gran imaginación creativa. Libros y niños son palabras que a Vicente Ferrer le gusta ver juntas: «Llamamos a la colección “Libros para Niños” siendo conscientes de que algo hay de trampa en ese nombre». Los niños a los que la colección alude no tienen edad: «Hay niños en edad de ser niños que no son niños. Tienen un mundo como el de los mayores. Y no todas las personas de diez años tienen la misma capacidad de comprensión ni los mismos intereses. Pero eso sí, los niños de cualquier edad comparten la curiosidad y el deseo de aprender cosas nuevas». Porque tal como se señala en la solapa de los libros de Media Vaca:

«los niños aprenden con los libros, pero también con las piedras, las moscas, las hormigas y las arañas. Porque es absurdo que se hagan libros aburridos y se pierda el tiempo con ellos en lugar de dedicarlo a observar a los escarabajos peloteros». Además para Vicente Ferrer «no todo debe ser leído y no todo debe ser comprendido cabalmente. Es importante disfrutar con los libros y se puede disfrutar aunque no se coja todo a la primera».

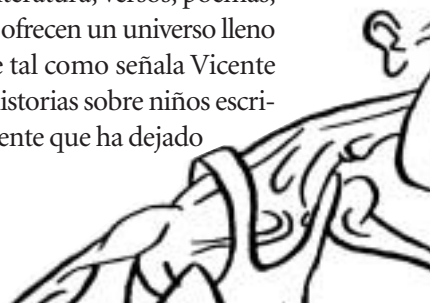
LIBROS PARA NIÑOS

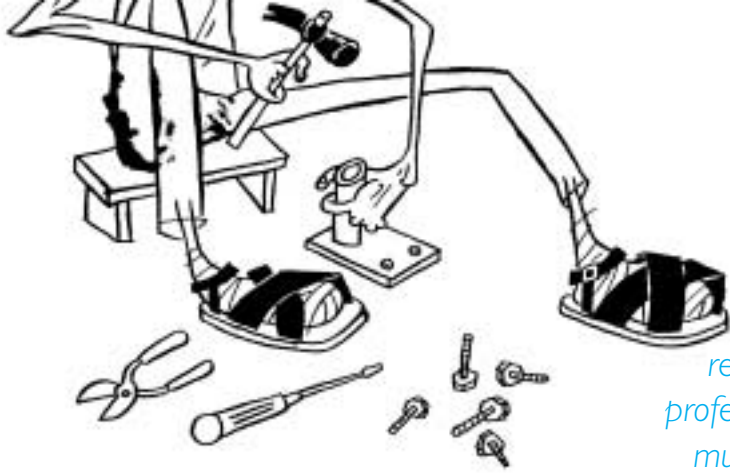

«Si hago libros es para divertirme yo primero, y para que otros se diviertan lo mismo que yo. Soy ilustrador, escribo, tengo otras formas de ganar dinero, y pretendo hacer solamente aquellos libros que honestamente creo que merece la pena hacer. Y no son tantos»

Los argumentos arriba expuestos justifican de sobra por qué los libros de Media Vaca se apartan de lo que tradicionalmente se entiende por literatura infantil. *No Tinc Paraules* del ilustrador Arnal Ballester fue el primer título de la colección. Vicente Ferrer considera que fue una extravagancia editar un libro sin palabras con un título en catalán donde las imágenes son las únicas protagonistas. Sin embargo, sabe que es un libro que ha sido muy bien acogido por la crítica y se conoce bien en ambientes especializados donde se ha recibido como algo excepcional: «En Polonia les parece envidiable que esta editorial pueda funcionar sin los parámetros económicos con los que se mueven todas las editoriales del mundo. Media Vaca es un fenómeno muy local pero que responde a inquietudes de la profesión que existen en todo el mundo: libros sin palabras con una exigencia en lo formal muy grande y también en la lectura». La Internationale Jugend Bibliothek lo incluyó en 1999 en su selección de White Ravens de la Fiera de Bologna. *El Mundo al Revés* de Miguel Calatayud es el otro libro de Media Vaca donde la palabra ha sido eliminada y la imagen es la única protagonista. El resto de títulos de la colección esta formado por libros que parten de textos muy distintos y proceden de muy diferentes autores. A pesar de esta aparente heterogeneidad, todos ellos comparten un sostenido nivel de acierto, calidad y originalidad en la elección tanto de autores como de textos. Un retrato de infancia, una guía de literatura, versos, poemas, greguerías, textos inclasificables en un genero u otro, en conjunto ofrecen un universo lleno de ironía, humor, y alguna que otra dosis de crueldad. Aunque tal como señala Vicente Ferrer: «algunos de estos libros no son historias para niños, son historias sobre niños escritos para llamar la atención sobre el mundo de los niños para la gente que ha dejado

«Media Vaca es un fenómeno muy local pero que responde a inquietudes de la profesión que existen en todo el mundo: libros sin palabras con una exigencia en lo formal muy grande y también en la lectura»

de serlo». En el caso de *Los Niños Tontos* de Ana María Matute, «cuando se realizó no había otra colección, pero se añadió una nota que decía que no era un libro para niños». De hecho, la colección «Últimas lecturas» nace para poder editar los *Crímenes Ejemplares* de Max Aub y, por extensión, aquellos libros que difícilmente podían seguir llamándose libros para niños. En esta colección también se ha publicado *Una Temporada en Calcuta* de Lluï-sot. A Vicente Ferrer le gustaría seguir completando las colecciones de Media Vaca con una *Alicia en el País de las Maravillas*, los «limerick» de Edward Lear o los cuentos de Kafka, entre otros. Pero por el momento Media Vaca tiene unas cuantas sorpresas preparadas para este año, entre ellas, un libro sobre palabras; otro, sobre nanas; un tercero, sobre los poemas de Gloria Fuertes acerca de la guerra; y un cuarto, sobre testimonios de niños trabajadores en Méjico. Estamos seguros de que sus autores tendrán la misma dosis

de imaginación creativa y originalidad a la que Media Vaca nos tiene acostumbrados. Después de estos proyectos, posiblemente haya que esperar un tiempo a que Media Vaca vuelva a sorprendernos con más novedades. Vicente Ferrer paraliza la producción de libros durante el 2003 en un intento de «romper con la inercia perversa de la novedad y descansar». Es una parada necesaria para asimilar, viajar, visitar amigos ilustradores, y, como no, dar a conocer los libros de Media Vaca a aquellos que todavía no han tenido el placer de tenerlos entre sus manos.

Teresa Villarroya

Cap als mars del sud

Amb la publicació de l'obra guanyadora de la tercera edició del premi Tombatossals, Tàndem consolida una aposta editorial caracteritzada per oferir als lectors productes d'una gran qualitat literària i una exquisida bellesa en les il·lustracions.

Al llarg de la seua trajectòria, Tàndem Edicions s'ha convertit en un referent editorial de la literatura infantil del nostre país. Dintre dels

seus projectes destaca la seua aposta per la publicació d'àlbums destinats als més menuts amb un disseny i una elaboració impecables, a més d'una gran preocupació per les il·lustracions, la qual cosa fan que aquests llibres esdevinguen quasi obres d'art. Com a exemples d'aquest producte trobem els àlbums *El bebé més gran del món* i *El segle més nou del món*. Amb la intenció d'aprofundir en aquesta línia, Tàndem convoca, des de fa tres anys, juntament amb l'Ajuntament de Castelló, el premi Tombatossals de literatura infantil il·lustrada. Uns premis que són una necessitat perquè suposen un reconeixement del món dels il·lustradors, els quals juguen un paper molt destacat en el camp de la literatura infantil però que, malauradament, no tenen el prestigi ni el reconeixement suficient per part de la crítica, ja que generalment hom considera l'escriptor com el veritable autor del llibre, la qual cosa suposa ignorar el treball destacadíssim d'un bon nombre de professionals.

Del llibre que aquí ens ocupa destacarem que els seus autors són una mare i el seu fill, el qual resulta ser un apassionat pel món submarí, ja que el llibre narra la fascinació del nen per les profunditats submarines i, sobretot, pels seus habitants: els

TAURONS D'AIGUA DOLÇA

ROSSANA ZAERA CLAUSELL I
MIGUEL GUIJARRO ZAERA

TRADUCCIÓ DE MA JOSEP ESCRIVÀ

TERCER PREMI DE LITERATURA INFANTIL
IL·LUISTRADA TOMBATOSSALS

TÀNDEM EDICIONS. VALÈNCIA, 2002

taurons. En el llibre apareixen taurons de tot tipus, formes i colors amb un afany documental propi del Cousteau i amb interès sorprenent,

si tenim en compte la mala premsa que aquests animals tenen entre els humans. La majoria de les il·lustracions estan fetes per l'infant protagonista de les aventures marines, ja que durant uns quants anys la mare va anar recollint els seus dibuixos i amb ells il·lustra la història. Els dibuixos àgils i de colors vius del vaixell i la superfície, contrasten amb la divertidíssima recreació del fons marí i amb les figures dels bussejadors i dels taurons. La majoria de les il·lustracions posseeixen les característiques tan suggerents dels dibuixos dels infants: l'esquematisme, la ingenuïtat i un original cromatisme.

Amb subtil encant, mescla de tendresa poètica i plaer per l'aventura, el llibre conjuga la màgia infantil (que fa que la banyera siga un oceà i, un vell sofà, un atrotinat vaixell) amb l'exploració del món submarí d'un nen convertit en experimentat bussejador. En definitiva, és un plaer obrir aquest llibre i passar suau-ment les seues pàgines. Els lectors grans i petits podran navegar i submergir-se en les profunditats marines i trobaran tota la màgia de les històries inventades en companyia dels fills, quan la rutina del bany es converteix en una fabulosa aventura pels mars del sud.

Francesc Rodrigo

Contes infantils

La família, els amics, la casa i l'escola constitueixen el petit món de Bernat i dels seus amics, però també de tots els xiquets i xiquetes, perquè aquest llibre és com un àlbum de fotografies on el lector s'hi veurà retratat amb fidelitat i nitidesa.

BERNAT I EL SEUS AMICS

MANEL ALONSO I CATALÀ

IL·LUSTRACIONS DE LEONOR SEGUÍ

COL·LECCIÓ «SALTAMARTÍ», 2

79 PÀGINES

BROSQUIL EDICIONS, VALÈNCIA, 2002

Els contes, cosins germans de les contarelles i de les rondalles, s'han convertit en el gènere hegemònic dins de la narrativa per a infants. La brevetat del conte, una de les característiques formals definitòries i fonamentals de la narrativa breu com a gènere, és, gairebé amb tota seguretat, la causa del seu èxit entre el sector més jove de l'escàs percentatge de lectors habituals. Però aquesta no és l'única raó que explica la preferència del relat breu a l'hora d'escriure literatura per a infants o llibres que busquen captar i formar lectors nous. El ressò popular i tradicional que s'amaga sota la senzillesa aparent del conte també ha jugat un paper importantíssim a l'hora d'exaltar aquest gènere fins a cotes impensables fa només uns anys. De fet, aquesta situació és sorprenent per partida doble, perquè els contes han estat considerats des de sempre un gènere menor, simples exercicis preparatoris o d'escalfament, i són

menysvalorats de la mateixa manera que molts lectors, crítics i estudiosos de la literatura repudien els llibres infantils i són incapaços de reconèixer la dificultat que comporta escriure pensant en la xicalla. Per sort, ja comptem amb una bona nòmina d'escriptors dedicats quasi exclusivament a fornir les noves generacions de llibres d'una qualitat excel·lent. Autors i autores, com Manel Alonso, capaços de viatjar fins al món de la infantesa per tal de descriure'l fidelment. I també il·lustradors i il·lustradores, com Leonor Seguí, que el re-
traten amb una nitidesa envejable.

La tendresa i la poesia; la imaginació i el joc; la família i els amics; la casa, l'escola i el carrer són els punts de referència de *Bernat i els seus amics*, els fonaments sobre els quals Manel Alonso ha escrit les dinou històries breus -la majoria tenen de dues a tres pàgines- que conformen el llibre. La tendresa i la poesia amb què gairebé tothom relaciona i recorda la infantesa, encara que siga d'una manera distorsionada i endolcida pel pas del temps. La imaginació i el joc perquè és la manera que té l'autor d'entendre la literatura, com un joc interactiu que demana un lector participatiu i amb una imaginació tan ampla i desconcertant com la dels xiquets i les xiquetes, sense els límits i les

fronteres que imposa la versemblança. La família i els amics que conformen el marc de relació social dels menuts. I la casa, l'escola i el carrer perquè són el microcosmos infantil, els trossets de món que els infants coneixen i assumeixen com a propis.

Però, a més a més, l'autor ens ofereix la possibilitat de llegir entre línies, de descobrir un missatge més o menys ocult que ens vol transmetre, com per exemple el respecte a la diferència, el valor de l'amistat i la màgia de la lectura descoberta a través de les ulleres de Bernat, el protagonista.

Sergi Verger

Veig morts

Cartes d'amor i de mort és una novel·la dirigida a un públic lector jove, una història en què el misteri predomina en cada una de les poc més de cent pàgines que ha necessitat Joan Pla per a narrar aquest relat fantàstic amb clares influències del cinema actual.

CARTES D'AMOR I DE MORT

JOAN PLA

PREMI CIUTAT DE TORRENT 2001

COL·LECCIÓ «TABARCA NARRATIVA», 22

123 PÀGINES

TABARCA LLIBRES, VALÈNCIA, 2001

Cartes d'amor i de mort és un relat juvenil de gènere protagonitzat per joves que abandonen momentàniament els jocs d'infantesa per a convertir-se en detectius-caçafantasmes i intentar resoldre un misteri amb morts antigues que tothom ha oblidat, esquelets emparedats i ànimes en pena que s'apareixen fantasmagòricament inclosos. Tot comença quan Borja, un dels dos joves protagonistes que esdevenen detectius per obra i gràcia de l'autor, pateix uns estranys atacs nocturns d'origen desconegut, unes aparicions terrorífiques que el deixen trasbalsat. En companyia d'un amic seu, Jesús, l'altre jove protagonista caçafantasmes, intentaran aclarir l'enigma que s'amaga darrere d'aquests fets sobrenaturals. Les seues investigacions els porten a indagar en el passat del seu poble fins que descobreixen una mort enigmàtica que sembla ser l'origen de les aparicions fantasmals.

CARTES D'AMOR I DE MORT

I ara que sabem de què va la cosa, fariem bé de preguntar-nos d'on extrauen els escriptors de literatura juvenil les matèries primeres per a l'elaboració de les seues novel·les o relats, una dada que ens ajudaria a entendre moltíssimes coses.

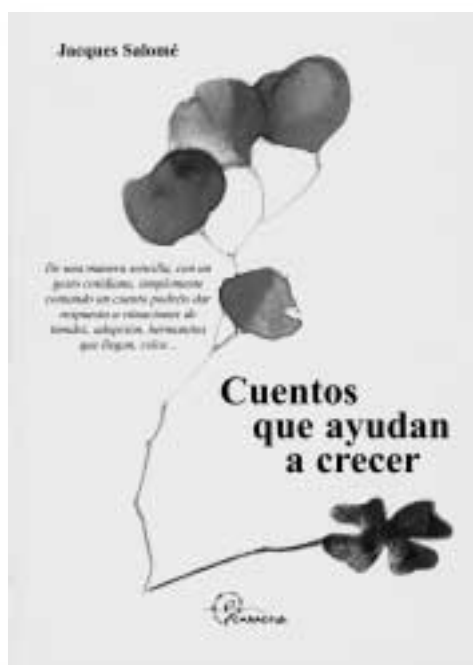
De moment, després d'haver llegit *Cartes d'amor i de mort*, ja sé que alguns autors de relats juvenils de terror, més que nodrir-se de l'immens món imaginari col·lectiu que ens ha llegat la literatura clàssica d'aquest gènere tan prolífic, busquen la inspiració (materials, referents i influències) en les sales de cinema, en els últims èxits comercials i rebentataquilles de la indústria cinematogràfica nord-americana, concretament en les pel·lícules de terror per a adolescents, un subgènere ple de tòpics, calcs, clixés i guions clònics on sempre hi ha un mortvivent que desperta del seu descans etern per a exercir d'assassí en sèrie, un grapat d'actors joves i guapíssims que interpreten joves universitaris guapíssims i de classe mitjana-alta, i molta sang i molt de fetge. I para de comptar, perquè ací s'acaben les possibilitats de creació, just on s'acaba la imaginació dels guionistes. Tot cartró pedra, agradable a la vista i el no-res a l'interior, una farsa buida, una enganyifa fofa, una nul·litat purament estètica, superficial i epidèrmica.

Ja sé que la relació de simbiosi que sempre ha existit entre la literatura i el cinema ha estat molt profitosa per a totes dues arts i ha donat fruits, pel·lícules i novel·les, que han esdevingut clàssics del cinema o de la literatura, però, si he de ser sincer, espere que la literatura per a infants i joves (i també la d'adults) no acabe convertint-se en un reflex fidel de les últimes parides cinematogràfiques dels guionistes de Hollywood.

Sergi Verger

Literatura útil?

Una col·lecció de contes breus protagonitzats per animals i escrits des d'un punt de vista terapèutic. Amb ells, Salomé pretén donar resposta a problemes que afectarien principalment els infants, en la relació d'aquests amb els pares o amb els germans.

CUENTOS QUE AYUDAN A CRECER

JACQUES SALOMÉ

IL·LUSTRACIONS DE DOMINIQUE DE MESTRAL

TRADUCCIÓ DE CHRISTINE COMITI

87 PÀGINES

EDITORIAL LA MÁSCARA, VALÈNCIA, 2002

Quan ens posem en el discurs sobre la necessitat de llegir o, més aviat, que els altres –habitualment els joves– lligen, els arguments poden ser tan variats que fins i tot poden arribar a contradir-se. Està, per un costat, tot allò de l'evasió, de poder viure altres vides, altres mons, d'escapar d'una existència prosaica, gris i fastigosa per accedir a una altra de fantàstica, on tu poses les normes (si fa no fa, els mateixos arguments que s'esgrimeixen contra internet, la televisió, o determinats estils musicals: l'evasió, o com esdevenir un autòmat amb el cap de suro). I, per un altre costat, la literatura «útil», on podríem situar aquests *Cuentos que ayudan a crecer* si és que decidírem d'anomenar-los *literatura*. Perquè, efectivament, el seu autor, el psicòsodiòleg (*sic*) Jacques Salomé els ha escrit com qui escriu els ingredients d'una recepta homeopàtica i amb la intenció d'assolir uns objectius molt concrets: «curar un símptoma, modificar

o transformar una relación que se vivió insatisfactoria o dolorosamente, restaurar vínculos conflictivos, provocar un cambio en el modo de vida, y la mayoría de las veces, en la manera de ser». És a dir, cadascun dels vint textos breus (anomenar-los *contes* és, si més no, excessiu) que integren aquest recull està plantejat a partir d'una situació conflictiva que té, habitualment, els infants com a elements centrals: la separació dels pares, el naixement d'un germà, la hiperactivitat, la incontinència urinària o estomacal, el dubte de ser un fill desitjat o no, de ser un fill natural o adoptat, etc.

Ens diu l'autor, a la introducció que obre el recull, que el contingut metafòric, poètic i lúdic dels seus escrits té el poder de parlar a l'inconscient, de transmetre-li missatges directament, sense intermediaris. Però, en llegir-los, el nostre inconscient només copsa una de les mostres més delirants de surrealisme –inconscient, aquest sí– que s'han publicat des dels temps de Breton i els seus acòlits, amb «contes» tan antològics com el «Cuento del niño que no podía contenerse, mientras que su madre lo guardaba todo para sí misma, quiero decir que... retenía muchas cosas ¡de las que no quería hablar!», «Cuento del pequeño delfín que hacía

un montón de tonterías porque pensaba que no lo habían deseado», o el «Cuento del pequeño cabrito que tenía mucho miedo de perder su pilila» («Sí, sí, los cabritos, igual que las gamuzas pequeñas, los ciervos, y todos los animales que viven en libertad sienten apego por su pilila, por muy extraño que parezca...»). I, tanmateix, no és amb cap propòsit surrealista que han estat concebuts aquests textos, sinó amb un altre de terapèutic. Però és difícil, i fins i tot poc recomanable, que es conjuguen literatura i utilitat: llegim per plaer, perquè sí, perquè volem exercir aquest acte gratuït i inútil per excel·lència; i les medecines, només a les farmàcies, per favor.

Pere Calonge

Enamorats de la moda juvenil

Un detectiu de quaranta-quatre anys –Alfred Bonastre–, una atractiva clienta que viu separada del marit –Lena Monsonís– i altres persones adultes i responsables, lògicament preocupades per la imprudència dels seus fills o nebots, són els protagonistes de l'últim Premi Bancaixa de Narrativa Juvenil.

DARRERE D'UNA CORTINA DE BANY TRANSPARENT
I AMB PEIXOS BLAU MARÍ

VICENT PARDO

PREMI BANCAIXA DE NARRATIVA JUVENIL, 2001

COL·LECCIÓ «ESPURNA», 58

173 PÀGINES

BROMERA, ALZIRA, 2002

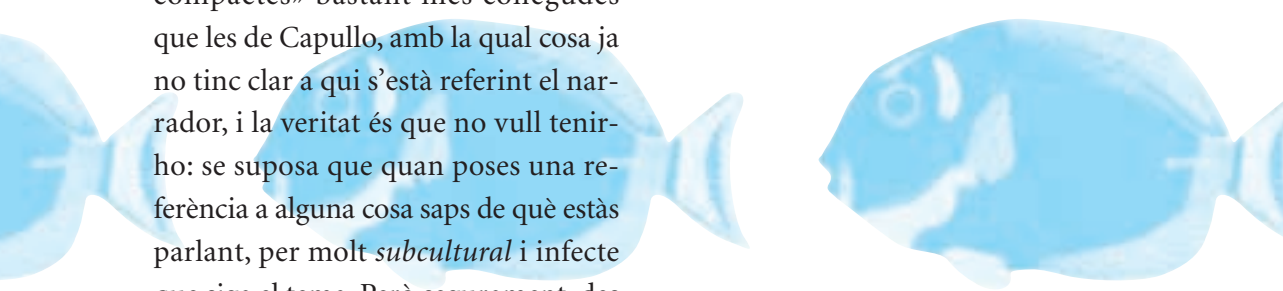
El motiu de la investigació encarregada a Bonastre és el robatori d'un quadre i, de manera del tot inesperada, el detectiu se sentirà molt atret per la clienta que reclama els seus serveis. Per tal de fer l'acció més juvenil, suposem, apareix un amic del detectiu –més o menys de la mateixa edat– que travessa una crisi emocional relacionada amb una amiga de la infantesa, a penes entrevista fa anys, de qui està perdudament enamorat i a qui vol trobar encara que calga regirar tot el planeta. Bonastre resoldrà aquest segon cas –i l'altre– amb la mateixa naturalitat amb què se solen resoldre tots els casos en el 90% de les novel·les policiaques valencianes: sense que la trama ho justifique de cap manera i fent que el lector pense que igual s'hauria pogut resoldre així com de quaranta mil formes diferents –per exemple, amb l'aparició d'un familiar emigrat de Guatemala a la penúltima pàgina.

De tant en tant pul·lula per la novel·la algun adolescent, d'aquests que gaudeixen del disseny de «les portades dels compactes, d'un tal Capullo qui, com sabé després, havia estat el dibuixant de *Spawn*» (pregaria al senyor corrector de *Lletres valencianes* que respectara la puntuació de la frase, idèntica a l'original, que no voldríem contaminar amb la nostra impura sintaxi). Potser, si l'autor sabera qui és en realitat Greg Capullo, no diria que és «el dibuixant de *Spawn*» –així, a seques–, ja que, encara que també ha participat de la franquícia, qui va crear aquest horrible personatge va ser un altre dibuixant anomenat Todd McFarlane –també autor de diverses «portades de compactes» bastant més conegudes que les de Capullo, amb la qual cosa ja no tinc clar a qui s'està referint el narrador, i la veritat és que no vull tenir-ho: se suposa que quan poses una referència a alguna cosa saps de què estàs parlant, per molt *subcultural* i infecte que siga el tema. Però segurament, des del punt de vista de l'escriptor –i del jurat–, això de saber de què parles no té cap importància. El que sembla fonamental, això sí, és alliçonar *els xavals* amb un estil aparentment lleuger però que, si t'encantes, t'acaba adoctrinant sobre qualsevol aspecte de *la*

vida imaginable o no: «la vida, xavals i xavales, és pur teatre» –proclama el mateix narrador en un moment d'inspiració pura, així, enmig del relat–, o «res somou tant com un minúscul accident davant la presència de públic», o «Ah, els xavals... com aprenen de ràpid quan es tracta de donar corda als majors», o «Tothom parla dels propis sentiments d'una manera pretensiosa». Potser això últim és veritat, però almenys «tothom» no té la poca vergonya de vendre'ls com si foren una novel·la juvenil, ni encara menys la millor que s'ha editat enguany en valencià... si hem de jutjar la qualitat d'una obra pel premi que rep, és clar.

Felip Tobar

Les arrels d'un poble dins la literatura

El cavall verd tracta el tema de l'expulsió dels moriscos, des dels vessants més clàssics de la novel·la juvenil: l'amor, la lleialtat, la passió per la terra... Està ambientada a la Marina, terra d'origen del mateix autor, amb tot el luxe de les descripcions paisatgístiques.

EL CAVALL VERD

JOAQUÍN BORRELL

TRADUCCIÓ DE GEMMA AVELLÁN I BISBAL

COL·LECCIÓ «RATGES», 12

159 PÀGINES

EDICIONS DEL BULLENT, PICANYA, 2001

Joaquim Borrell ha reescrit aquesta novel·la que es va publicar en castellà el 1983. Coincideix amb una certa revifalla del tema dels moriscos, que compta amb títols recents, com *Les veus de la vall*, de Rafael Escobar, *Alla Akbar*, de Miquel Ferrà o *El guardià de l'anell*, de Vicent Pascual.

El cavall verd adopta el format de novel·la juvenil per contar-nos la història de Martí Vallalta, soldat llicenciat de les Índies que, en començar el segle XVII, torna als seus orígens, la comarca de la Marina. Tan bon punt hi arriba té ocasió de comprovar que algun esdeveniment grandios o terrible està a punt de passar: l'expulsió dels moriscos de tot el Regne. Però a la seua Marina natal la presència dels moriscos no és sempre crispadora com vol fer creure la Inquisició. Ell mateix es deixa endur pels encants de la jove morisca Ezme, que demostrarà en tot moment una coherència en les conviccions i un amor al seu poble, alhora que un gran arrelament a les terres que, alguns segles després, ja només seran morisques de cognom.

L'auge de la novel·la històrica d'adults ha coincidit o ha alimentat també un gust dels escriptors per l'ambientació històrica de les novel·les juvenils. Alguns ensenyants qualifiquen aquest fet d'altament positiu perquè l'acostament d'un

adolescent a les dades històriques fredes es produeix amb dificultat en una societat que té per a ells estímuls de tot tipus que no requereixen el processament de les informacions. Trobar-se amb la història ja novel·lada és, d'alguna manera, gaudir del format de documental televisiu, salvant totes les distàncies. Aquest trencament de les barreres formals permet després l'acostament purament científic, i fins i tot els desperta la curiositat per la recerca de dades noves. Llegir *El cavall verd* és, a més, netejar-nos la mala consciència que tenim de no haver fet prou justícia als moriscos, que compartiren amb nosaltres tants païsatges estimats.

El notari valencià Joaquim Borrell ha continuat, després d'*El cavall verd*, el seu gust per la novel·la històrica, amb títols com *El bes de la nivaira* i *Sibil·la, la plebea que va regnar*. Tot i que aquestes darreres són obres més madures pel que fa a la construcció de la ficció i a l'ús del llenguatge, el fet de presentar-nos l'antic *El cavall verd* amb vestits nous i despullat de tot l'excés de retòrica de la versió anterior el perfila com a perfeccionista de la prosa i novel·lista amb una obra que busca cohesió.

Maite Insa

Una bona història de fantasmes

Amb *El fantasma de la torre*, Francesc Gisbert introdueix l'element fantàstic dins d'una narració d'aventures juvenils amb tot els ingredients típics, i aconsegueix així una dosi d'originalitat i una tensió narrativa gens freqüent en aquesta classe de novel·les.

EL FANTASMA DE LA TORRE

FRANCESC GISBERT

PREMI DE NARRATIVA JUVENIL ENRIC VALOR 2001

COL·LECCIÓ «ESPLAI»

127 PÀGINES

EDICIONS DEL BULLENT, PICANYA, 2002

El fantasma de la torre conté tots els elements del «gènere juvenil»: grup d'adolescents que coincideix en un estiu, primeres relacions sentimentals, aventures i misteris a resoldre... i tanmateix, Francesc Gisbert ha incorporat una sèrie d'ingredients –entre els quals destaca la presència de l'element fantàstic: el fantasma– que, sense decebre els que hi busquen una narració dominada per l'acció, amb personatges esbossats i final feliç, atorguen al llibre una major consistència i originalitat. Gisbert demostra que és possible respectar les pautes que han constituït allò que s'anomena «novel·la juvenil» i que tants conreadors té a casa nostra, i a la vegada fer un llibre amè, ben escrit i suggerent. Per començar, el protagonista és un jove obligat a treballar durant l'estiu a causa de la mala situació econòmica de la família, qüestió que és aprofitada per Gisbert per fer una crítica a les condicions labo-

rals de certs treballs d'estiu que molts dels nostres adolesecents es veuen obligats a acceptar per causes semblants. A més, al darrere de la trama misteriosa i de les estranyes aparicions en una terrorífica torre sobre els penya-segats, hi ha una trama d'especulació urbanística a la nostra costa, un fet tan real i quotidià que dona versemblança a tot el relat, fins i tot amb la presència de fantasmes.

En l'addició d'elements còmics, un altre dels ingredients tòpics del gènere, és potser on Gisbert es mou amb menys comoditat i els gags que, de tant en tant esguiten la narració, semblen forçats i una mica desconnectats de la resta de la trama. En canvi, l'aparició de l'element fantàstic, en un *in crescendo* que té una solució narrativa impecable, demostra l'habilitat de l'escriptor per integrar un element tan poc creïble i fins i tot desprestigiats –sobretot després de les matusseres utilitzacions que n'han fet certs productes de Hollywood– com és un fantasma. En aquest cas, les aparicions de fantasmes aconsegueixen intrigar i enganxar el lector que, tot i que albira quin serà el resultat final de la història, es veu obligat a continuar llegint fins descobrir qui és, veritablement, el fantasma, aquell ésser d'un altre

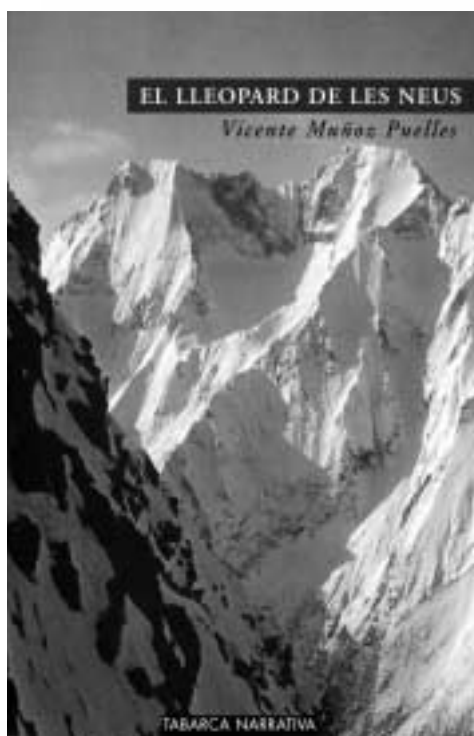
temps que no pot descansar en pau fins que pugui venjar els terribles fets que acabaren amb part de la seua família. La novel·la de Gisbert aconsegueix encabir perfectament la presència d'un fantasma en una trama tan terrenal com la de l'especulació immobiliària i ho fa amb un registre lingüístic ric i versemblant, un estil àgil i un resultat que aconsegueix interessar fins i tot els més escèptics lectors de «novel·la juvenil».

Jordi Sebastià

Llegenda, mite i aventura

Després de l'expedició a Tasmània seguint el rastre de l'últim til·lací, ara l'escriptor i periodista Benno Brandes viatja a la serralada de l'Himàlaia, on ressegueix les petges del *ieti*, per a descobrir què s'amaga rere el misteri de l'abominable home de les neus.

EL LLEOPARD DE LES NEUS

VICENTE MUÑOZ PUELLES

TRADUCCIÓ DE JOSEP PALOMERO

COL·LECCIÓ «TABARCA NARRATIVA», 19

107 PÀGINES

TABARCA LLIBRES, VALÈNCIA, 2001

Benno Brandes és l'escriptor de *westerns* i protagonista de la fascinant i commovedora història d'*El tigre de Tasmània* (Tabarca, 1999), on participa en la recerca d'algun exemplar viu del til·lací per a impedir l'extinció de l'espècie. En aquesta ocasió, un Benno Brandes descregut, solitari i ancià, afalagat per l'èxit i la popularitat d'*El tigre de Tasmània*, decideix escriure la continuació d'aquella aventura: ara la iniciativa naix de l'investigador del Museu Britànic d'Història Natural, Arthur Llewelyn –qui també viatjà a la selva de Tasmània– i es tracta d'organitzar una expedició a l'Himàlaia per tal de desvelar el misteri del *ieti*.

En la comparació inevitable amb l'obra anterior, aquesta segona part apareix més feble, sobretot per l'element de la relació amorosa; si a *El tigre de Tasmània* el personatge femení estava absolutament justificat i perfectament integrat dins la història –Ja-

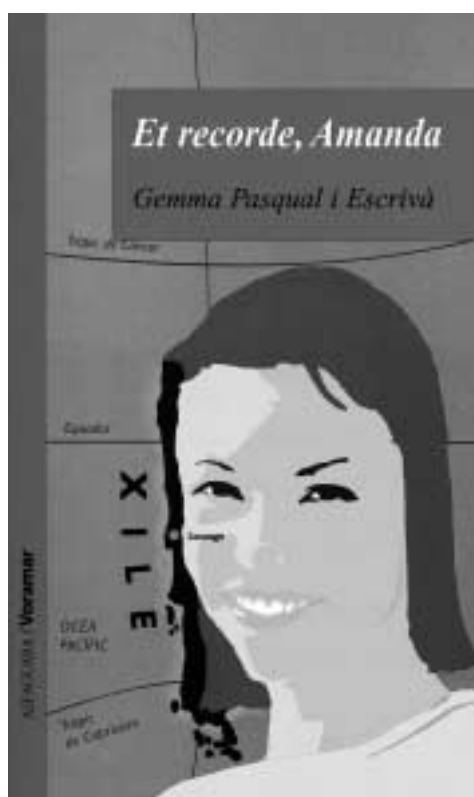
ne Grey, exploradora intrèpida, dona senzilla i valenta, disposada a tot per defensar els seus ideals, de la qual s'enamora perdudament el periodista Benno Brandes–, a *El lleopard de les neus*, l'objecte de la passió del mateix protagonista és Su Chen, la bibliotecària –jove, preciosa i oriental– que, si bé li proporciona documentació i un cert estímul per a eixir de la depressió que patia l'escriptor rere el desenllaç de l'expedició a Tasmània, no participa en res relacionat amb la recerca del *ietí*, de tal manera que l'amor roman fora de l'anècdota principal del llibre. Amb tot, *El lleopard de les neus* manté les claus de la novel·la d'aventures: hi ha el protagonista disposat a descobrir un misteri que ha perdurat al llarg de molts anys envoltat de llegendes –quina és la vertadera natura de l'abominable home de les neus: una mona langur, un os, un homínid gegant i desconegut?–, hi ha els col·laboradors, que faciliten informació sobre el *ietí*, i els antagonistes: les dificultats per a trobar determinada documentació, l'actuació d'alguns xerpes al començament de l'expedició, etc.; hi ha la preparació prèvia, tant física com d'investigació de tot allò que fins al moment és conegut sobre la bèstia de les neus, i hi ha l'aventura pròpiament dita: el viat-

ge a un racó del món on molts homes han perdut la vida, al sostre del món. Però sobretot, hi ha l'emoció del final, la troballa que justifica la història i aclareix el misteri: «Vaig romandre-hi molt de temps, sense canviar de postura, com si l'adorara. Hi havia en ell alguna cosa pròpia de l'afabilitat dels gats, i també de les seues ànsies d'independència. No podia esperar res d'ell, llevat que no desapareguera massa prompte, i no obstant... Si haguera calgut, hauria deixat que em devorara. L'estimava més que havia estimat algú al món, ara o mai». És aquest sentiment de fascinació envers la natura que justifica tot el llibre: Vicente Muñoz Puelles aconsegueix transmetre l'emoció davant la troballa d'una bellíssima criatura salvatge, lliure, així com la desolació davant la desaparició constant, a causa de l'acció humana –inhumana– de les espècies.

Arantxa Bea

Literatura de compromís per a joves

Amanda és una jove adolescent despreocupada que viu a Gandia. L'arribada de la seua àvia des de Xile canviarà totalment la seua vida: descobrirà que a Xile hi va haver una dictadura i que sa tia va ser una de les milers de desaparegudes del règim de Pinochet.

ET RECORDE, AMANDA
GEMMA PASQUAL I ESCRIVÀ
149 PÀGINES

ED. ALFAGUARA/VORAMAR, VALÈNCIA, 2002

Aquesta és la tercera novel·la –totes tres juvenils– «d’una dona somiadora que estima la seua terra i la seua gent» com diu la contraportada. Efectivament, totes tres novel·les –*Una setmana tirant de rock*, *Marina* i ara *Et recorde, Amanda*– tenen la terra i la gent d’aquest país com a personatge col·lectiu. La indignació davant les injustícies i el convenciment que les coses poden canviar impulsen aquesta autora d’origen saforenc a l’escriptura, entesa com a eina de denúncia social i de conscienciació en el lector jove, que necessita constantment d’elements d’anàlisi suficients per judicar la realitat.

Literatura de compromís, doncs, que en aquest cas té com a rerefons la dictadura feixista de Pinochet a Xile i el drama dels desapareguts. La condició d’Amanda –protagonista de la novel·la– de descendent de xilens, d’una banda, i d’exiliats valencians a Xile, de l’altra, introdueix un altre tema, se-

cundari si es vol però molt d'actualitat: la immigració. L'autora fa un exercici de recuperació de la memòria històrica per advertir-nos que a banda de ser un poble de rebuda d'immigrants, també hem estat un poble d'emigrants (per qüestions polítiques o simplement per supervivència). Tanmateix, el tema central és el descobriment per part d'Amanda d'un fet del passat que ha estat ocultat deliberadament per sa mare i que canviarà radicalment la seua vida i el seu compromís amb la realitat. L'arribada de l'àvia de Xile possibilitarà aquest descobriment i el consegüent conflicte familiar amb sa mare i, alhora, accelerarà el procés de maduresa d'Amanda que comença a prendre decisions realment importants.

Tot plegat provoca en la protagonista un debat entre dos models de vida: el de la jove adolescent sense més preocupacions que aprovar el curs, divertir-se i eixir amb el Marc –de família acomodada amb antecedents franquistes; o el de la jove compromesa amb la veritat i la realitat que lluita per la justícia i la dignitat. Tots dos models són incompatibles, i triar sempre és discriminar i assumir-ne les conseqüències.

Un altre aspecte de la novel·la que crida l'atenció és la cura que ha posat

l'autora en el llenguatge emprat. Conscient que el destinatari del llibre és el públic juvenil –en constant formació, també en l'aspecte lingüístic– l'autora ha vigilat d'enriquir el lector amb nombroses frases fetes, refranys i altres elements, així com ha intercal·lat constants invitacions a la correcció formal i estilística del llenguatge. A més, la diversitat de veus narratives al llarg de la novel·la, a banda de demostrar l'agilitat de l'autora, esdevé una bona eina per al lector d'enriquiment literari.

Marc Candela

cordes, Amanda

La fantasia en la quotidianitat

La dent de Clara, de Joles Sennell, és una petita joia de la literatura infantil que rescata Bromera en “L’Elefant”, una nova col·lecció que pretén contribuir a la divulgació de la riquesa lingüística i cultural de l’àmbit català amb la publicació d’autors valencians, del Principat i de les illes Balears.

LA DENT DE CLARA

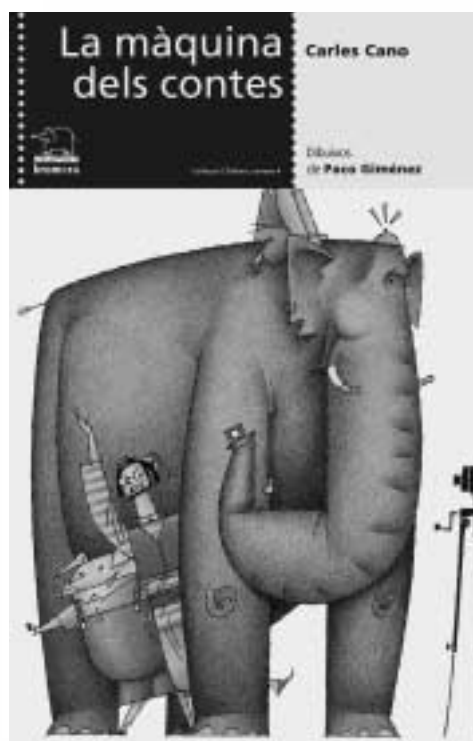
JOLES SENNELL

DIBUIXOS DE PEP MONTSERRAT

COL·LECCIÓ «L'ELEFANT», 3

104 PÀGINES

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2002

LA MÀQUINA DELS CONTES

CARLES CANO

DIBUIXOS DE PACO GIMÉNEZ

COL·LECCIÓ «L'ELEFANT», 4

57 PÀGINES

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2002

Més enllà de la bona intenció declarada de l'editorial Bromera amb aquesta nova col·lecció —«contribuir a la divulgació de la nostra riquesa lingüística i cultural», resa la nota de premsa, amb la publicació, respectant les variants dialectals, d'obres d'autors valencians, del Principat i de les Illes Balears adreçades a lectors entre 8 i 14 anys— cal reconèixer l'encert dels primers títols, sobretot de *La dent de Clara*, de Joles Sennell, pseudònim de Josep Albanell (Vic, 1945), una petita joia de la literatura infantil que aconsegueix al peu de la lletra allò que va dir algú que un bon llibre per a xiquets ha de ser també un bon llibre per adults. I així és: he gaudit dels set contes de *La dent de Clara* no com si fóra una xiqueta sinó com la xiqueta que també sóc.

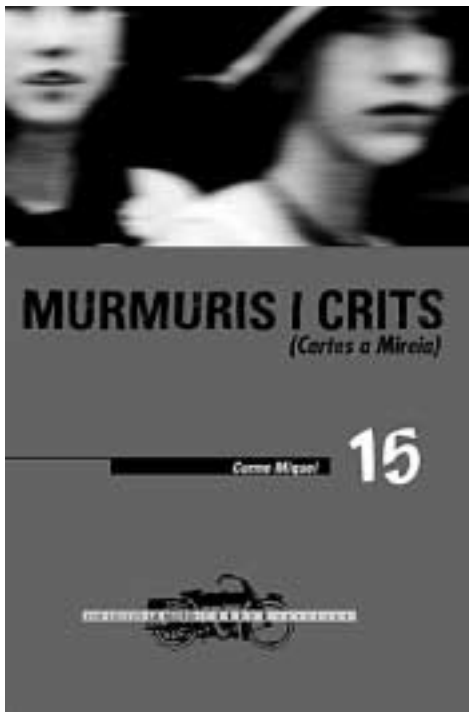
Josep Sennell barreja amb una cura exquisida mites fantàstics —l'alicorn— i elements de la tradició literària infantil —bruixots, fades, la capacitat de tornar-se invisible, etc.— amb altres de la saviesa popular —els ratolins que deixen regals quan es cau una dent, el fet que a la nit es treuen els carrers de les ciutats i al matí els tornen a posar...— i els insereix dins un discurs que recrea el món dels petits i evoca la seua parla i pensament, alhora que ací i allà deixa caure, de manera subtil, aclaridora i perfectament integrada en la història, qüestions relacionades amb l'estructura d'un

conte o el treball del dibuixant. A més a més, l'autor vigatà trenca amb els tòpics de gènere tan arrelats en l'anomenada literatura infantil i juvenil i presenta xiquetes sense por i nens sensibles, mares treballadores i pares i oncles que s'ocupen dels fills i de les nebodes. I tot això ho fa sense caure en l'arquetipus contrari i amb un humor, una tendresa i un bon fer literari que converteix el resultat en un goig de lectura per a grans i menuts. Com deia, un encert de Bromera haver recuperat i fer arribar a un públic més nombrós aquesta obra publicada inicialment en edició no venial després de rebre el Premi Laurèdia de la XX Nit Literària Andorrana. *La màquina dels contes*, de Carles Cano (València, 1957) també reelabora temes i recursos dels contes infantils i meravellosos de sempre —el malvat totpoderós, el llop i els tres porquets...— i els mescla amb tradicions del terreny (com la fabricació de dolços a Xixona) en un llibre que inclou cinc històries dins d'una estructura superior: una màquina de contes apareix de cop i volta a la plaça major d'un poble avorrit i canvia amb les seues invencions la vida dels habitants. Cal esmentar les il·lustracions, de Pep Montserrat en el primer cas i de Paco Giménez en el segon, que arredoneixen els volums.

Arantxa Bea

La utopia necessaria

Murmuris i crits (Cartes a Mireia) és la darrera proposta de Carme Miquel, autora que en 1997 va publicar *A cau d'orella (Cartes a Roser)*, llibre que constituí tot un repte en la nostra literatura: contar a les generacions més joves la història d'un temps i d'un país des de la visió de qui n'ha estat protagonista com a dona, com a mestra, com a mare i com a escriptora.

MURMURIS I CRITS (CARTES A MIREIA)

CARME MIQUEL

COL·LECCIÓ «LA MOTO», 15

225 PÀGINES

TÀNDEM EDICIONS, VALÈNCIA, 2002

Llegir un llibre de Carme Miquel és, de la mateixa manera que llegir les seues columnes de premsa o escoltar-la en una conferència, un goig per als sentits i per a la intel·ligència. La claredat, la senzillesa i el sentiment amb què transmet tot allò que vol dir li confereixen un estil ben peculiar i propi, no per això exempt de profunditat i coneixença. Carme Miquel, nascuda a La Nucia (Marina Baixa), traslladada de menuda a València i ara resident a Alcàsser, és una figura destacada en la cultura valenciana contemporània, a la qual –com sol passar– no se li ha reconegut suficientment, al meu parer, tota una trajectòria literària, pedagògica i cívica al servei sempre del poble valencià.

En aquest llibre, Carme Miquel dirigeix la seua mirada i les seues reflexions cap a la condició humana en un món globalitzat i tecnificat que tantes insatisfaccions, injustícies i desi-

gualdats genera entre els seus habitants. L'autora conversa amb la seua filla Mireia sobre temes que demanen a crits una solució de futur. L'inconformisme de mare i filla troben punts de coincidència, des de la distinta òptica que comporta la diferència generacional. És un llibre que aborda obertament el pensament únic i les seues conseqüències, el consumisme, la violència, la manipulació dels poders i tot allò que atempta contra la dignitat humana en la societat actual.

Murmuris i crits (Cartes a Mireia) és un llibre recomanable tant a per a lectors adults, com per als més joves. El poden llegir pares i fills, mestres i alumnes, ja que l'autora, ben intencionadament, planteja amb el llenguatge emprat en el seu discurs, un objectiu d'apropament i d'entesa entre dues visions generacionals en aparença ben divergents.

A banda del domini de la tècnica literària, Carme Miquel introdueix sempre en els seus llibres un vessant pedagògic –no debades és mestra des de fa més de trenta anys, i a més una de les professionals més prestigioses en el camp de l'educació– que fa que la lectura resulte fàcil i gratificant, al mateix temps que instructiva.

Cal destacar l'anàlisi i la reflexió que fa davant fenòmens com ara: els na-

cionalismes, la societat de consum, la immigració, la publicitat i la televisió, l'explotació de menors, la solidaritat, la política i el terrorisme.

En la dedicatòria que fa l'autora al començament del llibre ens diu que aquest està especialment dirigit «A tota la gent que es nega a ser *cosa* per seguir sent persona». I és precisament aquesta darrera idea l'eix transversal que recorre tota l'obra. Amb paraules d'Ernesto Sábato, citades en les pàgines finals: «Només els qui seran capaços d'encarnar la utopia seran aptes per al combat decisiu, el de recuperar tota la humanitat que hem perdut».

Aquestes *Cartes a Mireia* són un cant al compromís, a l'esperança i sobretot a la confiança en eixa joventut que en aquests temps d'*operacionstriunfo* segueix lluitant pels valors que ens fan verdaderament humans i que, amb crits, murmuris i fets està disposada a *fer pinya* per un món millor.

Marisol González Felip

Els racons amagats de l'existència

A *Verso*, de Manuel Baixauli –Premi de Novel·la Ciutat d'Alzira 2001– una trama d'intriga sustenta un conjunt ben treballat d'elements diversos –diari, monòleg interior, poemes i citacions– on destaca la reflexió sobre la creació artística i la indagació en l'interior de l'ésser humà.

«*La cara de darrere d'un foli, d'una pàgina, d'una carta*», així defineix el diccionari la paraula «*Verso*» que no per casualitat titula la

darrera obra narrativa del pintor i escriptor de Sueca, Manuel Baixauli. Ja en *Espiral* (Columna, 1998) l'autor explorava els racons amagats de l'ésser humà: el recull de microcontes –Premi Ciutat de Badalona 1998 *ex aequo* amb *L'última paraula* de Toni Cucarella– reflectia amb lirisme i sordidesa els desitjos extremats, les contradiccions mai superades, els somnis irrenunciables, els costums que esdevenen obsessió, les perversitats sexuals, les misèries intrínseques a l'existència.

Tot això és present a *Verso* però, a diferència de la llibertat permesa en aquells relats brevíssims i independents, Baixauli ha construït una estructura –un poc feble, però estructura– sobre la qual sustentar la recerca del jo íntim, ocult, difícil de reconèixer fins i tot per a un mateix. La història comença amb un fingiment: el pintor Arnau Micó fa creure que viatja a l'Acadèmia Espanyola de Roma quan en realitat s'instal·la sol, els noranta dies que dura la suposada beca, a Gola de l'Aparició, localitat de la costa valenciana que roman tranquil·la i buida els mesos d'hivern. Només la seua dona Marta és al corrent de la vertadera situació d'Arnau. Un fingiment i un secret són bons punts de partida per a mirar cap a l'interior de l'individu; i més encara si aquest es reclou

VERSO

MANUEL BAIXAULI

PREMI DE NOVEL·LA CIUTAT D'ALZIRA 2001

COL·LECCIÓ «L'ECLÈCTICA», 82

190 PÀGINES

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2001

voluntàriament per tal de conèixer-se i descobrir què vol i com vol pintar els seus quadres.

El que més m'agrada de la novel·la són els dià-

legs amb la consciència que manté el protagonista, la seua tendència a observar els desconeguts i a *inventar-los* una vida i la irrupció sobtada dels malsons. També les reflexions sobre la fotografia, la música, sobre l'artista, la creació, el talent i la hipocresia i frivolitat que envolten el «món de l'art» i la societat sencera. Això i alguns personatges entranyables, com l'extremeny Augusto Peña –«*Somos de quien nos piensa*», diu Augusto–, que abandonà l'escultura per a lliurar-se de ple a un projecte artístic «*de difícil compravenda*»: amagar objectes –«*tesors*», en diu ell–, resseguir el seu rastre i anotar-ho tot en un dietari de tal manera que «*la vida de l'objecte constitueix l'obra, generalment sense fi*».

Aquests elements diversos i altres, com el diari fictici de Roma on el pintor reflecteix els esdeveniments que viu a Gola, poemes, referències literàries i artístiques, citacions, etc., encaixen dins una trama de suspens que, al meu parer, és la part menys interessant del llibre –perquè abandona la follia de la normalitat i s'instal·la en la normalitat de la follia–, però que l'autor controla i aprofita per aplegar un conjunt de retalls que, finalment, componen un tot, fragmentari, però un tot. Com un ésser o una obra d'art.

Arantxa Bea

Historias reales e historias posibles

Convencido del íntimo vínculo que existe entre la historia y la literatura, Bernat Montagud profundiza en uno de los capítulos más oscuros y callados de la trama sucesoria de la corona española, la relación entre Felipe II y su hijo el Príncipe Don Carlos.

DON CARLOS, PRÍNCIPE DE TINIEBLAS

BERNAT MONTAGUD

COL·LECCIÓ «NARRATIVES», 5

225 PÀGINES

ALGAR EDITORAL ALZIRA, 2002

Siguiendo con su política expansionista, la editorial valenciana cada vez abarca más géneros literarios. Incluso la novela histórica va encontrando un hueco en nuestro creciente panorama bibliográfico. En el libro de Bernat Montagud —que ya ganó el LXI Premio de Literatura Alfons el Magnànim con su anterior novela *El alcázar de las sombras ¿Quién mató a Velázquez?*—, como en toda novela histórica, hay implícita una cierta crítica a aquella concepción de la historia según la cual ésta es un registro objetivo y casi científico de los hechos. Según las últimas miradas filosóficas a la historia, cabe considerar ésta como un relato de ciertos hechos que nunca dejan de ser interpretados desde una posición subjetiva. Obviamente, cuando se escribe una novela sobre hechos históricos se lleva al paroxismo dicha subjetivación de la historia y se deja más espacio a la imaginación del que cabe desear si lo que queremos es saber cómo ocurrieron efectivamente las cosas. Afortunadamente la novela *Don Carlos, príncipe de Tinieblas* juega bien ese equilibrio entre el rigor y el respeto por los hechos y la creación de personajes y situaciones que define a toda novela. El resultado es un inquietante relato sobre las oscuridades que siempre rodean cualquier decisión sucesoria, intrigas amorosas incluidas.

No obstante no hay que olvidar que la palabra clave en la expresión *novela histórica* es *novela*, y que como tal, debería estar animada, ante todo, por un impulso creativo que cree cosas donde no las hay y caminos alternativos que no se encuentren en la realidad. Una novela no ha de ser un manual que nos dicte cómo entender mejor la vida. Tampoco ha de ser un libro de consulta para saber de dónde venimos. La novela ha de ser una vía de escape a mundos paralelos, posibles y con ciertos parecidos, pero esencialmente distintos.

Teniendo muy presente que, en lo fundamental es un libro correcto, lo que más se le podría reprochar a Bernat Montagud, es el haber permanecido demasiado al ras de tierra de la historia real. Hacer esto siempre conlleva el dejar de lado el cielo de las historias posibles, tan llenas de situaciones nuevas y personajes extraños que, en tanto que no han existido, no nos dicen nada acerca de cómo han sido los acontecimientos, pero sí que nos dejan ver cómo podrían haber sido. Y una cosa es tan importante como la otra.

Vicente Abril

Manual de conducta del perfecte cavaller

Lluís del Milà i Eixarch (València, 1519 ca.-Alzira, 1599) va escriure *El cortesano* amb la intenció que els cavallers armats –als quals considerava els més virtuosos de la terra– pogueren millorar perfeccionant-se en «saber bien hablar y callar donde es menester»; d'ací el seu caràcter exemplar i modèlic.

EL CORTESANO

LLUÍS DEL MILÀ

CAIXA: VOL. I: ESTUDI I TRANSCRIPCIÓ, VOL. II: EDICIÓ FACSIMIL

678 I 480 PÀGINES

**BIBLIOTECA VALENCIANA, AJUNTAMENT DE VALÈNCIA,
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA, VALÈNCIA, 2001**

Tal com asseguren els encarregats d'aquesta extraordinària i necessària edició, *El cortesano* (1561) és un dels llibres més citats del Renaixement valencià, però fins ara es tractava també d'un text de difícil accés que, a més, demanava una transcripció fidel i una edició que identificara les fonts literàries, la relació entre la societat valenciana de l'època, l'encreuament de cultures que es donaven a València i la identificació dels personatges que transiten per l'obra; així com un estudi sobre les representacions dramàtiques que hi conté. Bàsicament, l'obra s'estructura d'una manera coral en la qual s'intercala una llarga conversa –més que res per qüestions de simplificació narrativa– entre quatre interlocutors identificats com Francisco Fenollet, Diego Ladrón, Juan Fernández de Heredia i el mateix Lluís del Milà. La introducció de la present edició corre a càrrec del professor i escriptor Josep Vicent Escartí i se centra en els aspectes ja esmentats, als quals s'hi afegeix com apèndix el «Pròleg de Lluís del Milà al seu *Libro de motes de damas y caballeros intitulado el juego de mandar*». D'altra banda, la part més interessant d'aquesta edició és la preparada pel professor i director teatral Antoni Tordera, titulada «Drama i estratègies escèniques de *El Cortesano*», que tracta l'estructura escè-

nica del llibre, el projecte «narratiu» que distribueix un guió en escenes, els llocs físics i espais culturals, els decorats per a la representació (*Farsa de los caballeros de San Juan*, *el Mayo* i la *Máscara* final) i unes hipòtesis finals que estudien la teatralitat (aplicada a qualsevol situació de comunicació social), el dramatisme i la conversa –on estilísticament se situen els trets dramàtics– i que presenten dos eixos dramàtics: la relació de la cort amb la societat i la cosmovisió de la natura.

El cortesano és una mostra de les actituds i de les aptituds de la noblesa valenciana per habitar la cort i de com la vida elegant es trasllada a l'ambient familiar. La lectura d'aquest llibre ens permet també comprovar l'amalgama de registres diferents (cartes, diàlegs, poemes, cartells d'armes, converses i representacions) que es donaven a l'època en la pràctica literària i que Lluís del Milà, incorpora en la seua «interpretació» valenciana de *Il Cortigliano* de Baldassarre di Castiglione.

La present edició presenta a més una correcta notícia bibliogràfica –inclosa dins de l'apartat de les estratègies escèniques– i la fixació dels criteris seguits, els quals afirmen que respecte a l'edició facsímil s'ha reproduït el manuscrit R-1519 de la Biblioteca Nacional de Madrid, mentre que la transcripció segueix el R-12933 de la BNM.

Pasqual Mas i Usó

Un corrosivo acercamiento a la adolescencia

Raymond Radiguet novela en *El diablo en el cuerpo* la historia de un adulterio. Con precisión y lucidez, un adolescente narrador de su propia historia observa su corazón de principiante y muestra al lector el lado más oscuro de su conciencia.

EL DIABLO EN EL CUERPO

RAYMOND RADIGUET

TRADUCCIÓ D'ARIEL DILON I PATRICIA MINARRIETA

COL·LECCIÓ «PRE-TEXTOS NARRATIVA CONTEMPORÁNEA»

147 PÁGINES

EDITORIAL PRE-TEXTOS, VALÈNCIA, 2002

Raymond Radiguet es un autor francés cuya precocidad y madurez literarias se vieron entorpecidas por una muerte prematura. Gran amigo y protegido de Jean Cocteau dejó escritas dos novelas etiquetadas como clásicas en más de un sentido y algunos poemas influidos por el vanguardismo. *El Diablo en el cuerpo*, escrita a la edad de diecisiete años, fue el título de su primera novela. Los ataques que entonces recibió el editor al colocar al autor a la altura de los clásicos, fueron contestados por un jovencísimo Radiguet, quién replicó: «Lo que quisiera saber es a qué edad se tiene derecho a decir: He vivido». En la confluencia de la ficción y la autobiografía Raymond Radiguet se vale en *El Diablo en el Cuerpo* de una historia de adulterio para contar el entonces y ahora del niño y el adulto. La novela es un relato descarnado y cruel. Y éstos posiblemente sean sus principales adjetivos. Desde la primera página, el lector se verá embargado por las confidencias de un adolescente que busca reconocerse sin ensimismamiento en una aventura amorosa que antes o después mostrará su lado más amargo. Entre episodios de infancia y adolescencia, y con la Primera Guerra Mundial como fondo, este muchacho, ni niño ni hombre, hurga con una aparente objetividad clínica en esta fractura que habría de producirse en su vida.

Para el precoz protagonista la guerra va a significar inicialmente cuatro años de

largas vacaciones. Este periodo excepcional coincide con su despertar adolescente y el encuentro con Marthe, una mujer de diecinueve casada con un soldado. Sin disimulo, este adolescente voraz deseoso de experimentar con su sensualidad decide amar a Marthe y ésta le corresponde con una entrega con la que el jovencísimo amante no contaba. El amor, el deseo, el dolor, los celos, la infidelidad, la mentira, el adulterio. A todos estos elementos Radiguet les ha proporcionado la mirada quirúrgica de su protagonista quién analiza su experiencia singular utilizando como instrumento de observación su propio yo: «Nunca volveré a aprender tanto como en aquellos largos días que a un observador le habrían parecido vacíos, y en los que yo observaba mi corazón novato como un advenedizo observa sus modales en la mesa».

La lectura de *El diablo en el Cuerpo* fascina y perturba. Su autor indaga sin piedad en los entresijos de la ilusión amorosa al mismo tiempo que certeramente retrata los papeles de los hombres y mujeres que forman el universo adulto quebrantado por los protagonistas. La reflexión final es la del joven de ahora, quién transforma su inmadurez y crueldad en una mirada nada complaciente con el mundo y es que, en sus propias palabras, a la larga el orden se restablece en las cosas por sí mismo.

Teresa Villarroya

Lovecraft a la Plana

Carles Bellver adopta entusiasta l'univers imaginari de Lovecraft –geografia, llibres, monstres– com a context narratiu de les pròpies fantasies i misteris. Sota format de relat curt, substitueix sàviament el terror lovecraftià per l'humor kafkià.

EL LLIBRE DELS TÒPICS

CARLES BELLVER TORLÀ

COL·LECCIÓ «LLETRA LLARGA», 9

102 PÀGINES

BROSQUIL EDICIONS, VALÈNCIA, 2001

Als anys trenta, als Estats Units, un pèssim escriptor anomenat H. P. Lovecraft i la seua colla de congèneres –Derleth, Bloch, etc.– crearen un univers literari fascinant, conegut ací com els «Mites de Cthulhu» arran de l'edició «canònica» de Llopis. Lovecraft i companyia són, en última instància, els culpables del llibre que acaba de perpetrar –febrer de 2002– Carles Bellver Torlà, publicat a València com a número 9 de la col·lecció *Lletres Llarga*, de Brosquil Edicions.

El títol és *El llibre de tòpics. Contes de Miskatonic i altres*. Com se suggereix, es tracta d'un recull de relats breus, alguns brevíssims: l'autor conjuga el misteri de la brevetat, molt a l'estil de mestres com Quim Monzó. «Com va guanyar Danvers una plaça a Miskatonic» és un exemple d'aquest tret: en a penes una pàgina l'autor, emmarcat en els mites de Cthulhu, sintetitza una esplèndida narració. Alguns

dels contes –els *altres*– no pertanyen al cicle lovecraftià: cal destacar-ne «Sarcophilus». Hi ha també relats de misteri amb format narratiu més clàssic; en alguns, un inquietant insecte kafià esdevé el protagonista.

El conte més desenvolupat és «El llibre de tòpics»: un bidell de la imaginària Universitat de Miskatonic assisteix al tancament de la institució per «activitats antiamericanes»; hi desapareix un dels professors, veí del bidell narrador, que llegeix els seus misteriosos papers; després, en un poble aïllat (Dunwich), troba l'amor i finalment el coneixement: el secret del llibre maleït, el Necronomicon, i la revelació del misteri de l'inventor de la bomba atòmica.

Bellver estableix, amb aquella barreja d'erudició i humor tan borgiana, la relació entre el Tombatossals castellanenc i els éssers mostruosos lovecraftians. «Pandemòniun» és una versió humorística del davallament clàssic a l'infern de Randolph Carter, però ubicat ací a Castelló. «Ailleurs» proposa una visita onírica, en el més enllà, al propi Lovecraft en persona...

Sens dubte el nucli del llibre el conforma aquest conjunt de relats lovecraftians, en què l'autor adapta a la nostra llengua alguns aspectes dels mites de Cthulhu: la cartografia (la Universitat

de Miskatonic, Arkham, la tètrica Dunwich i, naturalment, Innsmouth); els tentacles («Dismòrfa») i la recreació de l'ambient tètric: fins i tot sentim els xiscles omnipresents dels enganyapastors, que als relats de Lovecraft assenyalen el *crescendo* del terror.

Els tòpics a què fa referència el títol són aquells llocs comuns necessaris per a identificar la narració com a lovecraftiana: referències llibràries, geogràfiques, mitològiques, etc. Es tracta d'un joc metaliterari: adaptar en el temps i l'espai el Macondo de Providence, jugar amb combinacions amb el propi context de l'escriptor. No se'n va molt dels joc de *rol* actuals. Bellver colla una volta de caragol del relat fantàstic, per a substituir l'horror de Cthulhu per l'humor absurd, segurament la manera més sana d'enfrontar-se amb el llegat de les perilloses criatures d'Abdul Alhazred.

Albert Toldrà

Del amor y otras musas

El Relato de Sóniechka es la reconstrucción de las relaciones que la escritora rusa Marina Tsvietáieva (1892-1922) habría sostenido con el grupo de actores del teatro de Vajtánov en el Moscú inmediatamente posterior a la revolución de 1917.

EL RELATO DE SÓNIECHKA

MARINA TSVIETÁIEVA

EDICIÓN CRÍTICA Y TRADUCCIÓN DE
REYES GARCÍA BURDEUS

COL·LECCIÓ «SENDES»

220 PÁGINES

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT JAUME I,
CASTELLÓ DE LA PLANA, 2002

El Relato de Sóniechka es un magnífico texto en prosa de la escritora rusa Marina Tsvietáieva. Con una prosa rota y llena de tensión poética, Tsvietáieva reconstruye extensamente las relaciones sentimentales que mantuvo con algunos actores del Tercer Estudio, taller experimental del Teatro de Arte de Moscú, dirigido por Evgueni Vajtánov. Esta pieza de la escritora rusa es más de lo que puede parecer en un primer momento, pues el relato bien puede ser contemplado como un intenso y bello monólogo que la propia Tsvietáieva mantiene consigo misma. El protagonista del relato, tal como señala la autora, es el amor. La realidad y singularidad de los seres retratados por la brillante pluma de Tsvietáieva tienen tan solo un valor añadido, ahora bien, imprescindible al relato: son las imágenes de las personas concretas que pusieron el alma de la escritora en funcionamiento y despertaron toda la

relación desmedida que esta genial poeta siempre tuvo con el lenguaje. La obra fue escrita en los años treinta. La escritora rusa, entonces exiliada en París, escribía por entonces una importante obra en prosa. *El Relato de Sóniechka* pertenece a esta etapa en la que gran parte de sus textos tendrían un significativo carácter retrospectivo. Inspirada en lo autobiográfico, la pieza está escrita a partir de la noticia de la muerte de Sofía Holliday, actriz del estudio de Vajtánov, a la que Tsvietáieva consideraba como el amor personificado en una mujer. El libro, dividido en dos partes, rememora las relaciones de la escritora con Sofía, a la que Tsvietáieva llamaba cariñosamente Sóniechka, y con otros dos actores del Tercer Estudio, Yuri Zadavski y Vladimir Alexéiev o Volodia. La segunda parte del libro es un elogio brillante e ininterrumpido a Volodia, el único de los tres al que la escritora confiesa no haber amado. Sus encuentros con estas personas y el resto de actores del Tercer Estudio tienen lugar entre 1918 y 1919, años en los que la escritora enfrenta sola con sus dos hijas la miseria y el hambre. *El Relato de Sóniechka* es el testimonio de esa época y un acto de amor en el que Tsvietáieva utiliza toda su literatura pa-

ra retratar a las personas concretas a las que amó tal como entendió que debía hacerlo.

La prosa de Tsvietáieva no se deja encajonar, complicada y sugerente, se fragmenta y se inunda de esos guiones que quiebran las palabras y son también habituales en otros textos de la autora. Contemplado en conjunto todo tiene coherencia. Y es que Tsvietáieva fue primero poeta, y su acercamiento a este otro género que es la prosa, produce textos repletos de ritmos, belleza verbal e inteligencia. La lectura de *El Relato de Sóniechka* es una invitación a iniciarse en el complejo y enriquecedor lenguaje personal de Marina Tsvietáieva. Tan solo añadir que el trabajo de traducción realizado por Reyes García ha logrado transmitir la magia contenida en esta también valiosa pieza de la escritora rusa.

Teresa Villarroya

Un repte literari reeixit, magnífic

Bromera acaba de publicar el darrer Premi València de Narrativa Alfons el Magnànim, una magnífica novel·la escrita pel periodista Francesc Bayarri que ens trasllada al món convuls de la transició valenciana dins dels límits sentimentals d'un petit poble de l'Horta.

L'AVIÓ DEL MIGDIA

FRANCESC BAYARRI

COL·LECCIÓ «L'ECLÈCTICA», 84

260 PÀGINES

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2002

És ben bé com endinsar-se dins del canó fosc d'una complexa màquina de capturar el temps. Avances lentament, una mica atemorit, i de cop les parets del cilindre comencen a escupir-te imatges en blanc i negre d'un temps que amb el pas dels dies deixa de ser record per ser memòria. És també com agafar l'autobus de la línia de les il·lusions, un lluminós matí de diumenge i deixant al darrere la ciutat i a mà dreta la mar perdre's en un país de terra cartesianament arrenclerada, de masos resplendents, de petits oasis, de viles minúscules sobre les quals ha passat la història mentre processonaven un Sant Roc qualsevol o mataven fitxes de dòmino al casino gran... *L'avió del migdia* és, a més, una travessia àeria pel cel dels impossibles, pel cel de les utopies que atenallaren la nostra societat a penes fa unes dècades. Sens dubte, l'avió alliberador, l'avió de la cultura, el vol de l'universal lliure circulació. Un avió

que s'enlaira just on acaben les primeres cases del poble i que ascendeix impareable fins a perdre's enmig d'un gasós cotó-en-pèl de sucre on s'és permanentment jove. A fi de comptes, una magnífica novel·la, de les millors, un altre repte a la societat sense lectors i al país sense memòria. El llibre de Bayarri s'afegeix en efecte al d'un grapat d'escriptors en el seu setge a un paisatge cultural quasi estèril. Bayarri ha construït una història sòlida, ha burxat en la memòria per tal d'arrancar-li els motius d'una revolta, que finalment frustrada o no, acabà almenys amb anys de grissor, de repressió total. Les pàgines de *L'avió del migdia* ens passen pel bó i millor de la tradició cultural occidental, pels ensomnis polítics d'una generació que, quan van perdre la guerra perderen el futur per a ells i per als seus. *L'avió del migdia* ens rescabala sense rancúnies el record d'un món petit permanentment vigilat, retorçut de dolor moral, segregat, insòlitàment trist. Una obra plena d'emoció, agradament densa, amb una arquitectura interior equilibrada, saberuda, sovint cinematogràfica, de vegades esquisidament tractadista, sempre interessant i bellament evocadora.

L'avió del migdia és el resultat íntim d'una voluntat literària i és molt possible

també que d'una voluntat col·lectiva. Fet i fet, Bayarri incrementa amb aquest llibre la nòmina d'un seguit d'escriptors valencians d'un nivell impensable fins fa a penes trenta anys. La novel·la valenciana ha deixat d'enjogassar-se amb entreteniments lúdico-lingüístics, d'amagar-se entre paisatges irreconeixibles o en històries llunyanes i ha passat a l'acció, a la competició més descarnada en l'escenari de la normalitat literària. Bayarri n'és una prova, como ho és Vicent Ortega, Francesc Bodí, Vicent Borràs o Manuel Baixauli entre molts d'altres. Autors per cert que publiquen de la mà de l'editorial alzirena.

Francesc Viadel

Eleanora, Eleonora, l'editor i la traductora

Deu contes seleccionats sense cap criteri –com sol passar amb totes les obres de Poe publicades per editorials valencianes– s'inclouen en aquest nou recull, que es completa amb diverses il·lustracions i amb una introducció adreçada, suposem, a alumnes d'institut i altres desgraciats.

LA CARTA ROBADA I ALTRES NOU CONTES

EDGAR ALLAN POE

EDICIÓ, TRADUCCIÓ I NOTES DE
MARIBEL SÁNCHEZ I VALERO

IL·LUSTRACIONS D'ELENA AGUILERA

COL·LECCIÓ «L'AJUB NOU», 8

160 PÀGINES

EDITORIAL AGUACLARA, ALACANT, 2002

Tant de bo l'aparició en la nostra llengua de qualsevol obra de Poe, l'escriptor que va fundar el conte modern i que ha influenciat tants mestres de la brevetat –Charles Baudelaire, que a més de combregar amb ell el va traduir, o Julio Cortázar, que va afegir les seues teories sobre el conte a les d'ell, o Jorge Luis Borges, que li va retre homenatge per haver creat la narrativa policíaca–, fóra sempre el motiu d'alegria que hauria de ser. Ja sé que és impossible exigir una traducció tan brillant com la del mateix Cortázar, entre altres coses perquè no és raonable: només el text d'introducció que ell va escriure per al primer volum dels *Cuentos* de Poe (Alianza) ja era una obra mestra de la literatura. Ara bé: el que no es pot entendre de cap manera és que el llibre vulga ser *didàctic* i de vegades sembla escrit per un analfabet. Sens dubte és lloable la idea, amb una introducció que tracta de ser una documentada panoràmica sobre

Poe, però el que no té ni cap ni peus són errors tan grossos i abundants com fer creure als alumnes que Cortázar era en realitat «Cortazar», que la manera correcta d'escriure la paraula «canvi» és «cambi» o que un mateix personatge, anomenat «Eleanora», va canviant de nom a «Eleonora». I és que la cosa és pitjor si veiem que «Eleanora» és el títol del primer conte de tot el recull. L'original de Poe es diu «Eleonora», i li canvien el nom a «Eleanora» per motius que ignorem; però és que més avant li'l tornen a canviar i l'anomenen ja «Eleonora». A banda d'això, la introducció es refereix a l'últim conte amb el títol de «La carta extraviada».. i resulta que després l'han traduït de forma diferent («La carta robada»), i que aquest és el títol de tot el llibre. També és incomprendible que lloen les teories de Poe, basades en la idiosincràsia del conte i de les peces breus –en les quals són fonamentals cadències com ara les de la paraula «Nevermore» del poema *The Raven* (*El corb*)–, i després no respecten aquestes cadències a l'hora de traduir: és el cas de la frase original «Amontillado!», que es repeteix de manera idèntica en línies gairebé successives i, en canvi, es tradueix de vegades per «Amontillat» i d'altres per «Amontillat!» Un llibre com aquest

només serveix per fer encara més evident el caos i la dispersió que ha sofert l'obra de Poe en mans dels nostres editors. Almenys l'anterior edició valenciana de «La carta robada» formava part d'un recull amb sentit: eren els tres contes protagonitzats per Auguste Dupin, els originadors de la narrativa policíaca, unificats sota el títol *Els misteris de París* (3i4). Veient tot això, no resultaria imprudent demanar que, si algú decideix editar l'obra completa de Poe, ho fera d'una manera més seriosa. Almenys ens agradaria que el memorable «William Wilson» no es transformara aleatòriament en «Guillem Guillaumon». I també, si pot ser, que l'allau d'errors no es justificara perquè l'edició està adreçada als instituts... Cosa que, de fet, hauria de ser una raó més per no cometre'n.

Felip Tobar

Intrigues i revolució

Personatges representatius d'un moment històric concret, el pas del segle XVIII al XIX, en aquesta complicada història d'intriga, amb el ressò de l'esclat revolucionari a França i de les convulsions socials que marcaran l'inici d'una nova època.

LES ALES DE MERCURI

MARIANO CASAS

COL·LECCIÓ «L'ECLÈCTICA», 85

87 PÀGINES

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2002

Fa relativament poc, des d'aquesta mateixa revista parlàvem de l'anterior novel·la de Mariano Casas, *Escaletes d'una fuga*, i ens referíem al seu rerefons històric, situat a la Guerra d'Espanya, i del fet que hagués estat publicada a «Esguard», la col·lecció que tot just encetava Bromera amb la intenció d'apropar la narrativa històrica als joves. En el cas de *Les ales de Mercuri*, la presència del moment històric en què està ambientada –el pas del segle XVIII al XIX i, per tant, uns anys de convulsions socials que marcaran l'inici d'una nova època– es fa molt més present. Un maltés arriba a València el 1807 i contacta amb el grup de compatriotes que hi resideix amb la suposada finalitat d'obtenir ajuda per posar en marxa una mina d'antimoni. Membres de la noblesa, del clergat, homes de ciència i homes de l'espectacle, llauradors, confraries, bandolers –personatges, tots, que pretenen ser representatius de les diferents cares d'un mateix moment

històric— són les peces d'una complicada història d'intriga, de negocis bruts i d'assassinats que transcorre entre la ciutat de València i les terres frontereres entre la Costera i la Ribera. I, entre els recels d'uns i l'interés dels altres per tal que el negoci funcione, trobem el ressò de l'esclat revolucionari a França, el temor de nobles i clergues a l'extensió dels avalots, i els arriscats jocs financers de la puixant classe comerciant.

«Entre tots els crims que s'acabaren a la ciutat durant aquells dies terribles n'hi ha

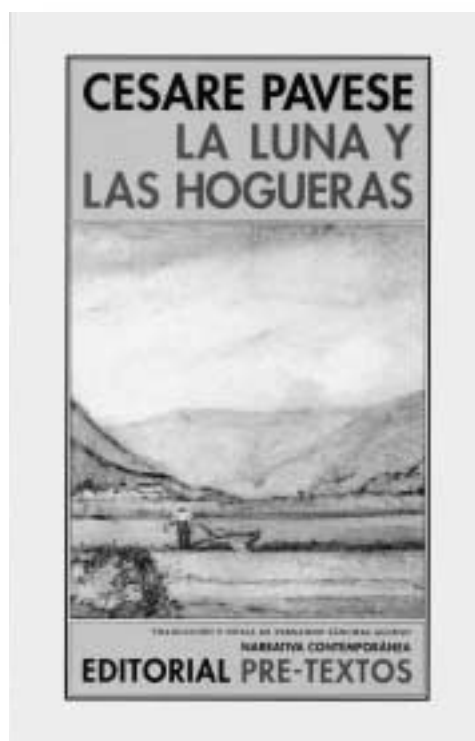
un que hauria de passar a la història per la seua crueltat. L'atzar, que fa rodar el món de manera inexplicable, em va fer sabedor d'algunes de les circumstàncies que el provocaren». Per a explicar-nos els fets, Casas ha optat per la narració

en primera persona d'un dels protagonistes, un jove sacerdot anomenat Casar. Tanmateix, aquesta tria requereix un esforç de contenció a l'hora de dosificar la informació que no acaba d'encaixar amb la naturalitat desitjable. És cert que la intriga al voltant de la trama principal de la narració no es desvela fins a les darreres pàgines, i en això, el pare Casar no sap més enllà del que sabem els lectors. Però l'evident esforç de documentació que s'hi pot detectar acaba esdevenint un pal a les rodes d'una intriga que podria funcionar amb més fluïdesa sense les contínues mostres d'erudició. Aquesta aparent recança a deixar perdre un gram del treball previ a la redacció fan del jove sacerdot una veu poc creïble, per l'excessiva preocupació en deixar clar què era o no era costum i què era o no era estrany «en aquell temps», o a donar obtuses explicacions d'alquímia. Amb tot, *Les ales de Mercuri*, finalista del Premi València de Narrativa 2001, suposa un salt qualitatiu respecte de la seua predecessora, amb una trama ben construïda per anar situant-ne poc a poc les peces, però sustentada ens uns personatges massa preocupats per representar el prototipus social adjudicat i, per tant, encara amb escassa vida pròpia.

Pere Calonge

Fer-se terra i poble

En aquesta novel·la pòstuma, i per a alguns obra mestra, de Cesare Pavese, publicada per primera vegada en 1950 amb el títol de *La Luna e i Falò*, el genial escriptor recrea el paisatge humà i natural del seu Piemont natal, tan present en tota la seua obra.

LA LUNA Y LAS HOGUERAS

CESARE PAVESE

TRADUCCIÓ I NOTES DE FERNANDO SÁNCHEZ ALONSO

COL·LECCIÓ «NARRATIVA CONTEMPORÁNEA», 8

EDITORIAL PRE-TEXTOS, VALÈNCIA, 2002

El narrador protagonista d'aquesta història torna al poble després de vint anys viscuts a Amèrica, on ha aconseguit reunir una certa fortuna. Contada des del present, la novel·la avança en una doble direcció: evocació de la infantesa i de l'adolescència del protagonista, amb algunes pinzellades sobre l'experiència americana que avui resulten quasi profètiques, i relat del retrobament amb el país i alguns vells coneguts, en especial el seu amic Nuto, personatge central. Ens assabentem així que el narrador ignora els seus orígens, que fou adoptat per una família pobra de camperols fins que, adolescent, entrà de criat en una finca i que, acabat el servei militar, decidí marxar a Amèrica.

El narrador, que mai no diu el seu nom ni el del poble (en certa forma la novel·la parla de la impossibilitat d'una identitat substantiva), aprofita la seua tornada per completar, a través de la informació que li proporciona Nuto, el

relat de les vides i les coses que hi van quedar en suspens durant els anys del feixisme i de la guerra, amb la qual cosa la novel·la transcendeix a l'esfera col·lectiva dels esdeveniments. La majoria de la gent que va conèixer-hi és ara morta, sovint en circumstàncies tràgiques, i l'únic que en queda és la pròpia memòria en el mític país de la infantesa que evoca la lluna del títol. Tota la resta ha estat anorreada per l'incendi del temps, cosumida per les fogueres que per Sant Joan fertilitzen la terra, i el paisatge humà és ara només cendra (la de la casa de Valino, la de la incineració de Santa), per molt que hi ha la terra, els mateixos turons i pobles dels voltants, els boscos i les vinyes, el riu Belbo i el pas de les estacions, l'amistat de Nuto, i aquest petit Cinto en què es xifra la incertesa del futur i en qui el narrador es veu íntimament reflectit. Una història ben senzilla, com totes les de Cesare Pavese, un dels escriptors fonamentals del segle xx, que mai no posà l'accent en la complicació de la trama i altres paranys de l'ofici (d'escriure) sinó en la força d'una prosa essencial, austera i precisa, capaç de fer reviure en el lector les sensacions més recòndites. La seua narrativa no es basteix per entretenir, funció quasi exclusiva que avui sol atribuir-se al gènere des de l'argu-

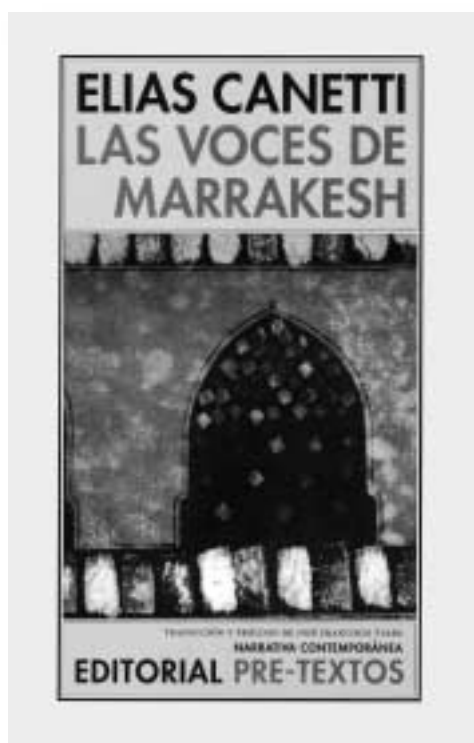
mentalisme dessubstanciat de molta de la novel·la actual, sinó per indagar en el més profund de la consciència i de la memòria humanes a través de la *veracitat*, de la poeticitat i de la voluntat de (re)construcció del jo que representa el nucli candent de la seua narrativa. Feta de suggeriments i xiuxiueigs, nodrida per la subtilesa de l'observació, a través de les seues pàgines es pot tocar, veure i olorar, sentir un món.

La traducció de Fernando Sánchez Alonso, acompanyada d'unes notes molt pertinents, és rigorosa i dúctil, capaç de transmetre el riquíssim món dels cicles del camp i de les seues feines, del llenguatge literari de Pavese, el mestre que millor ha donat la veu a la terra, a les obscures forces que mouen la condició humana. Certament una novel·la arravatadora, una obra mestra.

Manel Rodríguez-Castelló

Un nòmada minuciós

Elias Canetti escolta, en el record de Marraqueix, les veus d'un viatge que esdevindrà, per als lector que encara desconeixen aquests paratges, una dèria nit i dia: visitar aquests paratges de textures màgiques que l'escriptor evoca amb tots els sentits.

LAS VOCES DE MARRAKESH

ELIAS CANETTI

TRADUCCIÓ DE JOSÉ FRANCISO YVARS

COL·LECCIÓ «NARRATIVA CONTEMPORÀNEA», 7

119 PÀGINES

EDITORIAL PRE-TEXTOS, VALÈNCIA, 2002

La literatura –la bona literatura– ens transporta lluny en un somni que ens fa viure la nostra existència a través dels altres i, la dels altres, a través de la nostra experiència. Còmplices del viatger, viatgem amb ell, i en llegir, com ara és el cas, *Las voces de Marrakesh* d'Elias Canetti, ens trobem deambulant entre carrers, perduts al bell mig de la jueria, afamats i assedegats enmig del desert, o al·lucinats davant dels crits dels camells al mercat.

Viatjar és caminar a la recerca del contrast. Així passeja Canetti per les veus marroquines en aquest llibre balsàmic per a una aldea global que ens atrapa més i més. Quan el viatge encara era una realitat diferent, aquest escriptor d'atenta mirada va decidir contar les seues vivències amb minuciositat, mentre somiava ésser nòmada de tradició oral, ple del plaer de la paraula, com a bon llatí. Heus aquí la força narrativa que «troba en el detall el vehicle

perfecte d'expressió» i en el viatge, «l'ocasió última per apropiarse d'un món estrany», com apunta José Francisco Yvars en el pròleg a la traducció. A partir de la seua estada a Marrakeix, Canetti va teixir amb destresa i minuciositat una rica i vivaç polifonia plena de records i imatges evocades amb què fer-nos sentir el viatge amb tota la força d'aquelles veus estranyes. En *Silencio en la casa y la azotea vacía* els minarets són «algo así como faros habitados por una voz» i en *Zoco* vivim els sorolls i les olors d'aquells «zocos aromáticos, frescos y plenos de colorido (...), esa enorme apertura de cuanto se elabora y vende resulta atrayente en doble medida». Seduït pels espais oberts de carrers i places, Canetti malda per conèixer de prop la intimitat de les cases, desconegudes i inacessibles, «en una sociedad que tanto oculta, que esconde celosamente a los extraños el interior de sus casas, la figura y el rostro de sus mujeres e incluso sus lugares santos». I com a bon viatger esciu, observa, escolta, se sent fascinat davant d'allò més atroç perquè és nou.

En *Las Voces de Marrakesh* s'apleguen els crits dels col·legials, les veus i els silencis de *La mujer de la reja*, els crits dels camells i els mercaders de *Zoco*.

Totes les veus d'*El clamor de los ciegos*, on l'autor es demana: «¿Qué hay en el lenguaje? ¿Qué se esconde? ¿Qué le sus trae a uno? No traté de aprender, durante las semanas que pasé en Marruecos, ni árabe ni ninguna de las lenguas beréberes. No quería perder ni un ápice de la fuerza de esas extrañas voces. Quería sentirme afectado por el valor intrínseco de esos sonidos, evitando que un conocimiento deficiente y artificial lo mermase».

Lourdes Toledo

El bon santet

Un nou lliurament de l'escriptor d'Algemesí ens situa en ple segle XVI al Regne de València, agitat i prodigiós, en què una epidèmia de pesta trasbalsa la vida d'uns personatges. Refem així un episodi possible de la nostra història de vegades massa evocada i poc assumida.

NOMDEDÉU

VICENT JOSEP ESCARTÍ

PREMI JOANOT MARTORELL 2001

COL·LECCIÓ «L'ECLÈCTICA», 83

236 PÀGINES

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2002

Els capricis del destí, o més ben dit, els designis de Déu Nostre Senyor, acompanyen Cosme Nomdedéu, un jove napolità, orfe i rodamón, en un nucli de població petit pròxim a Xàtiva, de nom La Roca, on mercès a les seues hàbils destreses, es convertirà en l'home virtuos de la comarca i del Regne sencer, durant uns dies en què ja calen aquests savis il·luminats per poder combatre penes, pesars i altres malalties dels cos i de l'ànima. Parlem del segle XVI valencià, necessitat de punts de referència, ni que siguen religiosos, o sobretot religiosos, car l'Europa del moment viu una època de sotracs, d'interrogants i de crisis. I no és que València fóra llavors Europa, sinó que, pam dalt pam baix, també patia aquesta fretura de reestructuració, després d'haver estat centre indiscutible de la Mediterrània. Així, unes estranyes calentures comencen a afectar els habitants del cap i casal i obliguen els comtes de la Ro-

ca, Don Baltasar i Dona Isabel, a fugir de la ciutat i buscar el redós d'aquest llogaret, governat llavors pel justícia i per mossén Lluís Alapont, forces vives amb les quals formaran plaça forta contra la pesta i on es procuraran els remeis per a les necessitats més primàries, menjar, beure i fornicar. Com? Molt senzill: en el nom de Déu o amb Nomdedéu, que és el mateix.

Aïllats com es troben de la resta del món, els escassos habitants de La Roca es converteixen als ulls del lector en un univers en miniatura, més còmic que tràgic, que vol ésser digne testimoni d'aquells dies sotmesos completament als designis del cel, i que l'home i la dona de fe, representants de Déu a la terra, saben reconduir per allà on més els convé.

I ací és on trobem una lectura amagada entre línies, l'humor amb què Escartí ens insinua el rerefons dels misteris d'aquell santet, que sense moure a penes un dit, o millor, movent sovint algunes parts del cos, esdevé talment una talla d'altar, capaç de prendre-li el lloc al mateix Sant Miquel, patró d'aquella ermita.

Potser la novel·lística valenciana actual abusa massa de l'historicisme. És una opció legítima, al capdavant, per bé que alguns ens estimariem que la invenció d'històries escenificades en el passat ser-

viren també per plantejar-nos problemes actuals. Ara, però, deixem-nos anar una vegada més pels laberints del cos i de l'ànima en uns temps foscos, sobretot si amb la lectura d'aquests mots ens podem imaginar per uns instants el cos del bon santet que feia olor de corfa de llima quan alça el primer bull, pels favors del qual algun personatge femení afirma: «Ai, pare meu! No sabeu quin goig més dolç em produeix la senzilla visió d'aquesta seràfica criatura! Em costaria viure ja sense aquest consol espiritual (...). És tant el plaer que n'obtinc, amb aquestes coses d'oració, que estic pensant (...)».

Begonya Mezquita

Sens dubte, una bona novel·la

Miquel Martínez, merescudament reconegut com a poeta amb *Llibre de família* (Premi de la Crítica dels Escriptors Valencians, 1997), es confirma també com a narrador de talent amb la seua tercera novel·la *Nòmina de dubtes*, guanyadora del III Premi Ulisses.

NÒMINA DE DUBTES

MIQUEL MARTÍNEZ

III PREMI ULISSES

COL·LECCIÓ «VALÈNCIES», 7

217 PÀGINES

TÀNDEM EDICIONS, VALÈNCIA, 2002

Miquel Martínez (la Vila Joiosa, 1959) té dos poemaris publicats: *Claus de retorn* i *Llibre de família*, i dues novel·les: *La lluna de Taa* i *L'enigma de Sir Robert McLean*. Ser poeta i periodista són dues bones premisses per a escriure una novel·la. No cal explicar-ho. *Nòmina de dubtes* és una bona novel·la, reposadament escrita al llarg de vuit anys. Té pàgines memorables. La novel·la naix d'un impuls perillós, que pot sonar, d'entrada, a *ja vist*: contar, com fa tothom, la pròpia vida. És a dir, la dels seus: allò que es perd o s'ha perdut (i, per tant, allò que cal salvar). La tradició, a casa nostra, des de *L'ambició d'Aleix*, comença ja a ser important: *Rapsòdia*, *Les nits perfumades*, *Gràcies per la propina...* Són com una mena de deutes que tot escriptor contrau amb si mateix. Informació d'època, impagable, rescataada de l'oblit. Potser la idea inicial de Martínez fóra aquesta: descobrir i contar, mitjançant uns personatges, una

època. O, millor dit, diferents èpoques, connectades per la *nissaga*. Les anècdotes de l'arbre genealògic. La novel·la comença amb el naixement de Blai l'any 1959. Els dos capítols següents situen els respectius episodis narrats en 1933 i 1915. Però, als següents, la direcció temporal ja serà cap endavant: del 1937 fins el 2001. L'estructura es demostra encertada, amena i diversa: intel·ligent. Els independents capítols van unint-se i compactant-se —que és el contrari d'acumular-se. I contribueixen, acumulant-se —ara sí—, al fet que la història vaja guanyant pes. Té, doncs, una (difícil i calculada) intensitat *in crescendo*, que fa que l'interés augmente a cada pàgina a partir d'un moment determinat (llevat, a parer meu, del darrer capítol, que trobe comparativament irregular), cosa gens fàcil en aquestes novel·les de tipus *costumista* (i passeu-me l'agosament), on l'emoció sembla constant.

Però la novel·la de Martínez m'ha captivat per haver aconseguit ser més que això. M'ha resultat literalment commovedora. Ha tingut, a moments, allò que és exigible a una bona novel·la: la capacitat de commoure. La cada vegada major proximitat temporal dels personatges ha aconseguit arrancar del narrador passatges d'entranyable belle-

sa humana, desprovistos de l'embafo-sa presumptuositat o irrellevància de l'inici. És a dir, l'autor ha aconseguit tocar el cel quan la crònica de la pròpia família o vida dels protagonistes *remou* la del lector, que també reviu els propis records, la pròpia família, els propis dubtes. Dit altrament, el relat d'uns personatges inicialment sense interès, per la seua trivialitat vital, aconsegueix, en determinats capítols excel·lentment escrits i concebuts (digne de notar-se són els que acaben recuperant amb naturalitat qualsevol anècdota insignificant del capítol), transcendir-se en nosaltres, en qualsevol vida, en forma de sentit de l'existència. En forma de profunda reflexió o observació per fi vista. És aleshores que és millor dissimular a fer-ne ostentació. I això, que és tan difícil, no està a l'abast de tothom.

Lluís Roda

Colps des de l'absurd

Amb aquesta obra de microcontes, Joan Pinyol abasta el tema de la mort, i l'enfoca des del surrealisme, però amb intel·ligent subtilesa. Les narracions posen de manifest l'absurd de la vida, i com la raó i la lògica no són l'única interpretació possible de la realitat.

NORANTA-NOU MANERES DE NO VIURE ENCARA
A LA LLUNA

JOAN PINYOL

I PREMI VILA D'ALMASSORA DE NARRATIVA

PRÒLEG D'IGNASI RIERA

COL·LECCIÓ «QUADERNS LITERARIS», 19

133 PÀGINES

7 I MIG, BENICULL DEL XUQUER, 2001

El microconte és un gènere vigent i emergent en la literatura contemporània que, tot i ser minoritari, en els darrers temps està assolint una especial força. Amb *Noranta-Nou maneres de no viure encara a la lluna*, Joan Pinyol subratlla la impossibilitat dels fets, l'absurd de les situacions quotidianes i, al capdavant, la contrarietat de la vida mateixa. L'obra basteix un univers literari marcat per la influència de Pere Calders, i on la brevetat de les noranta-nou narracions és l'eix central d'una trama amb tantes situacions diverses i matisos com l'esdevenir diari o vital. Encara que no totes les situacions narrades són impossibles o irrealment, en són un bon gruix, i d'ací la cita que tanca l'obra: «No he estat més breu perquè no he tingut temps», en paraules de Heinrich Heine.

De tota mena, aquest gust per la nuesa, el plaer de la paraula justa, sense més, és un glop que s'ha d'assaborir lentament i concissa en l'obra de Joan Pinyol. Els noranta-nou microcontes, breus com cops, entre tres i quaranta línies (o si es vol entre una cinquena part de full, i full i mig com a màxim), naveguen entre l'absurd i la perícia, colpejant els sentits i l'intel·lecte del lector. Amb situacions surrealistes i força confusió, l'autor esquematitza unes poques realitats que el lector haurà d'in-

terpretar; i se'n riu de l'ordre i la mida, assolint un caos que està més enllà del que la raó pot entendre.

Noranta-nou maneres de no viure encara a la lluna compta amb una dosi ben alta d'humor, el qual no deixa de banda la reflexió al voltant de la mort, l'eix central de totes les narracions. Així, l'apòstrof que abandona el seu paper a la frase i sembla de confusió el text, el soterrar en què el poeta i el rodamón intercanvien els papers i els honors fruit de l'error, la revelació del blat de moro abans de brotar quan coneix el seu destí, o el desig de morir i la trobada de la mort inesperada, són, entre d'altres, algunes de les múltiples anècdotes de l'obra.

La mort, aquest motiu si es vol dir central, embafa el text amb la seua presència i, en alguns moments, tal i com assenyala Ignasi Riera al pròleg, afig un vessant franciscà a la concepció de la realitat. És aquí on la Germana Mort, entesa com a «companya inevitable, quotidiana, a l'abast», no es pot deslligar mai de la vida i de l'absurd. Al capdavant, Joan Pinyol, seguint l'exemple de Pere Calders –a qui cita en la primera plana–, ha optat per un món intangible i surreal, mancat d'ordre, i on la lògica l'ha d'imposar el lector amb la seua interpretació intel·ligent.

Agustí Hernández

Dels afers quotidians

Vicent Pallarés repeteix la fórmula del seu anterior recull de narracions breus, *El pes mosca*, i ens presenta una sèrie de relats entrecreuats on personatges i situacions es relacionen per crear una mena de mosaic de la diversa quotidianitat, gairebé sempre pintada en gris.

RETALLS DE VELLUT GRIS

VICENT PALLARÉS I PORCAR

PREMI DE NARRATIVA, CIUTAT DE VILA-REAL, 2001

COL·LECCIÓ «LETRA LLARGA», 11

121 PÀGINES

BROSQUIL EDICIONS, VALÈNCIA, 2002

Des que Vicent Pallarés va resultar guanyador del Premi Vila de Puçol (1999), ha protagonitzat un important esclat editorial que, unit a l'obtenció de diversos premis literaris, l'han convertit en un dels nostres escriptors més actius. L'any 2000 mostrà la seua faceta d'escriptor de contes –que ja havia practicat abans en publicacions disperses– amb *El pes mosca* i enguany torna al gènere amb aquests *Retalls de vellut gris*, ambdós llibres editats de la mà del jove i dinàmic segell Brosquil.

Com feia en l'anterior recull, Pallarés es dedica sistemàticament a jugar amb habilitat amb l'estructura del llibre i amb els registres lingüístics. Amb l'estructura perquè els contes poden semblar capítols d'un relat més llarg –o parts introductòries d'aquest mateix relat– gràcies al fet que alguns dels seus protagonistes tenen una relació directíssima –els personatges principals d'una narració són familiars dels d'una altra i, fins i tot, poden ser esmentats breument en més d'un conte–; i amb els registres, perquè Pallarés (nascut a Barcelona i amb experiència docent a diversos pobles de Catalunya abans de venir a parar a terres valencianes) no sols conjuga la norma més culta o estàndard amb un reeixit *slang* que fa versemblant el món dels *pinxos* i el *quillos*, sinó que també apro-

fito la gran varietat de registres geogràfics per situar amb precisió lingüística la llengua utilitzada en els relats.

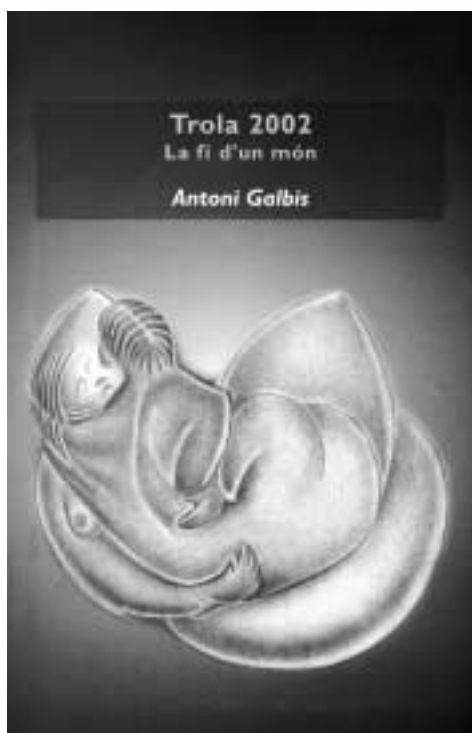
En *Retalls de vellut gris*, de nou la quotidianitat és el fons situacional de les històries que tracten qüestions com la dificultat dels professors per a fer-se escoltar pels seus alumnes o la solitud i la manca de perspectives en què viuen moltes persones majors. Pallarés varia molt el grau de dramatisme, tot i que, a excepció del relat «Impotència», dedicat al professor novell aïllat davant una colla d'adolescents impertinents, les històries d'aquest recull són amables i tenen un fons còmic –hi destaca especialment «Home Objecte»–; tot i que en el cas de «Vel·leïtats poètiques», on l'autor dibuixa la figura i la producció d'un «poeta de circumstàncies i esdeveniments», d'aquells que en tanta quantitat ha produït el país, Pallarés potser força una mica la maquinària i el resultat és massa grotesc.

En conjunt, en *Retalls de vellut gris*, Pallarés torna a demostrar que és un escriptor hàbil, que domina perfectament la tècnica de la narració breu i que sap descobrir en el nostre entorn diari una font inesgotable de sorpeses, encara que en ocasions el lector pugua trobar a faltar en els contes un xic més d'intensitat.

Jordi Sebastià

Priàpica ficció

La rerebotiga literària, aquella on trobem les obres d'autors poc coneguts, novells o que no es preocupen gaire de la popularitat, de vegades ofereix sorpreses majúscules, com ara la peculiar narració d'un jove autor de la generació dels 30, més heterodox que molts dels qui així s'autoetiqueten.

TROLA 2002. LA FI D'UN MÓN

ANTONI GALBIS

COL·LECCIÓ «EL TÀBEC», 10

99 PÀGINES

L'EIXAM, EDICIONS, TAVERNES BLANQUES, 2001

No molt sovint s'esdevé que entre les rengleres atapeïdes de les llibreries sorgeix una obra sorprenent, per inclassificable i inusual, com aquesta *Trola 2002. La fi d'un món*. Malgrat el seu aspecte exterior, no es tracta d'una novel·la juvenil, sinó d'una estranya narració de to oníric, amb tints alhora simbòlics i que admet una diversitat de lectures en diferents claus: eròtica, simbòlica, iniciàtica fins i tot. L'autor, Antoni Galbis (Agullent, 1937) retrata l'esdevindre d'una sèrie de personatges més o menys arquetípics en clau simbòlica, tots sota els plecs d'una fal·lomania joganera i no exempta de bon humor —emparentada amb aquell ja llunyà Manuel Joan i Arinyó d'*Han donat solta als assassins*— que recorren un camí iniciàtic, gairebé de salvació personal i de coneixement, tot seguint l'esquema de l'heroi que realitza un viatge a la recerca del coneixement personal. Ara bé, també admet una lectura més secular, com a trassumpte eròtic i desficiat d'uns personatges experimentant la pròpia sexualitat, amb un fons mític, inaudit. Ara bé, tot es desenvolupa mitjançant un to sentenciós (una autèntica pluja de sentències i reflexions morals) i de lectura fortament fragmentària que alenteix i demora contínuament en el·lipsis discursives allò que d'àgil po-

dria tindre la veu del narrador. En tot cas, un discurs inhabitual i que pot arribar a desconcertar. El resultat, però, no decep qui ha seguit el, diguem-ne, creixement dels personatges al llarg del centenar curt de pàgines que conformen aquesta obra.

Obres com aquesta d'Antoni Galbis, autèntica *rara avis*, mostren la vigència i la vitalitat de les literatures que es generen més enllà de les modes i dels dictats canònics, que no segueixen dictats ni crítiques —i bé que fan— amb resultats tan diversos com interessants. Diversitat aquesta que ha perdut gradualment la nostra literatura, en ares d'una unificació empobridora. Certament, aquesta *Trola 2002. La fi d'un món* no s'encabiria dins de la *lightliteratura* d'insitit, ni tampoc pecaria de seguidora dels corrents europeus de, posem per cas, novel·la històrica que ara tant s'estila; en canvi, mostra la genuïnitat d'un escriptor que es permet el luxe i la pròpia honradesa d'escriure allò que li abelleix, sense haver d'encabir-se en els dictats editorials, de mercat o temàtics. Fet i fet, amb Antoni Galbis, trobarem un escriptor heterodox, inusual, que pot oferir mostres interessants de la literatura que és possible crear des de més enllà dels marges habituals.

Alexandre Navarro

Possiblement, el futur novel·lat

La literatura pretesament adreçada als joves presenta força irregularitats en la seua qualitat i interès. Aquesta novel·la d'Agustín Fernández Paz (Vilalba, 1947) mostra una gran capacitat d'atracció i una alta intensitat discursiva amb una brillant història de sostenibilitat, globalització i intriga en un futur gens improbable.

EL CENTRO DEL LABERINTO

AGUSTÍN FERNÁNDEZ PAZ

TRADUCCIÓ DE SOLEDAD CARREÑO ALBÍN

COL·LECCIÓ «ALGAR JOVEN», 9

222 PÀGINES

EDITORIAL ALGAR. ALZIRA, 2002

Ens trobem a l'Europa globalitzada d'ací a poc menys d'un segle, on es parla d'un passat que és el nostre present. L'avenç de la degradació del planeta i les desigualtats aboquen el món a un desastre apocalíptic. Sobre aquest fons, planeja el conflicte generacional entre una mare vinculada a les altes esferes de poder i un fill adolescent cada vegada més alienat i que s'allunya d'ella. Hem d'afegir els orígens mítics de la mare, una Galícia encara antiga, i els problemes que ocasionen l'elaboració d'un informe secret que ha de canviar el món abans no siga tot ja irremediable. Aquest resulta el detonant per a una reflexió seriosa sobre les conseqüències possibles d'una uniformització cultural empobridora, que allunya les persones de valors com la naturalesa, l'amistat o els llibres. Amb un viatge a Galícia des de la ciutat de Berlín, flamant capital d'Europa, s'in-

icia una novel·la magnífica on les qüestions de la sostenibilitat en el desenvolupament econòmic, la globalització dels sistemes econòmics i les comunicacions i el sentit darrer de les societats consumistes són revisades per l'autor quasi com una fàbula, amb un to senzill i elegant, que mostra una profitosa varietat de registres i tons narratius, des de diversos plànols i punts de vista. Sobre aquest aspecte, a Fernández Paz podríem aplicar-li el que deia Borges— o el que diuen que deia Borges— que «si quelcom pot ser dit en trenta pàgines, per què ha de dir-se en tres-centes?». Fet i fet, la prosa d'aquest recent I Premio de Literatura infantil Raiña Lupa en gallec amb l'obra *Cos pés no aire* d'Edicions Xerais, es desenvolupa de manera línial, sense giravoltes inútils ni envitricollaments sobrers, tot proporcionant una agilitat i una diríem luminositat al discurs realment envejable. El llenguatge resulta directe, entenedor i alhora ric en expressions i matisos. Com en altres obres anteriors, aquest autor gallec defuig la banalització de la literatura adreçada a joves—com si *El roig i el negre*, posem per cas, no resultara apte per a tendres adolescents— per a bastir des d'una fabulació intel·ligent un panorama re-

flexiu sobre propostes d'un món més just i solidari, proporcionant raons al lector per a que pense i accedisca al fons dels problemes plantejats, sense enganyar mai amb solucions *deus ex machina* ni encabir a colps, com tascons forçats inversemblants, els continguts assenyalats pels assessors didàctics, car no debades fou un dels capdavanters a Galícia en els moviments de renovació pedagògica. Al capdavant, una novel·la de ficció d'altíssima qualitat que obliga el lector a aquest rar exercici que és el pensament i que, a més, amenaça amb esdevindre creïble, esfereïdorament creïble.

Alexandre Navarro

Pasqual Mas

Biblioteca de guerra

2ª BROSQUIL
edició

•p **O**esia•

Itinerari de guerra

Els poemes de *Biblioteca de guerra* tenen com a punts de referència la memòria, el record, la història viscuda o contada pels que la van viure i el desig de no perdre les arrels, el llegat més valuós dels que ens han precedit, l'herència històrica i no genètica.

Llegir *Biblioteca de guerra* és encetar un viatge, iniciar un itinerari marcat, delimitat per les vi-

vències de l'autor i acotat pels seus records, i començar un recorregut amb set estacions o parades clau, justament les set parts en què es divideix el poemari (*Biblioteca de guerra*, d'exilis i llunyanies, de sal, de referència, de la diàspora, de l'oblit, i de la memòria), les set marques més profundes que deixa la guerra en la memòria dels que l'han patida, dels que l'han viscuda i dels que l'han escoltada en forma de relats en veu baixa o de silencis plens de sentit. També és, però, un viatge personal que travessa les fronteres que ha traçat el poeta, que eixampla els horitzons que ens descriu i crea sentits i possibilitats d'interpretació nous, més ajustats a les experiències del lector, a les seues vivències, als records arxivats en la seua biblioteca particular, en el racó de la memòria on deixa tot el que no vol oblidar.

Llegir *Biblioteca de guerra* és, a més a més, reconèixer que l'herència més preuada són els records, la pervivència de la memòria; i assumir que el regal més valuós són les arrels, que som el que els nostres van ser i venim d'on ells vénen, que els que ens han precedit són el nostre passat i nosaltres el seu present i el seu futur.

Les tres cares del temps, passat, present i futur, s'entrellacen en el poemari com els

BIBLIOTECA DE GUERRA

PASQUAL MAS

COL·LECCIÓ «POESIA», 7

78 PÀGINES

BROSQUIL EDICIONS, VALÈNCIA, 2002

tres flocs de cabells d'una trena, de la mateixa manera que s'entortolliguen en la memòria del poeta

i del lector el dolor pels morts, la fugida amb tren o amb vaixell cap a una terra desconeguda, l'enyorança del que s'ha deixat endarrere i la por a l'oblit com el més gran dels pecats comesos contra nosaltres i els nostres avantpassats. Per això mateix, la memòria s'erigeix com l'única possibilitat de salvament i supervivència, com l'esperança que encara no hem perdut. L'altra possibilitat, el desballestament dels ponts de comunicació entre generacions, la desconeixença del nostre passat directe, suposa tornar a fer les maletes a corre-cuita i esperar la guerra i l'exili, perquè qui no coneix la història està condemnat a repetir-la.

A partir de les formes poètiques més senzilles en aparença, *hai-kús* i *tannkes*, i d'un minimalisme suggeridor, Pasqual Mas ens proposa un exercici d'autoco-neixement, una mirada en l'espill de la història per a descobrir-nos, una manera de reivindicar la recuperació de la memòria històrica extremadament elaborada, és a dir, la literatura entesa com alguna cosa més que una manera de prendre solaç. La mateixa concepció de la literatura amb què va escriure la seua novel·la *La cara oculta de la lluna*.

Sergi Verger

Versos per una vida

Apropar-se a François Villon –com a mediocre coneixedora de la literatura medieval que em confesse– hauria estat frustrat i frustrant de no haver trobat el giatge de J. M. Álvarez –traductor d'aquesta versió en castellà de *Le Lais* i *Le Testament*– on (re)crea l'essència de la poesia de Villon, junt amb un retrat afectuós del poeta i unes valuoses anotacions que enriqueixen la vida i la lectura d'aquests versos.

EL LEGADO Y EL TESTAMENTO

FRANÇOIS VILLON

TRADUCCIÓ, INTRODUCCIÓ I NOTES DE JOSÉ MARÍA ÁLVAREZ

COL·LECCIÓ «LA CRUZ DEL SUR»

552 PÀGINES

EDITORIAL PRE-TEXTOS, VALÈNCIA, 2001

Villon va nàixer a París l'any 1431, on li esperava una vida fugissera, perseguit per la justícia arreu del país. Devenir que ell intentaria redreçar en va, car les tavernes i els prostíbuls d'un París bèl·lic, brut i insegur serien l'únic bàlsam de la seua existència ferida. Així ens presenta el personatge de Villon l'autor de la versió bilingüe francès-castellà que publica ara l'editorial Pre-Textos, on J.M. Álvarez ens confidencia el casual camí que el va dur a traduir els versos colpidors d'aquest gran poeta francès. Una drecera no exenta de renúncies: «He preferido siempre sacrificar metro y posibilidades de 'embellecimiento' hasta la atrocidad en ocasiones, antes que dejar poco claro lo que yo creo que Villon quiere decir», escriu Álvarez en la introducció. Confessions que ens confirmen que el traductor de literatura, immers en la seua lluita entre la

(re)creació del text i la fidelitat a l'original, viu l'elecció de cada mot com una responsabilitat i un repte.

Traduir poesia diria Paul Valéry, també admirador i estudiós de Villon, «és produir amb mitjans diferents efectes anàlegs». I aquest era el propòsit –sens dubte– de la present versió: salvar la universalitat dels versos d'un poeta que amb la sinceritat del seu accent es va alçar com a precursor de la sensibilitat moderna. El resultat doncs, honra i potencialitza la força de l'original amb una traducció que preserva el context poètic, reproduïx la situació verbal i ens permet conèixer i examinar el caràcter de la nació on va viure l'autor. En *El Testamento* denuncia Villon les injustícies comeses a França a la seua època: s'hi mostra mordaç amb la naixent burgesia comercial francesa, sense contemplacions amb els poders eclesiàstics, i ajusta venjances amb els qui li han causat dolor i pesar. En *El Legado* lloa virtuts d'éssers estimats, ret homenatge a amics i dames, avivant i apagant focs, mentre deixa escoltar la parla dels baixos fons del París d'antany, un registre lingüístic que Álvarez ha salvat amb molt més que dignitat. Quina fortuna la nostra, comprovar el llegat de Villon: poemes per a la posteritat, com els de March, Manrique o

Kavafis. Poetes que van cristalitzar la vida forjant amb paraules el passar del temps, la fugacitat dels anys joves, la trivialitat humana davant la mort omnipresent o la follia de l'amor. Lligen al cas «La Ballade des dames du temps jadis», on Villon irrefrenable apassionat de la vida i el plaer, es demana amb nostàlgia: «¿Pero dónde son las nieves de antaño?» o aquests versos: «Añoro el tiempo de mi juventud/ Que huyó sin avisarme/ Cuánto pude disfrutar/ Hasta sentir como ahora siento la vejez/ No es a pie como escapó/ Ni a caballo, ay, ¿cómo entonces?/ De repente se esfumó/ Y sin dejar provecho alguno».

Lourdes Toledo

La forma d'allò que és breu

L'alzirenya editorial Germania ens ofereix dos nous títols dins de la col·lecció de poesia «Hoja por ojo», dirigida per Jorge Riechmann i José María Parreño. Es tracta de *Nuevos sofismas*, del cordovès Vicente Núñez, i *El rastro del animal más libre*, del barceloní Jaume Subirana.

EL RASTRO DEL ANIMAL MÁS LIBRE

JAUME SUBIRANA

TRADUCCIÓ DE JOSÉ MARÍA PARREÑO I L'AUTOR

COL·LECCIÓ «HOJA POR OJO», 15

65 PÀGINES

EDITORIAL GERMANIA, ALZIRA, 2001

NUEVOS SOFISMAS

VICENTE NÚÑEZ

EDICIÓ I PRÒLEG DE MIGUEL CASADO

COL·LECCIÓ «HOJA POR OJO», 16

123 PÀGINES

EDITORIAL GERMANIA, ALZIRA, 2001

La dualitat en la direcció –Riechmann-Parreño–, encara que conformen un bon equip, ha donat peu a diverses línies en «Hoja por ojo», una col·lecció que seguisc amb interès des dels seus inicis i que considere una de les més sòlides conformada per poetes vius. Una col·lecció que, a més, té el poc habitual al·licient de voler esdevindre el punt de trobada de la producció poètica de l'esquerra intel·lectual hispanoamericana. El poemari del català Jaume Subirana s'allunya en un principi de les línies marcades fins ara, i es configura com un cas especial dins de la col·lecció, com ho fou en el seu moment *Un lugar por nosotros*, de Kepa Murua. *El rastro del animal más libre* és una traducció de José María Parreño i del mateix autor, d'un poemari editat l'any 1994 (l'actual versió en castellà ve acompanyada de l'original en català).

Aquest poemari fou ben rebut per la crítica en la seua primera edició, que va remarcar l'elegància de la llengua literària usada i la senzilla naturalitat aconseguida en alguns dels seus poemes. Unes observacions amb les quals en línies generals estic d'acord. El títol, extret d'uns versos de Màrius Torres, ens parla a la seua manera d'allò que anirem trobant dins: les petjades quotidianes de l'animal humà. Subira-

na aconsegueix dotar de lirisme els instants més banals així com treure transcendència a aquells altres més importants i dolorosos.

Quant a l'altre llibre, el primer que el lector pot arribar a pensar en enfrontar-se a la portada del poemari de Núñez és el perquè del seu títol, *Nuevos sofismas*, ja que està clar que es tracta d'un segon lliurament de sofismes. El primer en format de llibre va aparèixer l'any 1994.

Nuevos sofismas està ordenat a la manera d'un diccionari. Certes paraules provoquen un o diversos pensaments, sentències, poemes, acudits, aforismes. Es tracta d'un recull interessant d'allò que s'anomena literatura breu o microliteratura i que en aquest cas té el valor afegit de la transversalitat frontèrera entre modalitats i gèneres literaris. El llibre naix de l'experiència vital de l'autor i del malabarisme lingüístic que només és capaç de realitzar un gran coneixedor de la llengua. A més, les seues pàgines estan plenes de saviesa i d'ironia. Llegint-lo pausadament, amb els cinc sentits posats en cada mot, i a colps breus però intensos com un bon brandí, un s'adona que no cal més que una frase per a dir el que molts volen dir escrivint tota una novel·la.

Manel Alonso

Les paraules no són un fi

Un intent de viatge poètic (intimista, cívic), dominat per una expressió anticonvencional d'entrada, però que pot circumscriure's en alguns dels corrents poètics que van estereotipar-se, en ocasions un xic massa, en els passats anys setanta.

EL VIATGE D'ALLÒ QUE ÉS DIT

ALBERT GARCIA HERNÁNDEZ

COL·LECCIÓ «BROMERA POESIA», 47

BROMERA, ALZIRA, 2002

Com autor i adaptador de cançons, la trajectòria d'Albert Garcia Hernández (València 1949) compta amb una experiència considerable i, sens dubte, reconeguda. Com a poeta s'ha donat a conèixer, si més no de manera pública, des de fa relativament pocs anys. En les seues obres, com ara *Les places* (València, 1998), *Talaies* (Alacant, 2001) o *Fax-poemari* (Carcaixent, 2002), entre altres, pot apreciar-se una intenció ben particular d'entendre l'escriptura poètica, dominada per una expressió anticonvencional d'entrada, que pot circumscriure's en alguns corrents poètics que van estereotipar-se, un xic massa, en els passats anys setanta.

El seu darrer llibre, *El viatge d'allò que és dit* –Premi Ausiàs March de l'any passat–, representa una nova proposta en la seua poesia, potser amb una intencionalitat o estètica, per utilitzar un lloc comú, que, llegida hui, sembla una mica extemporània, perquè ens

trobem davant d'un llibre amb molt de risc. L'autor confessa que ha volgut fer un personal reconeixement als treballs que al voltant del llenguatge s'han fet al llarg del segle passat. És un propòsit noble i poèticament legítim, però amb molt de perill de caure en un retoricisme consabut. Freud, Saussure o Lacan és evident que poden suggerir a un poeta o ser el tema d'un llibre, però caldria que el resultat continga, d'alguna mínima manera, alguns elements reconeixibles d'autenticitat, de bellesa, de denúncia, o connotacions amb el món proper on el lector pugua orientar-se i concretar ni que siga vagament el pols del llibre.

És evident que alguna cosa pretén dir o expressar Garcia Hernàndez al respecte de tot això, però el seu llenguatge no convoca massa alegries, i no per l'absència d'un fil transversal o un suposat intent, ausades que fràgil, sinó perquè els poemes malauradament configuren nebuloses d'idees, preteses imatges amb uns impossibles correlats on cal molta voluntat per a salvar un vers si no brillant, almenys discretament enginyós o, amb molta voluntat, digne. La circularitat i relació que pot contenir aquesta col·lecció de poemes se'ns fa difícil d'entendre, i coses com les coincidències del primer i el darrer

poema, em semblen anecdòtiques. Ací la inclinació com també la intenció epigramàtica o aforística engola fins al desconcert. S'hi detecten unes preocupacions, és evident, posem el compromís cívic, un intimisme, un vague context que pot endevinar-se, però el lector llig i rellig perplex en els versos aquests indicis i els troba molt necessitats de sentit. La poesia que pot ser un mitjà d'expressió tan lliure es troba ara insuficient per a esbrinar el que pretesament és dit en aquest viatge, perquè les paraules no són un fi en si mateix. La llibertat d'un autor és perfectament respectable, però l'expressió poètica, per més que vaja contra les inèrcies, ha d'atenir-se a alguns requisits que, com mostra la història de la poesia, connecten el lector a una obra d'alguna manera sensible.

Vicent Berenguer

El desig com una passió òrfena

Aquest és el primer llibre de la poeta quebequesa Claudine Bertrand (Montreal 1948) traduït al català. Editat en francès el 1998, *L' enamorada interior*, que inclou una segona part de títol autònom, *Nit recomençada*, parla del buit, l'amor i l'escriptura.

L'ENAMORADA INTERIOR

CLAUDINE BERTRAND

TRADUCCIÓ D'ANNA MONTERO BOSCH

COL·LECCIÓ «LA POESIA DE TÀNDEM», 5

78 PÀGINES

TÀNDEM EDICIONS, VALÈNCIA, 2002

Cada poema traduït és la constatació que, en poesia, no hi ha més fronteres que les estrictament lingüístiques. Si el transvasament a una altra llengua és reeixit, com en el cas que ara ens ocupa, la sensació que té el lector és la de la familiaritat amb el material poètic. No deu ser aliè a això el fet que la traductora, Anna Montero, és, al seu torn, poeta valenciana, encara que la present edició ens priva de cotejar original i versió, un plaer que hauria de proporcionar tota edició poètica, incloses aquelles en què el bon treball de recreació permet una lectura autònoma.

«Il·luminar la profunditat del cor». La cita de Schumann que encapçala el llibre il·lustra ben a les clares quins són el propòsit i la matèria d'aquests poemes. *L' enamorada interior* ressegueix el moviment pendular de l'experiència amorosa, de l'absència a la possessió, que acaba en una quietud desolada i en la voluntat de «renàixer de les ruïnes». El llibre s'estructura en dues parts netament diferenciades que representen seqüències contigües d'una experiència sentimental. La primera conté quatre seccions, amb un total de trenta-vuit poemes en prosa, i parteix d'una veu lírica que habita espais nocturns i tancats (rera persianes, finestres i portes) a l'espera d'un home-misteri, pantant

«la seua existència entre les línies», per atènyer el zenit dels encontres eròtics a la segona i tercera seccions (aquesta darrera en un escenari estival de mar i platges: «audàcia de la llum») i resoldre's en una separació dolorosa que enllaça amb la segona part del llibre, *Nit recomençada*. En aquesta, constituïda per dues seccions de quinze i tretze curts poemes en vers, brillen les brases de l'amor perdut. La lluita contra el buit i la mancança se situa ara al ple de la nit d'hivern, en un retorn a la situació inicial, de nou «darrere les persianes closes» i on el poemari recorre espais reflexius més amplis. El dolor individual es transforma en col·lectiu a l'última secció del llibre amb la integració del jo en la pluralitat de les dones, que hi són les interlocutores, i l'assumpció de la pròpia corporalitat com a autèntic cosmos («El sostre del cel / Entre les cuixes») i de la necessitat de la memòria («Una escriptura respon / A aquest silenci») per sobreviure.

Ens trobem davant un poemari d'estranya i contorbadora bellesa, elegíac, on sensualitat i reflexió es complementen harmoniosament amb un encomiable estalvi de recursos. Cal celebrar l'arribada d'aquesta veu, familiar i refrescant alhora, i resseguir-ne les petjades.

Manel Rodríguez-Castelló

Esencias de una vida solitaria

Bajo el título de *La soledad sonora* se recogen en este volumen los poemas de Emily Dickinson, una auténtica joya literaria en la que se hace palpable la intensa voz de esta mujer, que supo llenar su soledad con las satisfacciones que otorga el universo creativo y la materialización de los sentimientos en palabras.

LA SOLEDAD SONORA

EMILY DICKINSON

SELECCIÓ, PRÒLEG I VERSIÓ DE LORENZO OLIVÁN

COL·LECCIÓ «LA CRUZ DEL SUR», 545

439 PÀGINES

EDITORIAL PRE-TEXTOS, VALÈNCIA, 2001

Sin lugar a dudas, la selección de estos poemas recogidos bajo el título de *La soledad sonora*, son todo un acierto literario que colmará las expectativas de los lectores más exigentes.

Si hay algo que pueda definir la poesía de Emily Dickinson es quizá la palabra naturalidad, porque de todos sus versos se desprende la intensidad de una vida interior rica, la visión de un mundo y la apreciación de todo lo que le rodea desde una perspectiva muy directa, propia, sencilla, alejada de imposturas, barroquismos y modas. Sus poemas nos dan toda la dimensión humana de esta escritora de exquisita y delicada sensibilidad. Con este ejemplar, nos daremos cuenta que una vida aparentemente envuelta en la rutina puede ser de una producción rica en matices literarios y estar llena de una esencia creativa admirable en alguien, que nunca abandonó el lugar en el que

nació o ni siquiera contaba con un círculo de amistades amplio, y que todas sus relaciones personales se transcribieron al ámbito familiar.

La lectura de los poemas de Emily Dickinson requiere aislamiento y cierta distancia, no es un libro para leerlo de un tirón, sino paso a paso para dejar que el sentimiento hondo y profundo de sus palabras nos desvele toda la intensidad con las que fueron escritas. Cada poema es en sí una pieza de valor extraordinario, una pieza para deleitarse y prolongar las sensaciones que nos transmiten. La escritora consigue una voz y un tono muy personal, la composición de sus poemas son de un equilibrio y una continuidad asombrosa como si hubieran sido escritos en un mismo día. Sus apreciaciones sobre la soledad, la muerte o la rutina de cualquier hecho cotidiano se describen con una sencillez tan armónica que hacen pensar al lector que la solitaria vida que llevó esta magnífica autora, estuvo llena en el fondo de innumerables detalles y de una grandiosa riqueza interior. Y lo muestran de forma muy palpable algunos de sus versos: *Los superiores instantes del alma/se dan cuando está sola...* Dickinson describe con fuerza, sencillez y escaso dramatismo los sentimientos más profundos del ser humano: *Tiempo de odiar no*

tuve,/ porque/ la tumba me lo impediría / y la vida no era tan amplia como para/ llevar hasta el final enemistades.

Mención aparte merece la introducción biográfica y literaria sobre Emily Dickinson del traductor y responsable de la selección de esta edición, el poeta Lorenzo Oliván. Imprescindible su lectura para la comprensión de la naturaleza y dimensión de la poesía de esta escritora. Oliván da muestras de ser un riguroso y excelente conocedor de la obra de la autora y su versión /traducción de los versos es muy acertada, un detalle que la edición bilingüe permitirá descubrir al lector conocedor del inglés. La edición de *La soledad sonora* viene a llenar un vacío editorial respecto a esta autora en España, con ella se nos permite recuperar a los lectores y amantes de la poesía el valioso trabajo de Emily Dickinson y disfrutarlo a través de esta estupenda y cuidada edición.

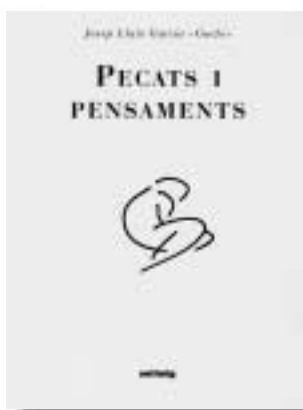
Lourdes Rubio

Pluralitat de tres veus poètiques

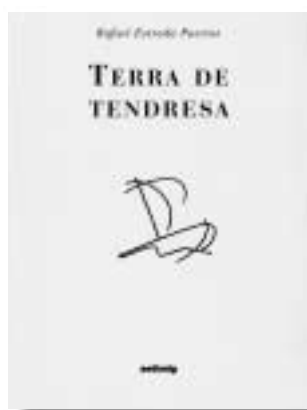
Els tres llibres que presenta la nova col·lecció “Traç” de poesia de l'editorial Set i mig pertanyen a generacions i personalitats molt diferents. Són tres veus poètiques dissemblants que recerquen en la mort, el pecat i la música la seua peculiaritat.

PASQUAL
MARISOL GONZÁLEZ FELIP
I PREMI DE POESIA ANTONIO
MATUTANO D'ALMASSORA
PRÒLEG DE JOAN GARÍ I
EPÍLEG DE JOSEP LLUÍS ABAD
48 PÀGINES

PECATS I PENSAMENTS
JOSEP LLUÍS GARCIA «GUCHI»
PRÒLEG DE LLUÍS ALPERA
66 PÀGINES

TERRA DE TENDRESA
RAFAEL ESTRADA PUERTOS
PRÒLEG D'ALBERT
HERNÁNDEZ I XULVI
91 PÀGINES

COL·LECCIÓ “TRAÇ”, 1, 3 i 5
SET I MIG, BENICULL DE XUQUER, 2001

Un nou projecte poètic s'enceta amb la col·lecció «Traç» i cal celebrar-ho. I més quan inicia la seua singladura amb un poemari tan brillant com és *Pasqual* de Marisol González Felip, una incansable guanyadora de premis que amb aquesta obra ha obtingut el I Premi de Poesia Antonio Matutano d'Almassora. El text està excel·lentment emparat per un pròleg de Joan Garí i un epíleg de Josep Lluís Abad, i l'encapçala una gran foto de Pasqual Felip Manrique, l'avi de l'escriptora. Pasqual va morir l'any 36 i la neta que no el va conèixer sinó a través dels relats de sa mare Soledat: «a recer de Soledat he sabut del teu pit», li dedica ara una llarga elegia. Són 25 poemes plens de natura activa –el sol, la terra, els tarongers, les acàcies, els lliris, el romaní, l'herba, aloses, coloms...– que envolten a poc a poc la figura de Pasqual, el perfumen i l'apropen al goig d'ésser. Un lletania delicada i familiar per calmar el dolor de la pèrdua, l'inevitable rau-rau del viu davant la mort. Res millor per alleujar la vetlla que narrar cadascú dels detalls de la mort una vegada i una altra, com fa Marisol amb la infantesa de sa mare. Una escriptura embalsamadora que allarga suaument la presència de Pasqual: «Has volgut estirar el temps fins aquesta nit (...) ara vius en blanc i negre sobre els poemes» Al poemari viu una intuïció, la que proclama que només des de les nostres arrels, fins i tot les més íntimes, podem arribar a produir alguna cosa interessant per a l'univers. Potser, davant

dels versos, Pasqual s'ha commogut, encara que, com escriu Joan Garí, haja sigut «de la manera distreta i un poc negligent amb què solen commoure's els morts.»

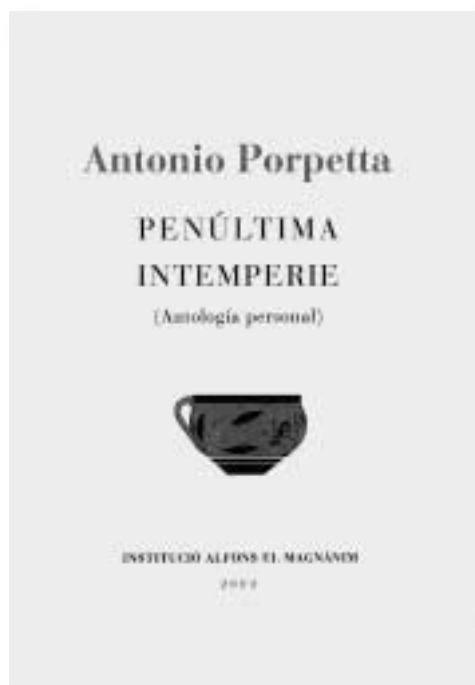
Pecats i pensaments de Josep Lluís Garcia «Guchi» (Crevillent, 1949) també està prologat per un bon escriptor com ara Lluís Alpera, que destaca el caràcter de frontera d'aquesta poesia. «Guchi», que ha publicat tant en castellà com en català, en aquest llibre ha teixit una teranyina de versos al voltant del pecat. Un concepte religiós rescatat per una ideologia poètica que es resisteix a sotmetre's als dictats de la transcendència: «La por sentim / Del més desconegut / Quan tot és l'imaginat», i que reivindica la recerca d'una moralitat pròpia: «Et rebusque amb les matèries / A tu, pecat meravellós».

Rafael Estrada Puertos és un poeta que acarona els seus poemes amb música, un cantautor que ha compartit escenari amb Pi de la Serra i amb Lluís Llach. El primer poema de *Terra de Tendresa*, «Ofrena» s'inaugura amb un vers que anuncia des dels inicis el protagonisme de la música en la seua obra: «Vull cantar-te una cançó». Les 64 cançons estan organitzades en tres apartats: «Terra de tendresa», «Quan torna l'enyor» i, finalment, «De cos present», que conforma el nucli del llibre i on Estrada adopta un to melangiós i de denúncia. De tant en tant, però, es deixa temptar per l'alegria i els gaudis de l'amor, refugi de l'hostilitat del món, com a l'esplèndid poema «Temps de primavera».

Imma Gandia

Dos poemarios desde el Mediterráneo

La colección «Poesía» de la Institución Alfons el Magnànim publica dos recomendables poemarios unidos por la luz y el aroma del Mediterráneo, obra a su vez de dos de los poetas más importantes y reconocidos de la Comunidad Valenciana.

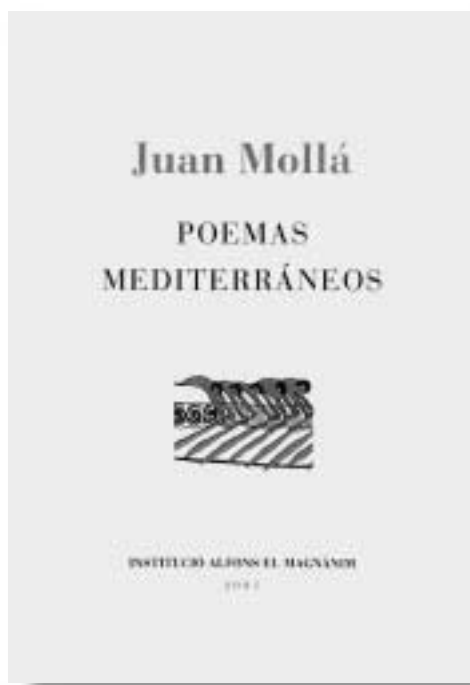
PENÚLTIMA INTEMPERIE (ANTOLOGÍA PERSONAL)

ANTONIO PORPETTA

COL·LECCIÓ «POESÍA»

146 PÀGINES

INSTITUCIÓ ALFONS EL MAGNÀNIM, VALENCIA, 2001

POEMAS MEDITERRÁNEOS

JUAN MOLLÀ

COL·LECCIÓ «POESÍA»

132 PÀGINES

INSTITUCIÓ ALFONS EL MAGNÀNIM, VALENCIA, 2001

La colección «Poesía» que dirige Pedro J. de la Peña en el seno de la Institución Alfons el Magnànim ha sacado a la luz dos hermosos poemarios, escritos por dos de los poetas valencianos más reconocidos dentro y fuera de nuestro país: Juan Mollá y Antonio Porpetta.

Los dos volúmenes que nos ocupan se encuentran unidos, con todas sus diferencias, por un evidente aroma común, que es el del mar Mediterráneo: la unidad temática del libro de Mollá, que obtuvo el último Premio de la Crítica Valenciana en su modalidad de poesía, es precisamente el Mar Nuestro, y la vocación mediterránea de Porpetta también se escucha en esta antología personal donde aparecen ocho piezas de su penúltimo libro, *Adagio mediterráneo*.

Poemas mediterráneos es acaso el libro más logrado y comprensivo en la sólida carrera literaria de Juan Mollá; en él la pericia del «último poeta griego que habita entre nosotros», como lo ha llamado Manuel Vicent, se ciñe hermosamente al viento de los orígenes; y los temas queridos de su ciudad natal, Valencia, así como de la luz, de las frutas, de las islas, de los cantos rodados de la orilla, del «silencio de aceite sobre el mar» se encuentran hilvanados con la concreción de la infancia bajo el franquismo y de las liturgias de la juventud, transidos de un clasicismo atravesado en ocasiones de una tenue sensación de melancolía. Un libro de maravillas donde el autor afirma de las

grandes capitales de la cultura «aquí estuve yo» en una elevación del yo personal a la condición de sujeto colectivo donde finalmente se anega el alma del poeta. *Penúltima intemperie* es, por su parte, la primera antología de Antonio Porpetta compuesta por poemas que oficialmente ha elegido él mismo. Digo «oficialmente» porque (*absit injuria verbo*) un buen número de antologías son menos obra de los antólogos que de los autores antologados. En esta que oficialmente, digo, es la primera antología del propio autor aparecen todos los temas de los siete poemarios que ha elegido Porpetta: quienes todavía no conozcan la recomendable obra de Porpetta podrán gozar de la admiración por el mundo antiguo en *Meditación de los asombros* (1981), del monólogo con Mozart en *Ardieron ya los sándalos* (1982), del amor a la música en *El clavicordio ante el espejo* (1984), de la historia del hombre en *Los sigilos violados* (1985), de la rotunda sexualidad en *Territorio del fuego* (1988), del mediterraneanismo en *Adagio mediterráneo* (1997) y, por fin, de la gracia humorística en *Silvia de extravagancias* (2000). Conviene señalar que el autor ha decidido dejar fuera, con un loable prurito de autoexigencia, sus libros *Por un cálido sendero*, *La huella en la ceniza* y *Cuaderno de los acercamientos*, en donde podría fácilmente haber rescatado poemas de mérito.

Miguel Catalán

Preludi de la revolta

Perifèries recull algunes de les preocupacions temàtiques i ètiques més importants de Miquel López i Crespí, les que constitueixen els eixos bàsics de la seua obra poètica: l'amor, el pas del temps, la memòria i la lluita per un futur lliure d'injustícies.

PERIFÈRIES

MIQUEL LÓPEZ I CRESPI

IX PREMI DE POESIA «PACO MOLLÀ», 2000

PRÒLEG DE LLUÍS ALPERA

COL·LECCIÓ «L'AIGUADER», 15

55 PÀGINES

EDITORIAL AGUACLARA, ALACANT, 2001

Miquel López i Crespí (Sa pobla, Mallorca, 1946) és un escriptor sorprenentment prolífic que ha cultivat tots els gèneres –poesia, narrativa, teatre i assaig– amb uns resultats envejables que gairebé tothom que l'ha llegit ha sabut apreciar i reconèixer, especialment els membres dels jurats dels més de dos-cents premis literaris d'arreu dels Països Catalans que ha guanyat, d'entre els quals convé destacar el Joanot Martorell, el de les Lletres de Mallorca, el Ciutat de València, el Marià Manent, el Miquel Àngel Riera i el Ciutat de Palma. A més del poeta més guardonat de la lírica catalana, Miquel López i Crespí és una persona compromesa, un veritable home de lletres que ha participat activament en la vida cultural de les Illes i que, com altres insignes intel·lectuals mallorquins –Mossèn Alcover, Gabriel Alomar, Josep Maria Llompart i Francesc de B. Moll–, ha lliurat moltes batalles culturals pel reconeixement de la

nostra identitat com a poble i pel redreçament del català. És, en definitiva, fill d'un temps difícil i d'un poble silenciats, i potser per això mateix ha fet seua la història dels derrotats i dels heterodoxos de tots els temps, i ha intentat, en els seus llibres, «escriure amb la ràbia dels pares / que van perdre la guerra / l'aroma salabrosa del vent».

Però parlem de *Perifèries*, el poemari amb què ha guanyat el IX Premi de Poesia Paco Mollà –per cert, ja són tres les vegades que una obra seua ha estat distingida amb aquest guardó.

En aquesta ocasió López i Crespí ens ofereix una obra que no suposa cap canvi substancial en la seua trajectòria com a poeta, sinó que ressegueix fidelment les línies argumentals i estilístiques traçades per les seues darreres creacions líriques. Cal remarcar, per exemple, que *Perifèries* conté algunes de les més importants preocupacions temàtiques de l'autor, com ara l'amor, el pas del temps i la memòria del passat, que apareixen de manera recurrent al llarg de tota la seua obra poètica i que constitueixen els tres eixos bàsics sobre els quals basteix el seu univers líric.

Algunes de les imatges poètiques més punyents de *Perifèries* ens remetent al passat personal de l'autor, a fets històrics viscuts que rememora d'una ma-

nera més o menys indirecta, a partir de records disfressats de metàfores fàcilment recognoscibles. Però en el poemari conviuen dos mons diferents, perquè al costat d'aquest món real, el del passat personal redescobert a través de la memòria, hi ha un altre món més simbòlic, un món que el poeta ens presenta sovint sota una subtil dialèctica amorosa.

Finalment, hi apareixen algunes referències que ens recorden que el poeta encara manté vives les ganes de continuar amb la lluita per un món lliure d'injustícies, i que són el preludi d'un altre poemari de l'autor titulat *Revolta*.

Sergi Verger

Petites joies

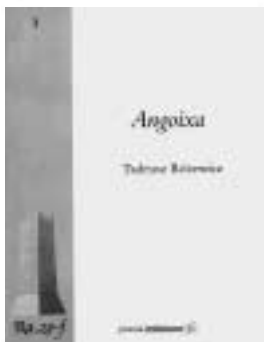
Les *plaquettes* poètiques –petites publicacions a mig camí entre el quadern i el llibre– han estat tradicionalment un vehicle ideal per als nous autors. El poeta Isidre Martínez dirigeix la col·lecció de *plaquettes* Razef destinada a promoure nous noms i a traduir poetes no coneguts a casa nostra. Els quatre títols d'inici són excel·lents.

VIATGE
MARIAL LUISA SPAZIANI
TRADUCCIÓ JOSEP LLUIS ROIG

JOCS D'AMBIGÜ
ROBERT CORTELL I GINER

ANGOIXA
TADEUS RÓZEWICZ
TRAD. DE JOSEP ANTONI YSERN

EL LLARG ESTRET
RAFAEL CASANOVA

COL·LECCIÓ «RAZEF», 1, 2, 3 i 4 (21, 31, 33 i 29 PÀGS.)

EDICIONS 96-AJUNTAMENT D'ALMUSSAFES, CARCAIXENT, 2001-2002

La publicació de poesia al País Valencià –i a tot arreu– pateix una crisi permanent derivada del fet que els lectors en són ben pocs. Però poques sectes al món tenen la força i el vigor que té la dels lectors de poesia, una força que els –ens– ha permès de sobreviure des dels inicis de la història i que entre els valencians té un vitalitat proverbial. És per això que, de tant en tant, sorgeixen iniciatives que alimenten la fam desmesurada dels devoradors de versos. En aquesta ocasió estem especialment d'enhonorabona, en primer lloc perquè hi ha al darrere una institució, l'Ajuntament d'Almussafes, el que fa pensar que la cobertura econòmica resta mínimament assegurada i, en segon lloc i sobretot, perquè el director de la col·lecció és Isidre Martínez que no sols és un gran poeta sinó també un infatigable traductor i divulgador de bona poesia.

La primera selecció de *plaquettes*, publicades en forma de petits quaderns, modestos però eficaços, anuncia la voluntat de la col·lecció: publicar autors nostres poc coneguts però amb evident qualitat i donar a conèixer, ni que en siga un tast, aquells grans noms estrangers que encara no han estat traduïts al català. Els autors valencians escollits són Robert Cortell i Rafael Casanova, quasi desconeguts i que, tanmateix, de-

mostren en aquestes *plaquettes* un bon saber poètic. Cortell, amb els seus *Jocs d'Ambigú*, inaugura la seua presència poètica pública. Els poemes d'aquest primer recull seu mostren una preocupació per qüestions tan transcendents com la felicitat o l'amor retratades de manera nítida i concreta, arrelada a sensacions properes i materials –la pluja que cau, l'instant meravellós en què acaba la música– i que no defuig alguns comentaris de preocupació social. Casanova per la seua banda tampoc no defuig aquesta problemàtica –hi ha un magnífic poema sobre els morts a l'estret de Gibraltar– però ho fa des d'una poesia més íntima i d'un marcat to líric.

Quant a les traduccions, Josep Antoni Ysern fa una acuradíssima versió del gran poeta polonès Różewicz, la veu polonesa de l'horror de la Segona Guerra Mundial, i el poeta Josep Lluís Roig ens presenta un petit i íntim *Viatge* de la dama de la poesia italiana Maria Luisa Spaziani. En conjunt, la col·lecció engega el seu camí amb un mostra més que excel·lent que els lectors de poesia agrairim fervorosament. Resulta imprescindible remarcar que la distribució dels quaderns es realitza prioritàriament per subscripcions, a través del telf. 96-2461104.

Jordi Sebastià

El Patrimonio Cultural Valenciano está constituido por diferentes testimonios de nuestro pasado que han ido modelando nuestra cultura y civilización contemporánea. La pérdida de estos vestigios supone para las generaciones futuras la ignorancia de muchos elementos que han formado el aforo de nuestra tradición y que bien pudieran ser claves para la reconstrucción de nuestra historia colectiva como pueblo.

Esta antología de textos de la actual literatura valenciana se ha compuesto a partir de la nómina de los veintiún notables escritores (prosistas, poetas, periodistas, dramaturgos...) en torno a los cuales giró el ciclo literario *Escritores en la Biblioteca*, organizado por la Dirección General del Libro, Archivos y Bibliotecas de la Generalitat Valenciana y celebrado entre el 11 de mayo de 2000 y el 28 de junio de 2001.

Biblioteca *Valenciana*
*Un focus cultural de la nostra
Comunitat Autònoma*

DICCIONARIO DE HISTORIA MEDIEVAL DEL REINO DE VALENCIA: TOMO I, II, III Y IV

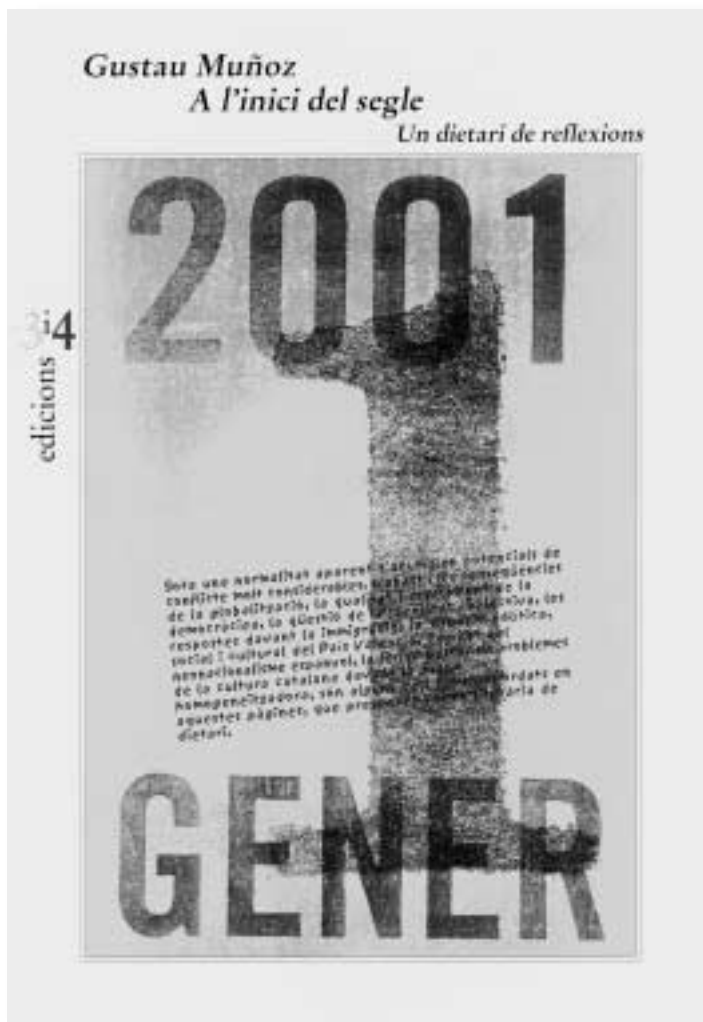
Hemos partido de la compleja y variada realidad de la época, procurando no ceñirnos a una exclusiva parcela de la historia, sino tratando de captar todas cuantas facetas nos sea posible del largo período que se extiende entre los visigodos, la llegada y difusión del Islam por nuestras tierras y la monarquía de los Reyes Católicos, que podemos considerar el paso a la Edad Moderna.

NOBILLARIO VALENCIANO: TOMO I Y II

Hombre de letras y entendido en leyes, Onofre Esquerdo desempeñó varios cargos de importancia en la vida política valenciana del siglo XVII, tanto en la Diputación como en la Gobernación de la Ciudad. Las funciones inherentes a sus cargos y su formación literaria, aumentada con la investigación en los archivos y el estudio de las fuentes bibliográficas antiguas, diéronle una capacidad extraordinaria para las cuestiones históricas de Valencia, que tenía motivos para conocer bien, y sobre todo para la genealogía de las principales familias del Reino.

Un discurs crític i contundent d'estil auster

A l'inici del segle és un assaig en forma de dietari. Anotacions fetes al llarg dels sis primers mesos de 2001. Es tracta de reflexions suggerides pels esdeveniments viscuts i per qüestions d'abast universal que Muñoz tracta de resituar en el moment present, de fer-hi confluïr els símptomes locals indestriablement dels universals.

Gustau Muñoz és professor de la Facultat d'Econòmiques de la Universitat de València, 10 anys membre del departament de publicacions de l'Institut Valencià d'Estudis i Investigacions i cap de redacció de la revista de cultura i pensament *Debats*. Col·laborador habitual en la premsa diària i en revistes com *El Temps* i *El contemporani*, cap de redacció de *L'Espill* (revista de ciència i filologia), coordinador d'assaig en la revista *Caràcters* i director de la col·lecció «Arguments» de Tàndem Edicions. A més, ha publicat en castellà i català nombroses traduccions de filòsofs i pensadors, sobretot alemanys.

Aquest dietari de reflexions, *A l'inici del segle*, finalista, però no guanyador –com molts esperaven– en els Premis Octubre de 2001, no sorprendrà els lectors d'aquest contumaç assagista fusterià de l'esquerra cívica que signà el primer manifest de Valencians pel Canvi, simpatitzant del moviment antiglobalització, valencianista i catalanista, defensor d'un nacionalisme cívic, compromès amb la terra i el poble d'aquest país com «una exigència moral, de dignitat humana». Un pensador que reconeix els orígens i no nega el canvi, obert a la raó: «de la insòlita condició de burgesia d'esquerra de la família, a l'actitud vacil·lant envers l'idioma... també molt d'hora, i com a dimensió indescribable, de descobriment del país, d'identificació amb la llengua segrestada».

A L'INICI DEL SEGLE
(UN DIETARI DE REFLEXIONS)
GUSTAU MUÑOZ
COL·LECCIÓ «LA UNITAT», 179
211 PÀGINES
EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2002

Analitza ací temes com «la globalització», «la immigració», «el multiculturalisme i la xenofòbia», «la qualitat de la democràcia», «la nova dreta i el neoliberalisme», «el terrorisme i el terrorisme d'estat», «l'intel·lectual i el poder». I també d'altres d'abast més pròxim però no menys punyents com ara «el rebrot del neoespanyolisme centralista», «la nova dreta parafeixista, individualista i economicista triomfant», «la qüestió basca», «l'autoritarisme de la dreta valenciana», «el silenciament dels intel·lectuals valencians», «els orígens del nacionalisme valencià modern», «la indústria editorial valenciana», «els mitjans de comunicació, TVV al País Valencià», «El plagi», «el feixisme literari», «les desigualtats territorials del PV», etc.

L'assaig de Gustau Muñoz es conforma a base de memòries reflexionades, objectives i poc intimistes. Fill literari, i en part ideològic, de Joan Fuster, el seu discurs crític i contundent creix en l'anàlisi i desenvolupa matisos inexplorats del tema, sense esgotar-lo; denuncia mancances i abusos, estableix paràmetres de mesura i suggereix estratègies de lluita. Però l'estil auster i de vegades absorbent que professa –per exemple en les abundoses enumeracions– no li permet el distanciament irònic dels fets ni el brillant estirabot humorístic del seu mestre. Llibre d'obligada lectura per a polítics en actiu i militants nacionalistes.

Francesc Collado

La intimitat d'Alexandre VI

Revisió del text original de l'historiador Josep Sanchis Sivera, traduït, normalitzat i actualitzat, i amb introducció de Santiago La Parra. Un recull documental, un epistolari al voltant de les figures centrals del papa Alexandre VI i el seu fill Joan de Borja.

ALGUNS DOCUMENTS I CARTES PRIVADES QUE PERTANYE-
REN AL SEGON DUC DE GANDIA EN JOAN DE BORJA

NOTES PER A LA HISTÒRIA D'ALEXANDRE VI
PER JOSEP SANCHIS SIVERA

SANTIAGO LA PARRA (ED.)

TRANSCRIPCIÓ DE VICENT GARCIA MARTÍNEZ

215 PÀGINES

CEIC ALFONS EL VELL, GANDIA, 2002

Una fitxa tècnica complexa; reedició recent (Gandia, 2001) d'un llibre ja publicat l'any 1919, amb un títol erudit com aquest: *Alguns documents i cartes privades que pertanyeren al segon duc de Gandia, en Joan de Borja. Notes per a la història d'Alexandre VI*, l'autor del qual fou Josep Sanchis Sivera (1867-1937), «un dels sants pares de la historiografia moderna al País Valencià».

L'acurada edició actual –CEIC Alfons el Vell, amb seu a la Safor i amb alguns estudis ja sobre els Borja–, l'estudi preliminar i el correcte apartat crític corren a càrrec del també historiador Santiago La Parra, l'especialitat del qual és precisament la temàtica borgiana. La transcripció dels documents i la traducció dels textos en castellà de Sanchis Sivera van a cura del filòleg Vicent Garcia. S'hi reproduïxen alguns fragments dels manuscrits originals, així com signatures autògrafes d'Alexandre VI. Completen el volum unes làmines amb els dubtosos retrats de les figures protagonistes.

No es tracta d'una mera reedició, sinó d'una actualització convenient: necessàriament de la seua època, els plantejaments històrics de Sanchis Sivera són positivistes: culte al document, al fet. Resulta interessant que dedique la seua introducció a fer una primerenca i quasi diríem ingènua defensa dels Borja contra la llegenda negra bastida al seu voltant.

El *corpus* documental prové de l'arxiu de la catedral de València; és un epistolari borgià que, segons Batllori, constitueix «l'últim gran testimoni literari en català», cosa que contribueix a justificar l'actual tasca de reivindicació dels Borja. Es compon de trenta-sis cartes, la majoria de les quals es creuen –els anys 1493 i 1494– entre Roderic de Borja, papa Alexandre VI, i el seu fill Joan de Borja, segon duc de Gandia, o els tutors d'aquest, tot i que també hi desfilen entre d'altres els celeberrims César i Lucrècia Borja.

La figura central, dominant, és la del papa Alexandre VI, «a qui l'atzar el portà a Xàtiva, l'ambició el guià fins al cim de l'església a Roma, i que volgué després que els seus fills tingueren arrels a Gandia», diu La Parra. Un papa atent fins al mínim detall als afers familiars i als seus interessos econòmics a Gandia, des de Roma estant. I pare sever del seu jove i esbojarrat fill, a qui tracta imperativament («Fadrí, si tingueses çervell...»), i li proposa la conducta correcta ...«guardant-te de tota manera de iocs, e de anar de nit, e de altres dones...».

Òbviament aquest llibre, com són sempre les edicions documentals, serà una eina de treball per als historiadors. Ja va bé, de fet, començar a omplir alguns dels enormes buits en l'edició de documents històrics en l'àmbit de la nostra cultura.

Albert Toldrà

Textos atípics en l'estudi comunicatiu

L'estudi del professor de la Universitat de Barcelona Xavier Laborda centra la seua atenció en els discursos que, des dels primers anys de la democràcia, ha elaborat l'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès: calendaris, salutacions festives, pregons. Çò és, literatura de paperera.

COMUNICACIÓ INSTITUCIONAL I LITERATURA DE PAPERERA

XAVIER LABORDA

COL·LECCIÓ «CONTEXTOS», 7

225 PÀGINES

EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2002

Normalment, quan s'estudien i s'analitzen els textos polítics, l'atenció se centra en els discursos i programes electorals o, si és el cas, en l'ideari polític recollit en forma de llibre de memòries o d'intencions que els polítics convencionals solen publicar de tant en tant. Són un tipus de text la vigència dels quals acostuma a durar el que el polític de torn s'arrapa al seu càrrec, però que malgrat tot, s'hi té en compte alhora d'estudiar un període historico-polític determinat.

Hi ha un altre tipus de text, més modest en la seua extensió social i de vida molt més efímera, però tremendament efectiu -segons Laborda- sobre la ciutadania a la qual s'adreça. Es tracta de textos institucionals d'àmbit local que es redueixen a salutacions festives i textos de calendaris editats pel ajuntaments. Sobre aquests escrits, que Laborda anomena literatura de paperera, treballa el darrer llibre editat per 3i4 en

la col·lecció “Contextos”. L'autor ha tingut a bé, a més, centrar l'estudi sobre els textos que des de 1976 i fins a 1997 ha donat a conèixer l'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès de la mà, fonamentalment, dels diferents alcaldes que ha tingut aquesta població.

L'estudi està dividit en cinc parts que inclouen un annex on es reproduïxen alguns d'aquests textos. La primera part fa el paper d'introducció i aclareix alguns conceptes metodològics, fonsmenta el treball i exposa els objectius que pretén assolir. La segona part ens apropa a la realitat de Sant Cugat i a la concepció que els seus habitants tenen d'ells mateixos i dels nous habitants, que s'hi han anat incorporant fruit del creixement urbanístic imparable de la ciutat. Aquesta circumstància també es reflecteix en els papers institucionals i en la premsa local, i és un tema de debat constant entre la població. La tercera part se centra ja en el primer tipus del discurs de paperera: els calendaris editats per l'ajuntament. Laborda descriu detalladament els calendaris publicats successivament per l'ajuntament i fa palesa la imatge interessada que, des de la institució, es dona de la pròpia ciutat. La quarta part -i la més extensa- analitza el discurs institucional en els períodes de festes majors, en classifica les tipolo-

gies discursives que s'hi van donant al llarg dels anys, tot contextualitzant-les, i posa de manifest la càrrega ideològica que s'hi amaga darrere d'aquests discursos, sobretot els dels anys 40 i 50 als quals recorre l'autor per ampliar la panoràmica estudiada. Finalment, la cinquena i última part presenta les conclusions a que ha arribat l'autor al llarg de l'estudi. En resum l'autor constata que els discursos institucionals, per molt efímers que siguin, sempre amaguen una intenció política o ideològica que es projecta sobre la ciutadania i que hi sol quallar amb prou d'èxit. Conclusió aquesta del tot previsible, que sorprèn encara més per la forma en què es presenta el llibre i que ens recorda en molts moments a un treball de facultat sotmés a uns motlles esquemàtics, bastant inquebrantables i rígids.

Marc Candela

L'espai comunicatiu valencià

L'autor ens ofereix un treball on s'aborda, per primera vegada amb caràcter sistemàtic, l'estudi de les polítiques de comunicació en el territori valencià, i com els mitjans de comunicació han marcat el debat polític, social i cultural de les últimes dècades a la nostra societat.

COMUNICACIÓ, POLÍTICA I SOCIETAT. EL CAS VALENCIÀ

RAFAEL XAMBÓ

COL·LECCIÓ «COMUNICACIÓ», 7

180 PÀGINES

EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2001

A meitat camí entre la investigació empírica de quadres i percentatges, d'una banda, i l'anàlisi dels continguts i l'assaig personal, d'una altra, aquest llibre del sociòleg Rafael Xambó destaca, sobretot, pel seu caràcter iniciàtic. Ningú, fins aquest moment, havia aconseguit donar forma i identificar un espai comunicatiu valencià, l'estudi del qual ens pot ajudar a entendre l'evolució de la societat valenciana des del franquisme fins a l'actualitat.

Aquesta parcel·la es configura, segons l'autor, a través d'uns mitjans de comunicació únics, uns empresaris particulars i uns interessos polítics específics. Elements que la diferencien de la resta de dominis mediàtics, però amb els quals no deixa de compartir-ne d'altres. Entre ells, com la lluita pel poder es desenvolupa a través dels *media* que, en el nostre cas, el seu episodi principal estaria representat, segons Xambó, per l'anomenada *Batalla de València*.

Una de les conseqüències més evidents d'aquesta disputa per l'hegemonia és l'absència de voluntat política per part de l'administració, estatal i autonòmica, de regular els mitjans de comunicació. Això ha comportat que aquests, tant públics com privats, hagen abandonat els referents educatius i culturals per a passar a regir-se a través de criteris estrictament comercials. I és aquest canvi en el seu compromís, el que per a Xambó provoca que valors com l'espectacle i l'entreteniment condicionen la societat actual. Per tal de redreçar aquesta situació, l'autor reclama, de manera urgent, la creació de mecanismes de control democràtics, més en concret, la posada en marxa d'un consell de l'audiovisual.

Però més enllà d'aquests temes, el llibre funciona com a testimoni. D'una banda, de l'escassa presència del valencià al món audiovisual; de l'altra, del descobriment i el reconeixement per part del lector de bona part dels mitjans de comunicació valencians dels últims 40 anys. I entre tots ells, uns en destaquen per sobre de la resta. Xambó dóna nom als mitjans invisibles, aquells que no apareixen als censos oficials i aconseguix que, per primera vegada, premsa alternativa i clandestina, ràdios

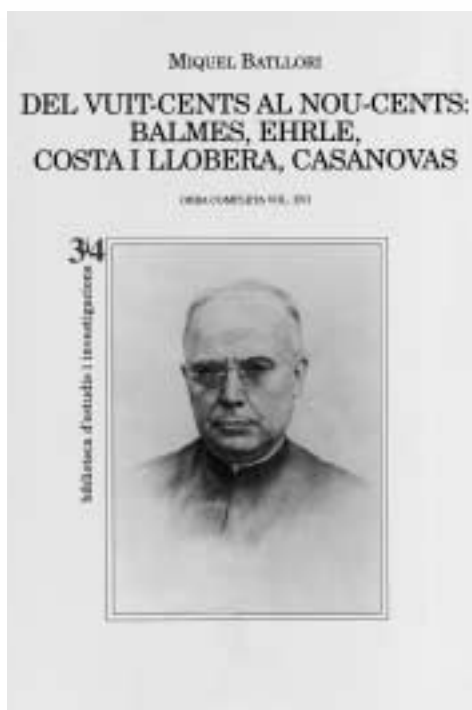
lliures o televisions locals obtinguen una veu en la nostra història mediàtica. A pesar que al llarg d'aquest recorregut, el lector, en ocasions, demane una major profunditat teòrica i una més ampla contextualització sociològica i històrica, el llenguatge pròxim, directe i sense embuts de Xambó, emmarca el text en un to voluntàriament divulgatiu, la qual cosa, des del nostre punt de vista, es converteix en una de les seues virtuts. Una més d'aquest llibre de consulta obligada.

Àlvar Peris

La setzena empremta d'un colós

Es publica el volum XVI de l'Obra Completa de Miquel Batllori, sota el títol *Del vuit-cents al nou-cents: Balmes, Ehrle, Costa i Llobera, Casanovas*, en el vast projecte de l'editorial 3i4 dirigit per Eulàlia Duran i coordinat per J. Solervicens.

DEL VUIT-CENTS AL NOU-CENTS: BALMES, EHRLE,
COSTA I LLOBERA, CASANOVAS

MIQUEL BATLLORI

COL·LECCIÓ «BIBLIOTECA D'ESTUDIS I INVESTIGACIONS», 33

666 PÀGINES

EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2002

Aquest nou lliurament –el setzé– de la prodigiosa Obra Completa del jesuïta Miquel Batllori és el primer de tres volums dedicats a l'època contemporània. En concret, aquest tom posa llum a l'entorn de quatre personatges que basculen entre els segles XVIII i XIX: el filòsof Jaume Balmes (1810-1848), el cardenal Franz Ehrle (1842-1934), el poeta Miquel Costa i Llobera (1854-1922) i el també jesuïta Ignasi Casanovas.

Les notes sobre Balmes són profundes i esclaridores. Com recorda Ramon Corts al pròleg del volum, la lectura de Balmes (com també la de Maragall i Torras i Bages) fou essencial per a un Batllori *in mezzo del camin* dantesc i tenen una singular preferència biogràfica. No només s'ocupa dels escrits d'aquest filòsof d'inspiració eclesial, sinó que tracta també dels seus predecessors i deixebles, com ara Joan Andrés (exjesuïta valencià del set-cents), Josep M. Quadrado, Andrés Bello i Ignasi Casanovas.

Batllori es deté, com no podia ser altrament, en aspectes com la posició de Balmes respecte al criticisme i idealisme alemanys, així com també la seua filosofia del sentit comú o el que anomena «la inoriginalitat del discurs de Balmes sobre l'originalitat». Tot per a concloure, amb gran perspicàcia, que Balmes en filosofia no deixà un sistema però sí un cos de

doctrina prou sòlid en diferents aspectes. Amb Franz Ehrle, Batllori es troba unit pels seus estudis a l'Arxiu Secret vaticà. Ambdós hi són *studiosos* i el primer fou, a més prefecte de la Biblioteca Apostòlica. Referint-s'hi, Batllori deixa entendre els seus colossals coneixements d'aquestes dues llegendàries institucions.

Miquel Costa i Llobera no necessita més presentació entre nosaltres: un dels puntals de l'Escola Mallorquina (la versió *avant la lettre* del noucentisme a les Illes Balears). Costa és avaluat ací en la seua trajectòria espiritual i estètica, centrant-se Batllori sobretot en la gènesi de les famoses *Horacianes* (1906). Ultra això, comenta dos escrits de mossén Costa sobre idees estètiques: el discurs «La forma poètica», pronunciat a l'Ateneu Barcelonès (presidit per Joan Maragall) el 1904, i l'escrit «La senzillesa», del 1906. La quarta secció del llibre és l'extens assaig biogràfic que precedeix els divuit volums de les *Obras del P. Casanovas* (Biblioteca Balmes, 1943), referides al jesuïta Ignasi Casanovas, assassinat el 1936. Finalment, una darrera secció del volum es dedica a una reflexió sobre dues obres de la Companyia de Jesús: la revista *Razón y fe* i l'*Instituto Católico de Artes e Industrias* de Madrid. Tanca el tom un extens aparell de notes crítiques.

Victor Cotlliure

Haikús de diari

Manel Rodríguez-Castelló ha guanyat, amb *Els dies contats* el Premi d'Assaig Ciutat de Vila-real 2001. Es tracta, per tant, d'un recull d'articles periodístics que Rodríguez-Castelló havia publicat al periòdic *Ciudad*, a Alcoi, en anys precedents.

ELS DIES CONTATS

MANEL RODRÍGUEZ CASTELLÓ

PREMI D'ASSAIG CIUTAT DE VILA-REAL, 2001

PRÒLEG DE VICENT SALVADOR

COL·LECCIÓ «GLOSSARI», 2

164 PÀGINES

BROSQUIL EDICIONS, VALÈNCIA, 2002

Potser tan difícil com definir què és la poesia, siga a hores d'ara, definir què és un article de premsa. El segle passat va veure l'ensorrament de les fronteres de gènere (i no només literàries, afortunadament). Llavors, jo em quedaria amb una sola paraula per a totes dues arts de ploma: condensació. Paraula que, paradoxalment, molts anys abans ja va copsar Sigmund Freud per a definir un dels trets característics de l'acudit i, per extensió, de la ironia. I ironia, article de premsa ben travat i poesia acostumen a anar de la mà. Si més no, en la meua humil opinió de *columnistaquintacolumnista* i de poeta encara no seduït per les sirenes de la narrativa. Així, el poeta Manel Rodríguez-Castelló ha guanyat, amb *Els dies contats* el Premi d'Assaig Ciutat de Vila-real 2001. Com el lector o la lectora ja hauran endevinat es tracta, per tant, d'un recull d'articles periodístics que Rodríguez-Castelló havia publicat al periòdic *Ciu-*

dad, a Alcoi, en anys precedents. Està bé això, Rodríguez-Castelló domina aquest registre i aquest l'ha fet saltar a pàgines de més difusió com ara les del diari *Levante-EMV*. A través d'aquí se'ns escola a casa.

És una bona estratègia: condensació i normalització. A hores d'ara encara sense una premsa «normal» (com tantes altres coses!), 32 o 36 línies escadusseres són l'espurna d'allò que podria ser, d'allò que haurà de ser, d'allò que voldríem que fóra. Aquestes columnes petites, casolanes, pròpies, amb l'ofici del vers dins la intimitat són el cant de la xitxarra dins la sequera de plom de les rotatives. Qui negarà 32 o 36 línies? I qui gosarà encabir l'univers dins aquests estrets marges tipogràfics, ni que siga a l'època de la tipografia digital? Doncs un poeta, senyores i senyors. Ni més, ni menys. I així el que ahir era paper de diari repta el famós tòpic que no hi ha res més passat que el diari d'ahir, alhora que fa perdurable (com la poesia una altra vegada, la paraula en el temps). Així, no és estrany trobar en aquest senzill volum càrregues de profunditat sobre l'ofici de l'escriptura com quan Rodríguez-Castelló afirma que «semblen no acabar-se mai els temps de l'altruisme en què els escriptors han de fer la seua feina debades»; o aquella altra,

esfereïdora, perquè després de gairebé dos anys torna a estar de sagnant, de brutal i tràgica actualitat: «el malson de l'holocaust no es pot reparar en la sang secular de Palestina». En llegir aquestes petites i contundents proses de poeta, un gira els ulls enrera i s'enrecorda de Matsuo Basho, el monjo zen japonès que va passar bona part de la seua vida al costat d'un plataner i va acabar per adoptar-ne el nom: *basho*-plataner. Doncs bé, Basho va ser qui va acabar per donar carta de naturalesa als *haikús* i els va definir com «allò que passa ara i aquí» i això i res més són aquests articles de Manel Rodríguez-Castelló: *haikús* de diari que ara la glòria del llibre rescata per a la pervivència més dilatada que la de l'insecte efímer; la xitxarra que tant ens estimem ambdós.

Antoni Albalat

Una societat arcaica amb televisors

Adolf Beltran ha realitzat amb aquest assaig un esforç important per a fer una revisió de les contradiccions característiques de la societat moderna i de la cultura de masses que s'han plasmat entre els valencians del segle XX.

ELS TEMPS MODERNS. SOCIETAT VALENCIANA I
CULTURA DE MASSES AL SEGLE XX

ADOLF BELTRAN

COL·LECCIÓ «ARGUMENTS», 13

291 PÀGINES

TÀNDEM EDICIONS, VALÈNCIA 2002

Aquest títol que fa referència a una cita de Joan Fuster, en relació a la societat valenciana, també obre el llibre d'Adolf Beltran. Tant si es llig com conclusió precipitada o bé com a reflexió del que s'analitza en les pàgines següents, el cas és que ens serveix per identificar una de les preocupacions que ha ocupat bona part dels intel·lectuals valencians, i no valencians, del segle passat. La societat valenciana s'ha adaptat en circumstàncies molt característiques als grans canvis culturals del segle XX. Beltran analitza en quatre capítols aquestes característiques. L'inici d'aquest assaig se situa a finals del segle XIX i en aquesta sort de modernitat a la valenciana que representà la figura de Blasco Ibáñez. També en aquesta primera part, trobem un capítol dedicat a la fabricació dels tòpics regionals en el qual se'n parla de «tradicions incommovibles»; una referència metafísica que descriu per a Beltran la reali-

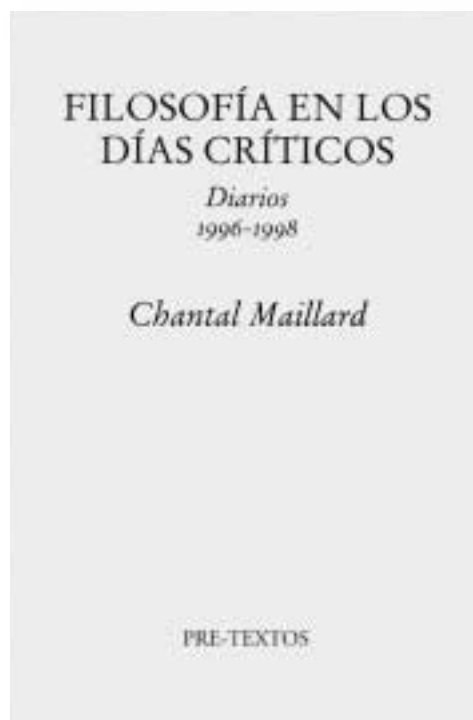
tat, «amarga» que, a través de tota una col·lecció de tòpics, han configurat una determinada personalitat valenciana, molt arrelada a la tradició rural. Com rural ha estat l'estructura social del País Valencià fins ben entrats els anys setanta, després fins i tot de la frase de Fuster. La segona part es dedica a l'estudi de l'aparició del fenomen de les masses en el consum cultural, i compren els anys en els quals els valencians passem de l'eufòria republicana i del renaixement dels focus intel·lectuals a «la gran apagada» que suposà la dictadura franquista i l'oblit i la ignorància que es llençà sobre el passat. Aquest passat, però, és el motiu del tercer capítol; «el rescat de la modernitat». Beltran ha col·locat ací els nous revulsius que per a la cultura suposaren, per exemple, l'aparició de *Nosaltres els valencians* i els nous corrents culturals i artístics que, a la llum de la clandestinitat, feren possible l'aparició de tota una nova generació d'intel·lectuals, escriptors i professors a la cerca d'una renovada identitat rescatada del passat. Encertada resulta ací la referència als perills als quals, des del punt de vista de la identitat, passà el País Valencià durant aquells anys. Per a l'autor, pocs països van estar tan amenaçats de dissolució en el context de l'estat centralista com

el valencià; per dos fronts principals que foren el provincianisme, pel caràcter subaltern de la identitat valenciana que se'n derivava, i pel provincialisme, que provocà la fragmentació del territori en tres províncies i la promoció consegüent d'ideologies distanciadores. La quarta i darrera part del llibre està dedicada als temps de la democràcia. Ací trobarem de nou les «amargures»; el fil conductor si es vol de la nostra peculiar adaptació als temps moderns. És l'època dels projectes de la televisió i de la ràdio públiques valencianes, de les anàlisis sobre l'estructura social valenciana, de la producció de gran quantitat de llibres, revistes, premsa, etc. Tot el que en definitiva ens converteix en una societat moderna. Amb el darrer capítol d'aquesta quarta part, dedicat a la «dreta turística», l'autor reprén el debat sobre les característiques pròpies dels valencians en la seua contrucció de la «societat moderna». De Blasco Ibáñez a Terra Mítica, si se'm permet, acabem trobant un fil conductor que ha marcat la construcció d'una identitat difícil; la dels valencians.

Pau Caparrós i Gironés

L'ofici de la trasgressió

La poetessa i filòsofa Chantal Maillard demostra, amb el seu llibre *Filosofía en los días críticos. Diarios 96-98*, un profund coneixement de la filosofia i de l'escriptura, ambdues al servei de la trasgressió.

FILOSOFÍA EN LOS DÍAS CRÍTICOS. DIARIOS 96-98

CHANTAL MAILLARD

COL·LECCIÓ «ENSAYO», 539

253 PÀGINES

EDITORIAL PRE-TEXTOS. VALÈNCIA, 2001

Aquest llibre recull una sèrie d'escrits de Chantal Maillard que daten des de l'any 96 al 98 i que formen part d'uns quaderns que començà l'autora a escriure en 1993, encara no editats.

Maillard va nèixer a Brussel·les l'any 1951. De pares belgues, romangué a Bèlgica fins als tretze anys. Als desset adquirí la nacionalitat espanyola. Visqué un any a Benarés (India) i en aquesta universitat s'especialitzà en filosofia i religió índies.

És doctora en Filosofia Pura i profesora titular d'Estètica i Teoria de les Arts al Departament de Filosofia de la Universitat de Màlaga, on imparteix classe des de 1990.

Com a assagista té un llarg llistat de publicacions, entre d'altres podem esmentar: *El monte Lu en lluvia y niebla*, *Maria Zambrano y lo divino* (1990); *La creación por la metáfora. Introducción a la razón-poética* (1992). Com a poetessa destaca amb: *Hainuwelle* (Premi Ricardo Molina, 1990) i *Poema a mi muerte* (Premi Sta. Cruz de la Palma, 1993) entre d'altres.

Seguint l'esperit de l'autora de *Filosofia en los días críticos*, un diari és un exercici d'egocentrisme, és a dir, no és altra cosa que parlar i escriure des d'un mateix, des dels fragments de vida que desdoble i mostrem «re-flexionant» en l'escriptura.

Escriure és donar sentit a la vida, el qual ve donat, alhora, per aquesta reflexió. Donar sentit a la vida és un exercici de «re-flexió», fragmentari com la vida mateixa; així doncs, l'única forma possible de reflectir aquesta irrupció de vida que vol ser «re-flexionada» és el fragment. L'autora manté que el fragment fa seu l'esperit de la vida, a causa de la seua natura, en oposició a la resta de formes d'escriptura, les quals són pur artifici. Així doncs, l'ofici d'escriure és per a Maillard una necessitat vital, la manera de canalitzar aquesta multiplicitat de vivències que erupcionen sense ordre. És un fet que l'autora no ha volgut manipular l'ordre d'allò escrit: ha respectat aquests «impulsos-sotracs» exposats al llarg dels trecent vuitanta-tres fragments. Però ens ha deixat com a ajuda, unes línies orientatives, per fer més lleugera la lectura, que no més superficial. Amb un estil que difumina els límits entre allò poètic i allò més pròpiament entés com a filosòfic, ens proposa diferents itineraris; més aviat sendes di-

buixades en mapes imaginàries, que ens parlen de records. Aquests records s'apropen a temàtiques com la filosofia del jo, elaborada des de la introspecció, que no des d'un raonament lògic. Reflexiona i desmunta les creences i il·lusions construïdes en la tradició occidental al voltant d'allò que anomenem «ment», «consciència», «desig», «voluntat» o «llenguatge», recolzant-se en imatges índies.

Seria més encertat titular aquest diari traspassat de metàfores *L'ofici de la transgressió*, ja que aquestes irrompen en els aforismes trencant l'ordre establert i posant la fragmentarietat en relleu.

Nieves Avilés

La història dels valencians a través dels seus mitjans de comunicació

El professor Antonio Laguna torna de nou amb un assaig centrat en la història del periodisme valencià. Els treballs de Laguna l'han convertit en l'investigador més autoritzat pel que fa a la història de la comunicació a casa nostra.

HISTÒRIA DE LA COMUNICACIÓ: VALÈNCIA, 1790-1898

ANTONIO LAGUNA PLATERO

COL·LECCIÓ «ALDEA GLOBAL», 10

309 PÀGINES

*UAB, UJI, UPF, UV. BARCELONA, VALÈNCIA,
CASTELLÓ DE LA PLANA, 2001*

Dissortadament la història de la comunicació al País Valencià ha estat objecte de pocs estudis. A hores d'ara s'obren encara nombrosos interrogants i ni tan sols els darrers anys, cal dir que tan confusos com convulsos, han estat capaços de provocar l'interés dels investigadors. És tracta d'un fet preocupant i més si tenim en compte la influència que els mitjans de comunicació han tingut en la configuració de la pròpia imatge dels valencians o en les seues *tries* col·lectives. La *intelligentsia* local continua conformant-se amb la retolació fàcil i amb la sentència lapidària i concloent a l'hora d'abordar les intencions o els efectes dels mitjans de comunicació sobre la nostra societat. La veritat, però, és que ningú encara s'ha preocupat d'estudiar a través dels mitjans de comunicació el conflicte identitari valencià, el paper dels diferents sectors socials en la història més recent, l'evolució de la cultura o la irrupció de la ideologia. No és el cas del professor Antonio Laguna (València, 1958), un expert investigador que s'ha caracteritzat pel rigor científic i que s'ha allunyat tant com ha pogut de l'efusió sentimental o de l'etiquetatge fàcil. Laguna ha investigat els efectes del blasquisme mediàtic, ha dissecionat netament el sistema comunicatiu valencià de la darrera centúria

o s'ha endinsat en les biografies de personatges com Bonilla, sempre amb un èxit rotund. La seua intenció no era altra que la d'esbrinar la influència dels mitjans de comunicació en les transformacions experimentades per la nostra societat fugint com molt bé assenyala el prologuista d'aquest volum, Francesc A. Martínez, de fer simplement «una nova lectura del passat valencià». Laguna, a més, ha anat més enllà i, com molt bé descriu Martínez, tot mirant d'averiguar qui ha posseït els mitjans i quins interessos han inspirat els seus missatges.

L'estudi d'Antoni Laguna és, tot plegat, una radiografia minuciosa de l'ànima civil i política dels valencians del XIX, d'una ciutat en ple procés de transformació. Una ciutat, com apunta Francesc A. Martínez, que en aquells moments «travessa la frontera entre el capvespre feudal i la ciutat burgesa vinculada a la indústria i als serveis com a principals sectors d'activitat». L'investigador valencià última, a més, un segon volum d'aquest mateix estudi, centrat, però, en el segle XX. Un llibre que de segur desvetllarà força interès i que ben segur donarà llum sobre l'origen de deficiències de caràcter social i polític ben actuals irresoltes fins a la data.

Francesc Viadel

El pensament filosòfic fusterià

Aquest llibre és una llarga conversa a propòsit del Joan Fuster més filosòfic que va mantenir l'autora, el seu germà —Josep Lluís Blasco— i l'assagista de Sueca al llarg dels anys 1979-1981.

JOAN FUSTER: CONVERSES FILOSÒFIQUES

JÚLIA BLASCO ESTELLÉS

PREMI JOAN FUSTER D'ASSAIG 2001

COL·LECCIÓ «LA UNITAT», 178

330 PÀGINES

EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2002

Enguany fa vuitanta anys que va nèixer Joan Fuster. A més, se celebra el quarantè aniversari de la publicació d'aquell llibre que es va convertir en un catecisme laic com és *Nosaltres els valencians* i, així mateix, farà déu anys del traspàs de l'escriptor de Sueca. El llibre que comentem és en certa manera el tret d'eixida d'una sèrie de publicacions i d'actes que enguany giraran al voltant de la figura de l'assagista més important de la literatura catalana contemporània.

L'obra té un cert paral·lelisme de conversa inacabada amb l'interessant llibre amb el qual ens va fer gaudir Toni Mollà ja fa alguns anys. Estructurat en dues parts, la primera és una reflexió al voltant del pensament fusterià per part de Júlia Blasco, on tracta l'humanisme escèptic de l'escriptor, la seua visió sobre diversos aspectes del llenguatge i el possible Fuster filòsof. I la segona, que és el gran corpus de l'obra, arreplega un recull d'entrevistes o converses a tres bandes (Joan Fuster,

Josep Lluís Blasco i l'autora) que es van realitzar ara fa més de vint anys. Naturalment en un context social, polític i cultural ben diferent de l'actual. I això genera una perspectiva força curiosa i de testimoniats als seus comentaris. Es tracta d'unes llargues tertúlies al voltant temàtic de la filosofia que en principi era material per a preparar un treball acadèmic, en concret una tesina de llicenciatura. Com és sabut l'autor del *Diccionari per a ociosos* mai no va intentar construir cap doctrina, però en els escrits, de la mateixa manera que en aquestes converses, sí que hi ha un intent d'elaborar un discurs sobre l'ésser humà i tot allò que l'envolta.

Tots sabem que la transcripció d'una conversa sempre és complexa i difícil. En aquest cas es manté la frescor del parlar directe, però pense que li manca una mica d'elaboració, si voleu dir-li tècnica o literària. Hi ha una de les coses més divertides i atractives com són els constants excurs que fa l'homenot de Sueca al voltant d'altres temes, siguen o no d'actualitat. Aquells incisos i divagacions laterals dels quals el discurs escrit de Fuster tan farcit estava. El nostre escriptor sovint parla de la filosofia de l'aspirina que ja havia tractat en alguns dels seus llibres com a atac a un cert ecologisme, segurament mal en-

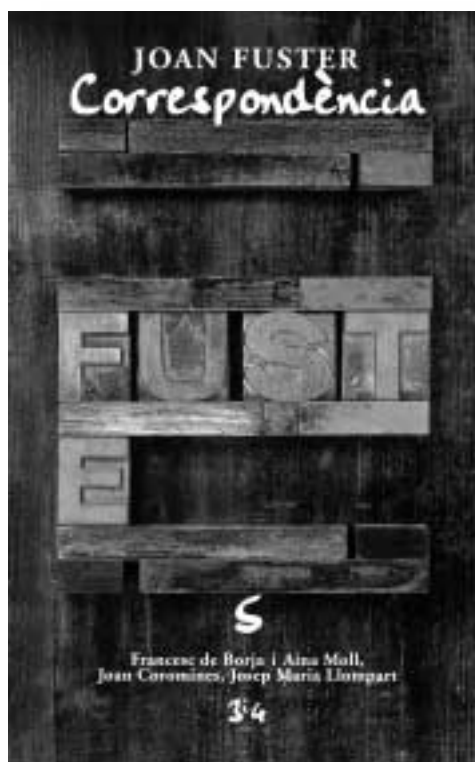
tés, o contra aquells moviments que no veuen bé el progrés científic o tecnològic, però que volen viure amb totes les comoditats que abasta la societat actual ja siga la llum elèctrica, Internet o sentir qualsevol concert de Bach tranquil·lament assegut al sofà de casa.

La seua obra, ja siga escrita o oral, ens indueix a reflexionar, a gaudir, a pensar-nos com a persones, i com a poble. Fou un pensador que no va acceptar fronteres en la seua curiositat. Sempre, però, partint de la realitat i de la raó amb una actitud compromesa i crítica. Tot i la diversitat de temes que tracta, centra l'atenció al voltant d'un gran bloc temàtic: l'home. La seua obra se'ns presenta com una visió universalista que reflexiona i ens fa reflexionar sobre els problemes de l'ésser humà, des dels aspectes més bàsics i quotidians fins a les crisis i inquietuds generals, definidores de la nostra època. Aquest llibre ens ha tornat a recordar aquell Fuster de conversa incansable i polemista, i aquelles jornades intenses en les quals sabies quan entraves en aquella casa al carrer de Sant Josep, 10 però mai no sabies quan n'eixies.

Josep Ballester

L'ofici de ser Joan Fuster

Les primeres publicacions en Raixa. Les sucoses anècdotes viscudes amb la censura espanyola. La ironia davant l'enfadosa burrera d'algun mediocre poeta que es creia genial. L'empipament per la censura de l'editor; que no vol provocar els subscriptors afectats de moral ursulina. L'ofici d'un assagista intel·ligent.

JOAN FUSTER, CORRESPONDÈNCIA V
FRANCESC DE BORJA MOLL I AINA MOLL, JOAN
COROMINES, JOSEP MARIA LLOMPART

ANTONI FURIÓ (ED.)
465 PÀGINES

EDITORIAL TRES I QUATRE, VALÈNCIA, 2002

La Càtedra Joan Fuster (Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana), que aporta els experts curadors, la Universitat de València i l'editorial 3i4, que s'encarreguen de la publicació de la correspondència de Joan Fuster, continuen funcionant sense parar ni torbar-se. Fins ara han aparegut quatre volums de la sèrie: el primer amb Josep Carner, Marià Manent, Carles Ribba, Josep Pla, Salvador Espriu i Llorenç Villalonga; el segon, amb Bartrà, i altres noms de l'exili americà; el tercer, amb J. Ernest Martínez Ferrando; i el quart, amb Manuel Sanchis Guarner, Josep Giner i Germà Colom. I encara sembla que n'apareixeran un o dos més dedicats a les cartes amb Xavier Casp, el grup Torre i amb d'altres.

Heu-ne, doncs, ja ací el cinquè de la sèrie. Es tracta de l'epistolari provocat pel contacte entre Fuster i l'editorial Moll, format per cent vint-i-una cartes amb

Francesc de Borja Moll i Aina Moll, vint-i-quatre amb Josep M. Llompart i trenta-quatre amb Joan Coromines. El volum consta d'una presentació descriptiva del director de l'edició, el professor i historiador Antoni Furió, on valora la transcendència social i humana d'aquesta correspondència en el conjunt de l'obra fusteriana. La segueix una introducció feta pels curadors de l'edició on es contextualitza l'anècdota: origen, biografia i extracció social dels interlocutors, així com altres persones al·ludides; tipologia, cronologia i finalitat de la correspondència; comentari dels temes abordats; valoració de la transcendència i explicació dels criteris presos en aquesta edició.

Tot seguit hi ha un pròleg encomanat a Aina Moll que pretén donar resposta a l'origen, durada i acabament de la relació entre l'editorial dels Moll i Fuster, però que, en definitiva, es perd obligatòriament en un munt de batalletes i la *conflictitat* que comportà Fuster com a autor de l'editorial. A continuació venen les cent setanta-nou cartes, un apèndix amb tres textos de Fuster dedicats a Mossèn Alcover, Joan Coromines i Francesc de B Moll; i un útil índex onomàstic.

Caldria destacar la presentació acurada i elegant de l'edició de Satué i el tre-

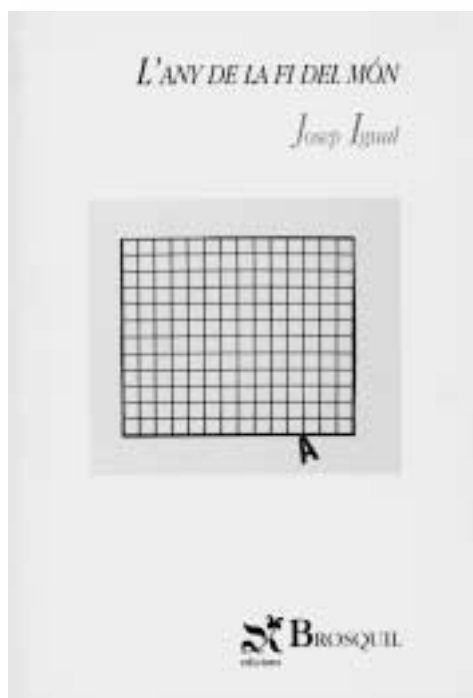
ball fet pels curadors quant a l'aspecte divulgatiu de l'edició: contextualització i referències de persones i fets al·ludits, de vegades massa exhaustius, fins i tot.

Per tot això, aquesta *Correspondència V* de Fuster és assequible a qualsevol. Ací coneixerà aspectes d'una època esgrogueïda del nostre país i podrà fruit d'una perspectiva inèdita de les persones i del món en què van viure: el gran Coromines, que recorria els països de llengua catalana recollint els noms dels llocs i de les coses, demanant la col·laboració de Fuster en la redacció de l'*Onomasticon Cataloniae*, sense aconseguir-ho. Els grans promotors d'una cultura que s'estén pels tres països, els Moll. La ironia còmplice del gestor cultural que era J.M. Llompart. Però sobretot, la personalitat cultural, erudita i humana de Fuster. La intel·ligència, l'humor i la sagacitat del més gran assagista valencià del segle XX en les lletres catalanes.

Francesc Collado

Un dietari digne

L'editorial Brosquil acaba de publicar el I Premi de Narrativa de la Vall d'Uixó, el dietari de l'autor de Benicarló Josep Igual, *L'any de la fi del món*. La col·lecció «Glossari» està dirigida per l'escriptor i columnista Joan Garí.

L'ANY DE LA FI DEL MÓN

JOSEP IGUAL

I PREMI DE NARRATIVA DE LA VALL D'UIXÓ 2001

COL·LECCIÓ «GLOSSARI», I

165 PÀGINES

BROSQUIL EDICIONS, VALÈNCIA, 2001

Els dietaris solen abocar al vertigen, sobretot als qui els *intenten*, sense arribar, però, a escriure'ls. El dietari –tots els dietaris– no deixen de ser confessions públiques més o menys atapeïdes de mentides amb algunes veritats maquillades. Cap lector desconeix d'avantmà aquest extrem que acaba per condicionar tot el procés. De qualsevol manera, el destinatari d'aquesta impúdicia literària es deixarà seduir o enganyar plaentment si aquell qui escriu gaudeix d'un prestigi o d'unes vicissituds d'un cert nivell. La resta de dietaristes tal volta només arriben a interessar a algun insòlit investigador. Les dificultats no en són poques, doncs, i al País Valencià s'hi afegeixen les d'una cultura poc avessada a fer memòria ni que siga d'episodis triomfals o simples recomptes d'allò que fou. Per això no deixa de sobtar que un jove autor com Josep Igual, s'atrevesca –de Benicarló estant– a publicar un dietari. La gosadia s'apercep encara major si recordem les paraules de Manel Alonso en les quals assenyala que Igual «retrata» des de «la perifèria de la perifèria», més quan la sospita és que només des dels centres s'albiren els contorns llevat que hom tinga una vista com la d'un Fuster qualsevol. Com siga, Igual s'ha atrevit –vull pensar que de manera aterridorament conscient– a suportar

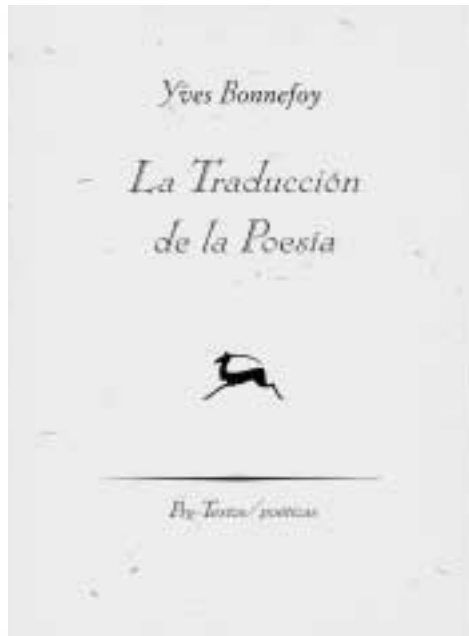
la càrrega d'un dietari. Una certa trajectòria literària gens desdenyable i, probablement, l'experiència heretada del seu ofici de periodista li deuen d'haver ajudat a superar les enormes dificultats inicials de la seua tasca. Al cap i a la fi, el dietari és una barreja complexa d'observació, coneixements, reflexió i tècnica. Cal dir, que l'escriptor de Benicarló se n'ha eixit amb una certa dignitat i *L'any de la fi del món* està ple de passatges evocadors i reflexions engrescadores. Deixant-se dur de la mà de Josep Pla o d'altres reconeguts dietaristes, Igual ha jugat sobre segur, evitant els excessos o la descoberta precisa d'un entorn i unes coneixences que potser li hagueren fet perdre clientela.

Dit això, s'ha d'assenyalar que el fet que el llibre aparega dins d'una col·lecció dirigida per Joan Garí és tota una garantia. Garí s'ha revelat els darrers anys com una de les veus més atractives del pensament i de les lletres a casa nostra, un autor amb autoritat i criteri. A més, l'escriptor i periodista de Benicarló resta avalat també per un projecte editorial, Brosquil, sòlid des dels seus inicis i del qual sentirem a parlar d'ací a no massa temps.

Francesc Viadel

Escriure, llegir, traduir

Aquest llibre és un recull de textos d'Yves Bonnefoy sobre els problemes que presenta la traducció de la poesia i, alhora, una reflexió sobre la poesia mateixa. Està integrat per dos treballs —«La comunidad de los traductores» i «La frase corta y la frase larga»— i tres entrevistes.

LA TRADUCCIÓN DE LA POESÍA

YVES BONNEFOY

TRADUCCIÓN I PRÒLEG D'ARTURO CARRERA

COL·LECCIÓ «POÈTICAS», 553

97 PÀGINES

EDITORIAL PRE-TEXTOS, VALÈNCIA, 2002

És obvi que és en el camp de la poesia on la problemàtica de la traducció es presenta d'una manera més aguda, més complicada i més desesperant per a qui ho intenta. El llibret d'Yves Bonnefoy és una lúcida i exigent reflexió sobre aquesta problemàtica. El valor de les consideracions que hi fa es troba, en principi, garantit pel fet que l'autor és un poeta important i també un traductor de poesia –de Yeats i de Shakespeare particularment. Això fa que aquesta obra no siga una mena de guia per als traductors en el sentit més professional o utilitari de la paraula. El que hi trobem és una intel·ligent i poètica meditació sobre l'apassionant qüestió que planteja traduir versos, perquè és en aquesta experiència que es revela l'essència de la poesia d'una manera més directa. «Creo –diu– que el problema de la traducción trasciende las reflexiones que los especialistas puedan hacer sobre los aspectos específicos de su tarea». I això per la raó –difícil– que «la traducción de la poesía es poesía en si misma». Aquest és el punt de mira central de la densa –i poètica– reflexió de l'autor. D'altra banda, hi ha el fet que traduir comporta transvasar el poema d'una llengua a una altra més o menys diferent, cosa que implica, a més, passar d'una cultura, amb els seus prejudicis i tot, a una altra, amb els seus. No és això una bona ocasió, es

pregunta Bonnefoy per criticar l'altre i autocriticar-se? Una confrontació que és, en el fons, una forma de qüestionar-se una manera d'estar en el món, que és el que tot autèntic poeta vol dir.

Una convicció recurrent en aquesta reflexió, és la crítica d'una concepció de la poesia que afirma que allò que té valor en literatura és allò que excedeix el sentit que l'autor volia formular, que «el texto del poema, del relato o del ensayo tiene significaciones infinitamente más numerosas que todas aquellas que su autor reconocería». El lector, cada lector, faria de la lectura la seua interpretació personal. Com la faria el crític, o el traductor. Bonnefoy està interessat més en el nivell profund del poema en què l'autor diu la seua relació amb el món, un nivell que constitueix la intuïció conscient, «que busca en el poeta desprenderse del cuestionamiento del yo». I afegeix: «Un pensamiento que a menudo será muy simple, en lo posible poco polémico». El que importa no és el *jo* que somia i fantasieja, sinó el *jo* profund que viu la seua experiència del món. No, doncs, l'anàlisi textual, sinó el pinyol que diu la música de les paraules. El traductor, doncs, ha d'esdevenir ell mateix poeta, inventar els seus procediments i recursos per reviuire la intuïció del poema original. Tornar-lo a *originar*.

Josep Iborra

Dietari i assaig

Les hores fecundes de Joan Garí és un dietari escrit entre 1997 i 2002. Va acompanyat de tres reculls d'aforismes que prolonguen i aprofundeixen les reflexions a partir de l'àmplia mostra de temes que presenta el dietari.

LES HORES FECUNDES

JOAN GARÍ

PREMI D'ASSAIG MANCOMUNITAT DE LA RIBERA ALTA

COL·LECCIÓ «TEXTURES», 7

318 PÀGINES

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2001

Amb *Les hores fecundes* Joan Garí va guanyar el Premi d'Assaig Mancomunitat de la Ribera Alta del 2001. Aquest dietari, escrit entre 1997 i 2002, presenta la particularitat d'anar acompanyat de tres reculls d'aforismes que prolonguen i aprofundeixen els temes tractats en les entrades corresponents a cada any.

Les hores fecundes no és un dietari de caràcter íntim. La peripècia o les circumstàncies personals de l'autor només apareixen, si apareixen, per presentar l'àmplia mostra de motius que provoquen la seua reflexió: una lectura recent, una pel·lícula, el dia a dia que li ofereix un viatge per Txèquia i Eslovàquia, un fet de política internacional o local, una excursió pel Penyagolosa, uns papers trobats en una casa a punt de ser enderrocada, una passatgera entrevista en el tren... Ara, per a l'autor, el que hi compta sempre és l'enregistrament no tant del motiu com de la seua resposta moral, el resultat d'assajar la seua personalitat davant la diversitat de fets i temes que presenta al llarg del seu dietari. Aquest esforç d'escriptura obeeix, en paraules del mateix Garí, a una lluita contra el temps: «s'escriu contra el temps, o a causa de la ferida que aquest provoca». Escriure contra el temps, doncs, però no tant per fixar el record sinó com a disciplina per viure d'una manera més activa, més sensible i més reflexiva. Escriure pot evitar

que les hores —algunes, si més no— passen estèrilment, arrossegades per l'hàbit i la indiferència i, en canvi, les pot fer fecundes, prolongades en la reflexió moral que comporta l'escriptura.

Aquesta actitud de l'autor constitueix, de fet, el fil conductor del llibre i és el que li dóna unitat, encara que, com ell mateix reconeix, tot dietari ve a ser una mena de calaix de sastre, «una habitació dels trastos on a cada pas ens sorprén una cosa diferent». Els tres reculls d'aforismes que apareixen intercalats en el dietari també contribueixen a reforçar-ne la cohesió. Suposen un esforç per sintetitzar i aprofundir les reflexions que ofereixen les entrades del dietari *tout court*, però d'una manera més abstracta, prescindint de l'anècdota que ha provocat la reflexió. Finalment, hi ha una sèrie de constants temàtiques, com ara les que fan referència a les condicions de l'assaig: l'estil, la sinceritat, les idees i les conviccions, la intel·ligència, l'escriptura i la publicació de l'escriptura. O el diàleg que recorre tot el llibre amb els mestres de l'aforisme: La Rochefoucauld i Chamfort, Nietzsche i Cioran, Canetti, Goethe, Lichtenberg... Els aforismes dels altres són un motiu —més— per reprendre la reflexió, per matisar-la o per contrastar-la, per esmolar l'abast i el sentit dels propis aforismes.

Enric Iborra

Exploracions del jo

Aquest volum recull les ponències i comunicacions del primer Simposi de Literatura Autobiogràfica, organitzat pel Grup de Recerca de Literatura Contemporània, que va tenir lloc a la Universitat d'Alacant el 1999. Els textos, generalment dedicats a escriptors en llengua catalana, constitueixen, en conjunt, una interessant aportació a l'estudi del gènere autobiogràfic en el sentit ampli del terme.

LITERATURA AUTOBIOGRÀFICA: HISTÒRIA, MEMÒRIA
I CONSTRUCCIÓ DEL SUBJECTE

A.A.D.D.

ENRIC BALAGUER, JOAN BORJA, JOAQUIM ESPINÓS
I MARIA ÀNGELS FRANCÉS (ED.)

383 PÀGINES

DENES EDITORIAL, VALÈNCIA-ALACANT, 2001

La literatura del jo constitueix un conjunt de textos més o menys autobiogràfics, que poden manifestar-se de formes diverses, com ara les biografies en sentit més estricte, les memòries, els dietaris, els epistolaris, els llibres de viatges. Per extensió, però, inclou les obres literàries centrades en el jo, com a eix generalitzador. En aquest sentit, parlar de «literatura del jo», és, en línies generals, referir-se a la literatura moderna. És clar que aquesta presència del jo en la literatura es pot trobar, també, abans de la Modernitat. El referent clàssic és Sant Agustí amb les seues *Confessions*. Un altre, fonamental, que obre les portes de bat a bat, a aquest gènere, és Montaigne amb els seus *Assaigs*. A partir d'aquesta obra, la constitució i la construcció del jo és una tasca que es desenvolupa en una doble direcció alhora: filosòfica, per una banda, centrada en

el *cogito* de Descartes, –idealisme, vitalisme, psicoanàlisi, existencialisme– i literària, centrada, en el *cogito* poètic, irracionalista de Rousseau, des del subjectivisme dels romàntics fins al d'un Joyce, tot passant per Proust.

Els autors d'aquests treballs s'inclinen generalment per la literatura autobiogràfica *strictu sensu*. Altres examinen els trets autobiogràfics de l'obra de l'escriptor triat. Tots, però, són conscients de l'elasticitat i l'ambigüitat de l'expressió «literatura del jo». No debades s'ha parlat, de vegades, de l'obra de ficció com d'una mena d'autobiografia disfressada del seu autor. I a l'inrevés, s'ha vist, sovint, en les autobiografies una important dosi de ficció.

Aquest volum se situa en el nou espai que va obrir, especialment, Philippe Lejeune amb la seua obra *El pacte autobiogràfic* (1975). Amb ella encetava una línia d'investigació que tenia per objecte el jo de la literatura que s'hi ancorava, d'una manera directa i explícita: l'autobiografia. Des d'aleshores, s'ha multiplicat l'atenció dels estudiosos en aquest tipus de literatura en què d'una manera o altra hi ha una identificació entre autor, narrador i personatge, amb una identitat nominal. De vegades no és així com passa amb les *Falses Memòries de Salvador Orlan*, de Llorenç Vil-

lalonga, objecte d'un d'aquests treballs. El plantejament de Lejeune, presenta, en la pràctica, diferents realitzacions, com es pot comprovar en una gran part de la interessant secció del llibre, «Estratègies d'escriptura i identitat» (X. Pla, R. David, A. Mondria, A. Bernal, F. Bartrina, R. Mataix, M. Torras, J.A. Rios).

Interessants, també, les altres seccions d'aquesta «Literatura autobiogràfica i exili» (E. Bou, M. Garcia, M. Noguer i C. Guzman, C. Cortés i D. Serrano), «Escriptura i memòria» (Ll. Soldevila, J. Borja, J. Espinós, F. Barberà), «Diaris i dietaris» (E. Balaguer, A. Martí, A. Mohino, J. Martínea), «Literatura de viatges» (J.M. Ribera, A. Maestre) i «Autobiografia i poetes» (H. Alonso, A. Prats, S. Vilaplana, A. Esteve).

En conjunt, una valuosa aproximació, des del punt de mira autobiogràfic, d'autors com Josep Pla i Sánchez-Cutillas, Benguerel i Bryce Echenique, Gabriel Miró i Ferran Torrent, J.M. de Sagarra i Martí i Pol, els «còmics» espanyols autors de memòries (F. Fernán Gómez, etc.) i Espriu...

Josep Iborra

Per anar fent boca

Amb aquest segon volum, 3i4 completa la sèrie d'articles de Josep M. de Sagarra que, en el seu dia, sortiren publicats a la secció «L'aperitiu», dins la revista *Mirador* i que demostren el tarannà poli-facètic, cosmopolita i observador del seu autor.

PROSA 4 (2A PART). L'APERITIU

JOSEP M. DE SAGARRA

OBRA COMPLETA, VOLUM 10

391 PÀGINES

EDICIONS TRES I QUATRE, VALÈNCIA 2001

La publicació d'unes obres completes afegeix, en la nostra opinió, un aire de solemnitat i de canonització a les novel·les, contes, peces teatrals o articles periodístics que ha escrit un autor al llarg de tota la seua trajectòria i, que s'apleguen en aquells volums uniformes. Sovint, però, el lector més *amateur* queda decebut, perquè darrere d'aquesta pretesa constatació de qualitat, que representa tenir entre mans les obres completes d'un autor, no queda res més que la importància documental i pràctica que aquell llibre pot tenir per a un estudiós de l'autor en qüestió o de la seua època. Josep M. de Sagarra, però, és un dels casos contraris. La prova d'això, la tenim en les diferents edicions, alguna de molt recent, que s'han anat fent dels articles que Sagarra va escriure per al setmanari *Mirador*, i que són, precisament, els que avui ens ocupen. Amb el títol «L'aperitiu», Sagarra dona nom a la col·laboració periodística

que va mantenir amb l'esmentada revista durant la primera meitat dels anys trenta. Sota aquest títol, l'autor ens ofereix un tast variat, lleuger i significatiu de la Barcelona de l'època, a través dels ulls de l'home de casa bona que observa amb una no gens dissimulada malenconia els canvis del moment, que es passeja descaradament per moltes ciutats espanyoles i europees i que demostra una certa reticència al fet que les dones puguin votar. Val a dir, però, que tampoc aprova la imatge de la dona convertida en *Miss*, ni d'aquelles que «es preocupen més d'amagrir-se que de saber fer un bon guisat». Sagarra denuncia també que en nom de la modernitat es perda el perfil tradicional de la Costa Brava o de la mateixa Barcelona, que els cotxes de cavalls deixen de circular o que la bona taula siga substituïda pel menjar en sèrie. Temes del tot actuals, sens dubte.

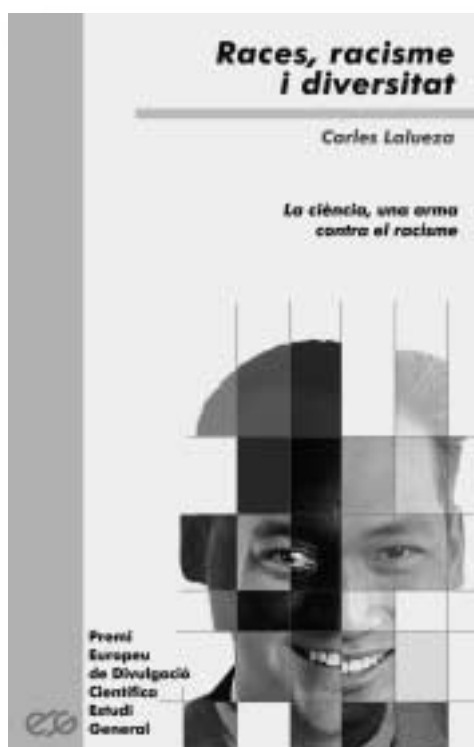
Un cert aire costumista se'ns fa present en les peces d'aquesta secció periodística, construïda amb un estil acurat, elegant, farcit de comparacions i metàfores, i amb alguns tocs d'humor molt ben trobats. L'autor trau a escena una llarga llista d'artistes, entre poetes, pintors o escultors com Carles Riba, Jaume Bofill i Mates, Josep Llimona o Rafael Llimona. Això només pel que fa als

personatges més propers, ja que Sagarra no s'està d'apropar al lector comú noms de ressonància europea, amb la voluntat explícita de dotar d'una certa consistència «l'hortet dessoladíssim», referint-se al bagatge cultural, de milers de ciutadans («Sobre el violí d'Ingres»). Sagarra, a més, no pot dissimular que ell és un home de teatre i, com a tal, es mira amb desconfiança el setè art, que cada dia té més importància dins del panorama cultural ciutadà. No debades l'autor dedica uns quants «aperitius» a aquest cinema amb sabor americà que es projecta a la Barcelona de l'època. Continguts diversos, temes perfectament actuals amb opinions *antigues* o discutibles i un estil impecable fan que la lectura d'aquest «aperitiu» ens deixi un bon sabor de boca.

Isabel-Clara Moll

Repensant la ciència i el racisme

El llibre analitza, primerament, els postulats racistes sorgits de la ciència al llarg de la història, per mostrar, després, com finalment la ciència esdevé una arma contra el racisme. Amb llenguatge senzill, critica el concepte de raça i la idea d'objectivitat.

RACES, RACISME I DIVERSITAT

CARLES LALUEZA

PREMI EUROPEU DE DIVULGACIÓ CIENTÍFICA
ESTUDI GENERAL

COL·LECCIÓ «SENSE FRONTERES», I I

174 PÀGINES

EDICIONS BROMERA. ALZIRA, 2002

Al llarg dels últims dos segles, la ciència ha tractat de dividir la humanitat en diferents entitats biològiques anomenades races. Aquestes races foren ordenades de forma jeràrquica, la qual cosa va donar pas al racisme, protagonista d'alguns dels episodis més foscos de la nostra història. Amb la complicitat de científics i científiques, els plantejaments racistes pogueren adquirir una difusió i una força sense precedents. Ara, amb aquest llibre, la ciència haurà de servir per combatre el monstre que un dia creà.

Carles Lalueza fa, d'aquesta obra, un recorregut a través dels diferents plantejaments racistes que ha patit la nostra espècie; des d'aquells primers sorgits de la tan lloada Il·lustració, fins les noves tesis del racisme científic. En aquest recorregut, l'autor posa un especial èmfasi en una sèrie d'episodis històrics, destacables per la proliferació de plantejaments racistes que s'hi

donaren. Així, entra a valorar les teories que relacionaven la grandària del cervell amb la intel·ligència durant el segle XIX, analitza els orígens intel·lectuals del nazisme i mostra, entre d'altres, la polèmica sorgida al voltant dels tests d'intel·ligència, apareguts al començament del segle XX.

Al llarg d'aquests episodis hom veu qüestionada la teòrica objectivitat de la ciència. En mostrar la rellevància que els postulats racistes tenien en la ciència fins el final de la Segona Guerra Mundial –malgrat la incongruència d'aquests– resta clara la relació entre ciència i motivacions polítiques. Així, per exemple, el llibre ens mostra, d'una banda, com aquesta pretesa objectivitat ha estat emprada per reforçar plantejaments tan polítics com el nazisme i, d'altra banda, com els científics, excusant-se en el caràcter objectiu i neutral dels seus treballs, han sortit impunes d'episodis tan dramàtics com els protagonitzats pels científics nazis en els camps d'extermini.

En aquest llibre, a més, l'autor realitza un esforç important per desmuntar el concepte de raça que, tot i haver estat durament qüestionat per la ciència actual, encara gaudeix d'una gran acceptació popular. Així, amb diversos arguments, com, per exemple,

l'evidència d'una manca de límits definits entre diferents grups humans, arriba a la conclusió que no és de races d'allò que hem de parlar, sinó de «clines» (gradacions dels caràcters en la seua extensió geogràfica).

Per últim, l'autor explica el Projecte de la Diversitat Genètica del Genoma Humà i perfila els nous perills que podrien derivar-se d'alguns posicionaments científics actuals si no aprenem la lliçó que la història de la ciència ens ha donat.

És aquest, en definitiva, un llibre ben escrit, i d'una importància cabdal per fer front als nous reptes socials que ens planteja la ciència actual.

Ximo Guillem

Carlos Esplá, una figura recuperada

La Universitat d'Alacant recupera la memòria històrica de Carlos Esplá, que protagonitzà una part gens menyspreable de la política espanyola, des de les primeries del segle XX fins 1939, i encara després com a actiu agent de l'exili republicà a Amèrica.

SUEÑO Y PESADILLA DEL REPUBLICANISMO ESPAÑOL.
CARLOS ESPLÁ: UNA BIOGRAFÍA

PEDRO LUIS ANGOSTO VÉLEZ, ED.

429 PÁGINES

BIBLIOTECA NUEVA, UNIVERSITAT D'ALACANT I
ASOCIACIÓN MANUEL AZANA, MADRID-ALACANT, 2001

Molts dels protagonistes del primer terç del segle xx que hagueren de fugir després de la derrota republicana de 1939 patiren un doble exili, per una banda la pròpia absència física del país i, d'altra, el silenci i el buit que durant llargues dècades ha caigut sobre els derrotats –polítics, intel·lectuals, científics, o simples obrers i camperols– que feren possible el període de la Segona República. Un d'aquests personatges, injustament oblidats, ha estat Carlos Esplá (Alacant, 1895- Mèxic, 1971).

Destacat periodista i polític, els seus inicis públics coincideixen amb el trasbals del 1898 i l'auge del republicanisme. En ser exiliat d'Alacant, s'establí a València entre 1916 i 1923, on va desenvolupar una intensa tasca en el camp de la premsa, especialment al diari *El Pueblo* de Blasco Ibáñez. Amb l'arribada de la dictadura de Primo de Rivera hagué de tornar a exiliar-se a França entre 1923 i 1930, tot desenvolupant la seua professió periodística alhora que una constant tasca conspiratòria contra el règim totalitari espanyol. El 1930 ja era a Espanya, on l'any 1931 fou el primer Governador Civil d'Alacant de la Segona República. Un polític republicà de gran capacitat organitzativa i elevada popularitat, que, compromès vitalment amb els seus ideals, arribà a ocupar posteriorment càrrecs

d'elevada responsabilitat com el de diputat, Governador Civil de Barcelona –lloc d'enorme responsabilitat on succeí Lluís Companys– o ministre de Propaganda i Sotsecretari d'Estat durant l'etapa bèl·lica, sempre com a home de confiança de Manuel Azaña. Després de la derrota, Esplá va constituir un dels puntals de l'assistència als exiliats des del primer moment, tant a Europa com posteriorment des d'Amèrica –principalment des de Mèxic– on va intervindre donant suport i acollida a tots els qui havien hagut d'abandonar Espanya. Aquesta darrera faceta proporciona una extensa i detallada visió de l'exili republicà, amb nombroses dades que arredoneixen la visió sobre aquest fenomen històric fins ara conegut desigualment. Aquest estudi exhaustiu i rigorós, meritori com pocs estudis de la recent història, és ofert pel professor de la Universitat d'Alacant Pedro Luis Angosto Vélez, a partir de l'accés, fins ara inèdit, de l'arxiu personal d'Esplá (consultable des d'ara via Internet a <http://www.cervantesvirtual.com/portal/ACE/>) conservat a Mèxic, juntament amb una metòdica recerca en els arxius d'entitats i organismes que podien oferir llum sobre una figura de primera línia injustament oblidada que jugà un paper cabdal en la primera meitat del segle xx.

Alexandre Navarro

Recuperem l'intel·lectual compromés

L'editorial Afers recull en aquest volum una sèrie d'articles i de conferències d'aquest professor d'Història Contemporània de la Universitat de Barcelona sobre dos eixos temàtics que obsessionen l'autor: el nacionalisme català i l'ús que se'n fa de la història.

TESTIMONI PÚBLIC

AGUSTÍ COLOMINES I COMPANYS

COL·LECCIÓ «ELS LLIBRES DEL CONTEMPORANI», 11

283 PÀGINES

EDITORIAL AFERS, CATARROJA-BARCELONA-PALMA. 2001

Ahores d'ara hi ha un cert consens entre els estudiosos del tema (Berlin, Greenfield, Kymlicka, Hroch, etc.) en afirmar que el nacionalisme explica la modernitat. Per això s'agraeix que Afers dedique una col·lecció a aquest fenomen o publiqui les reflexions d'autors com Colomines, centrades sobretot en el cas català. Agustí Colomines és un intel·lectual atípic en les nostres latituds: compromés amb Catalunya i amb el rigor històric neda contracorrent en un país sense idees pròpies on la majoria dels intel·lectuals hi viuen a sou d'un *estatus quo* que es vol inamovable. I no només això, sinó que intenta recuperar la figura de l'intel·lectual com a motor de canvi social i orientador de la política, és a dir, apunta la direcció que caldria prendre per recuperar nacionalment un país institucionalment auto-complaent i mancat d'iniciatives.

El discurs nacionalista de l'historiador Colomines s'encara amb vistes a tota una sèrie de reptes que tenim pendants. De fet, el llibre de Colomines no és altra cosa que una radiografia –sense complexos– del nacionalisme català pràcticament des dels seus inicis fins a l'actualitat. Això no seria res d'estrany si no fos que Colomines es *mulla* i esmola bé la seua ploma: l'autor no dubta en denunciar la manca d'empenta de CiU –autocomplaent en una autonomia inservible– o els intents distorsionadors

d'entitats a sou de l'espanyolisme com Foro Babel o la CCC de Vidal Quadras. Cap on ha d'anar el nacionalisme català? Colomines ho té prou clar: en primer lloc cal una política d'idees i no només de gestió (què fa CiU respecte a la immigració, l'educació, la identitat, etc.?) i, en segon lloc, la societat civil té un paper fonamental que jugar en el retorn de la confiança i l'empenta en el moviment de reivindicació nacional, cosa que ja està deixant-se veure al País Valencià o a les Illes Balears.

Però no és només el nacionalisme allò que preocupa l'autor. També ho és l'ús –el mal ús– que se'n fa de la història. Colomines no se n'està de mostrar la seua indignació davant les manipulacions i revisions interessades que se'n fa de la història: el conflicte recent amb els llibres de text d'història o la revisió descriminalitzadora del franquisme o de la imposició de l'espanyol, per exemple, el treuen de polleguera, com a qualsevol amb dos dits de front.

Aquest recull d'articles i de conferències és el fruit d'un incansable observador de la política catalana i un agosarat opinador sense pèls a la llengua, que té un estil fresc i comprenedor per als profans en temes nacionals o històrics. I que, a més a més, insta a la reflexió serena sobre els esdeveniments de la política quotidiana.

Marc Candela

La necessària memòria històrica

La història valenciana recent compta amb dos nous llibres d'Edicions la Xara. Es tracta de dos treballs de síntesi i divulgació universitària sobre un període difícil d'estudiar, ja que no sempre es pot accedir a les fonts i ens manca la necessària perspectiva històrica.

VALENCIANS SOTA EL FRANQUISME

ANTONIO CALZADO ALDARIZ
I RICARD CAMIL TORRES FABRA

COL·LECCIÓ «UNIVERSITÀRIA», 1

155 PÀGINES

EDICIONS LA XARA, SIMAT DE LA VALLDIGNA, 2002

La transició democràtica al País Valencià

José Miguel Santacreu Soler
Mariano García Andreu

LA TRANSICIÓ DEMOCRÀTICA AL PAÍS VALENCIÀ

JOSÉ MIGUEL SANTACREU SOLER
I MARIANO GARCÍA ANDREU

COL·LECCIÓ «UNIVERSITÀRIA», 2

158 PÀGINES

EDICIONS LA XARA, SIMAT DE LA VALLDIGNA, 2002

En el primer dels llibres, *Valencians sota el franquisme*, Antonio Calzado i Ricard Camil Torres fan un repàs de l'estat dels treballs d'investigació sobre aquest període històric, constatant les importants llacunes historiogràfiques que existeixen a nivell temàtic i territorial valencià. En aquest aspecte, cal destacar l'aportació bibliogràfica que fan els autors.

En el llibre es descriuen els primers anys del règim franquista, amb la repressió, l'autarquia i l'estraperlo, on va jugar un important paper el comerç de la taronja; la difícil o escassa oposició al règim durant els anys quaranta i cinquanta; el creixement econòmic valencià a partir dels anys seixanta, un tema ben estudiat i conegut pels historiadors de l'economia valenciana; i la crisi del règim a partir dels anys setanta.

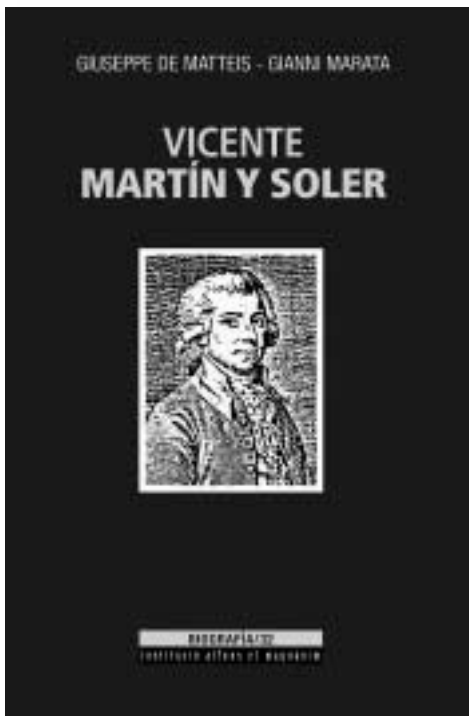
És interessant l'estudi que fan els autors de la vida quotidiana i la cultura sota el franquisme, on analitzen des de la literatura fins el cinema, la cançó o les festes populars. Segons els autors «el franquisme suposà un veritable silenci extens», però la cultura va continuar endavant, si be readaptant-se a les noves circumstàncies. En darrer lloc analitzen la descomposició del règim, que no va sobreviure al seu fundador.

El segon llibre, *La transició democràtica al País Valencià*, és una continuació de l'anterior. Això explica que el tractament d'alguns temes es repetesca, com el cas de les transformacions econòmiques valencianes a partir dels anys seixanta, ja que és difícil entendre la transició democràtica sense saber el que havia ocorregut abans. El fet d'estudiar una història tan recent explica també que la metodologia de treball es fonamenta en la premsa i les diferents publicacions i estudis, ja que l'accés a les fons documentals no és possible per qüestions legals. Bàsicament el llibre s'articula al voltant dels diferents referèndums i eleccions que es donaren entre 1976 i 1983. En primer lloc s'estudien els primers anys de la transició, des de la creació de la Taula de Forces Polítiques i Sindicals del País Valencià el 1976 fins l'aprovació de la Constitució de 1978. Un aspecte en què incideixen és el de la creació del primer Consell preautonòmic del País Valencià en 1978. Posteriorment, després d'estudiar els canvis demogràfics i econòmics valencians dels anys seixanta i setanta, analitzen les primeres eleccions constitucionals de 1979 i la publicació de l'Estatut d'Autonomia el 1982, tot fent esment de la Batalla de València i el colp militar de 1981.

Francesc Torres

La recuperació de Martín i Soler, músic valencià del segle XVIII

Vicente Martín i Soler fou conegut arreu d'Europa amb el sobrenom de Martini lo Spagnuolo, i les seues òperes serioses i còmiques van rebre l'aplaudiment del públic a les diverses ciutats per on van passar:

VICENTE MARTÍN Y SOLER

GIUSEPPE DE MATTEIS I GIANNI MARATA

COL·LECCIÓ «BIOGRAFIA», 32

330 PÀGINES

INSTITUCIÓ ALFONS EL MAGNÀNIM, VALÈNCIA, 2002

El desembre del 2001, la revista *El Temps* va publicar un article del periodista Mario Reyes sobre Vicente Martín i Soler. Dins d'aquest article, que fou finalista del premi de periodisme Ramon Barnils, Reyes contava una anècdota curiosa i fins i tot colpidora: «l'agència de viatges de Sant Petersburg Argot, quan fa publicitat en internet, en els viatges que ofereix a aquesta ciutat diu: 'No oblidem el gran paper que protagonitzà en la vida cultural de la nostra ciutat (...) el músic valencià Vicent Martín i Soler'». Per si algú li sembla poc aquesta dada, n'afegirem una altra: Mozart inclogué una melodia de l'òpera d'aquest valencià universal dins el drama musical *Don Giovanni*. I malgrat tot, malgrat l'excel·lència del nostre artista, el seu nom només apareix –se cita– en algun dels llibres que els alumnes valencians de secundària empenen a la classe de música. Qui és aquest personatge tan conegut als ambients europeus i a qui tot just ara comencem a fer-li justícia?

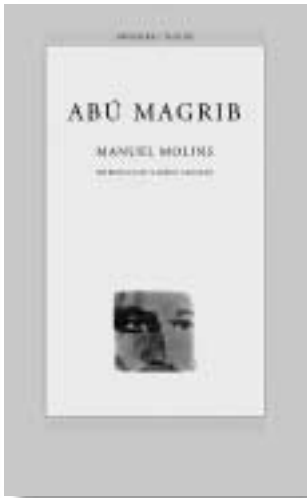

La beca que concedí la Institució Alfons el Magnànim al musicòleg Giuseppe de Matteis ha tingut com a resultat la biografia 32 de les que publica l'entitat citada. Vicente Martín i Soler fou conegut arreu d'Europa amb el sobrenom de Martini lo Spagnuolo, i les seues òperes serioses i còmiques van rebre l'aplaudiment del públic a les diverses ciutats per on van passar. La biografia d'aquest home és plena de viatges, i aquest és l'esquema seguit pels autors de la història.

Coneixem, primer, el període italià (1777-1785): Vicente arriba a Nàpols amb 23 anys, i al cap de poc ja és considerat un músic veritablement teatral, seguidor dels cànons que marcava Goldoni en matèria escènica i compositor d'un tipus de música que, alhora que lloava el gust italià, bevia molt de les fonts folclòriques catalanes i valencianes, tal i com ha publicat Roger Alier a la revista «Scherzo». A Venècia, la destinació següent, estrenà dues òperes bufes i continuà sent considerat un dels grans autors de l'època, tot i que personalment, tal i com s'encarreguen de recalcar els italians de Matteis i Marata, era potser massa vividor i mal administrador de l'èxit econòmic que tot plegat li reportava. Els èxits italians acaben a Parma, tot i que les seues

obres van ser representades durant dècades als grans teatres d'òpera d'aquell país. A la segona part del volum, que titulen «Viena, Londres i Sant Petersburg (1786-1806)», coneixem amb detall els avatars de la composició i l'estrena de l'òpera més coneguda i representada de Martín i Soler: una cosa rara que és, precisament, la que empra Mozart dins la composició citada. No només és detallista en aquest aspecte, sinó que la biografia de Martín i Soler dedica molts esforços al treball rigorós i ens ofereix una mostra de documents gràfics de l'època, per tal de donar-nos una visió acurada d'allò que envoltà la vida del músic. Només li sobren, a la biografia, les xafarderies excessives sobre alguns sobirans de l'època i un cert gust carrincló que fa incidir els autors italians en aspectes superflus o massa subjectius («nos parece verlos mientras charlan paseando por las orillas del Támesis...»)

Maite Insa

ABÚ MAGRIB

MANUEL MOLINS

INTRODUCCIÓ DE GABRIEL SANSANO

COL·LECCIÓ «TEATRE/BROMERA», 27, 167 PÀGINES

EDICIONS BROMERA, ALZIRA, 2002

Europa i el bon salvatge

Aquesta obra, datada el desembre de 1992, aborda un dels temes o de les preocupacions de més actualitat: la immigració. Encara que potser també es podria dir que, més enllà del discurs que es pot desprendre de les peripècies d'un immigrant nordafricà, acaba parlant-nos dels somnis o de les aspiracions de cadascun de nosaltres (qualsevol pot sentir-se emigrant o estranger a qualsevol lloc). És evident que aquestes aspiracions són sempre difícils, i d'això n'està ple la literatura, però el que també resulta clar és que sembla tenir-ho més complicat aquell que es llança a l'aventura d'una Europa somniada en la qual pretén trobar, qui ho sap, allò que el seu país no li pot o no li vol subministrar. El somni enfront d'una realitat despietada i cruel, poblada d'explotadors i d'explotats, és el fil que ens condueix per una espècie de ronda o itinerari europeu, un tant abstracte, que al capdavall, com diu la cita d'Eurípides que encapçala l'obra, no serà més que la cambrà de la mort. El fat malèfic sembla imposar-se a la sort venturosa, com un roda i volta que sempre torna per acabar en la tragèdia, davant la mar. Què ha fet el pobre moret per merèixer-se això? Què ha fet la pobra Europa dels drets humans per resultar tan poc hospitalària? Són preguntes que qui açò escriu es fa davant el munt d'horrors que aquest text posa sobre l'espill. Pensem-hi, pemsem-hi.

Ramon X. Rosselló

10 BONES PECES. TEATRE VALENCIÀ CONTEMPORANI

AA DD

211 PÀGINES

CEIC ALFONS EL VELL, JLF DE GANDIA, GRUP IARANÍ,
GANDIA, 2002

De Gandia al món (de les falles)

Sorprén positivament l'edició d'un volum com aquest en el nostre panorama teatral i, diria més, en el nostre panorama cultural i fester. Ara m'explique. Segons se'ns diu al pròleg que encapçala aquest volum, l'edició és el resultat de la col·laboració de tres entitats saforenques, CEIC Alfons el Vell, La Junta Local Fallera de Gandia i l'Associació Cultural Iaraní, amb la voluntat de dotar el món del teatre de falles d'unes publicacions on puguem acudir les comissions a l'hora de plantejar-se la sempre problemàtica tria de textos.

El volum es concreta en deu peces curtes, unes més que d'altres (tot s'ha de dir), de deu autors valencians actuals. La procedència n'és diversa així com les propostes, tot i que per raons òbvies, hi trobem una presència important de la gent de Gandia, és a dir, de la gent de Pluja Teatre (Joan Muñoz, Josep E. Gongga, Ximo Vidal), eixe col·lectiu tan important i actiu per al teatre que just ara compleix trenta anys. A més, trobem alguns dels més consolidats autors de la darrera fornada de dramaturgs, com Carles Alberola, Chema Cardena, Paco Zarzoso o Juan Luis Mira i, fins i tot, alguns dels representants de l'últimíssima escriptura, com és el cas de Patricia Pardo i Juli Disla. De segur que d'entre aquestes peces trobareu la clau adient. Jo, per la meua banda, els recomanaria provar amb les titulades *Pastís* i *Volcà*.

Ramon X. Rosselló

1928. UNA HISTORIA DE HAMBURGO

MATZ MAINKA

TRADUCCIÓ D'HELENA DE MERA

COL·LECCIÓ «MERCAT», 13, 104 PÀGINES

EDICIONS DE PONENT, ONIL, 2002

Injustícies flagrants

No entendrè mai com una editorial de prestigi mesrescut pot cometre, en alguns dels seus llibres, tants errors bàsics: d'accentuació («Harry se unio a las “Brigadas Rojas”»), «No quiero más nueces, *ní mas manzanas*»), de puntuació («Por esta dirección rápido», «Sus *píes* son demasiado grandes señora»), en fi... També és veritat que, físicament, l'edició és tan impecable com per a molts ho serà l'obra mateixa. El grafisme, de vegades aparentment descuidat, té al darrere un treball de documentació innegable, i els salts narratius entre la I Guerra Mundial—1918, quan tres amics combatien junts a les trinxeres—i l'al·ludit 1928—en què una banda de xiquets del carrer es veurà implicada en els destins de tots tres mentre els nazis auguren el segon gran conflicte—estan francament ben administrats, i conformen una narració fluïda que, al marge d'adoptar uns punts de vista ètics indiscutiblement correctes, va més enllà del pamflet per contar una excel·lent història de persones i d'emocions, que acaba qüestionant més d'una visió política amb una contundència crua, de vegades fins i tot basta, però sempre coherent i lloable.

Felip Tobar

HISTORIAS DE REALISMO SUCIO

MARTÍ

COL·LECCIÓ «SOLY SOMBRA»

48 PÀGINES

EDICIONS DE PONENT, ONIL, 2002

El rosari de l'aurora, a l'altura del betum

Malgrat el títol d'aquest recull d'histories de Martí—o «Martí», segons la pàgina—, el seu *realismo sucio* no té res a veure amb Raymond Carver ni amb els que l'imiten. Imitador sí que ho és, Martí: d'una llarga tradició de la historieta espanyola que podríem anomenar *underground cañí* o, simplement, *chunga de morirse*. Com una paròdia, totes les històries comencen fatal i acaben pitjor: un drogoaddicte que als dotze anys ja viu com un gos en farà setze i a penes haurà començat a patir, perquè me'l fotran de cap a la presó; un home que viu amargat i sol amb sa mare, per rematar-ho, acaba al mateix lloc que el drogoaddicte i a més acusat sense cap prova; el qui comença la següent història ja ho fa vidu i amb cinc fills, però és que l'acaba mort per càncer i sense que cap metge li haguera fet un diagnòstic competent en la vida. L'únic que li'l fa és... ¡el forense! En fi, que tot és com una mica previsible, i allò que hauria de ser tràgicament realista acaba sent, qui sap si de manera volguda, una impagable comèdia de l'absurd.

Felip Tobar

FORNALL D'HISTÒRIES

GONÇAL CASTELLÓ

94 PÀGINES

TÀNDEM EDICIONS, VALÈNCIA, 2002

Dos móns

Gonçal Castelló (Gandia, 1912) ha organitzat aquest recull de contes en dos apartats: «Històries sense fel» i «Històries de mal record». Les primeres comparteixen una trama picant i divertida, són simpàtiques estampes que recorden els daguerreotips eròtics de principis del xx. La majoria estan ambientades en el moment de la transició democràtica i s'alimenten de l'ansia de llibertat sexual que va caracteritzar els anys que seguiren la mort de Franco. Serien ingènues anècdotes intranscendents sense la segona part del llibre, sense les «Històries de mal record» que, marcades per l'ombra de la postguerra, dibuixen l'esgarrifosa repressió de la dictadura. Els personatges pertanyen a diferents classes socials, com ara, marginats, carn de presó, o estudiants que pateixen les dures condicions d'una realitat de corrupció i misèria i acaben oblidant els antics ideals. Del tens contrast entre els dos mons resulta un llibre ple d'humanitat, entretingut i corprenedor, que manté, senzillament i eficaç, l'atenció del lector.

Imma Gandia

CONTES PER A ESTIMAR ELS LLIBRES

PERE DUCH I BALFAGÓ

IL·LUSTRACIONS DE VICENT ROMAN

COL·LECCIÓ «SALTAMARTÍ», 1. 66 PÀGINES

EDICIONS BRÒSQUIL, VALÈNCIA, 2002

Maneres de dir

Hi ha moltes maneres de dir les coses. L'estratègia per fer llegir els infants pot ser, per exemple, la clàssica: llegir és bo, has de llegir.

Una estratègia segurament millor, però molt perillosa, és la contrària: prohibir la lectura o els llibres als infants podria ser emocionant i empenyar-los a fer-ho d'amagat. Tanmateix, reunint un simposium de savis filòsofs, potser arribarien a la conclusió que, si ho fèrem així, aquests infants rebels d'ara, reacis a obeir ordres, es tornarien de sobte mesells i captin-guts i es picarien l'ullet els uns als altres (qué bé! per fi ens hem tret de damunt aquesta màrfega de la lectura). Pere Duch, l'autor de *Contes per a estimar els llibres*, ha optat per un camí intermig que és convidar al gaudi de llegir tot suggerint-ne els avantatges. Cada conte d'aquest volum és un al·legat indirecte en favor de la lectura, que la converteix en quelcom desitjable o excitant.

Maite Insa

LA MIRADA DE REBECA

VICENT PALLARÉS

COL·LECCIÓ «NARRATIVA», 23

136 PÀGINES

TABARCA LLIBRES, VALÈNCIA, 2001

La cara oculta de Rebeca

La mirada de Rebeca, de Vicent Pallarés, té com a protagonista un jove valencià -enamorat-, amb un germà que li fa la punyeta, poc atractiu natural i criat en un ambient urbà, actual i pragmàtic. Fins ací, res de nou. Però té un parell de reclams interessants: un discurs irònic i entretingut i un gir argumental completament inesperat en una novel·la d'aquest gènere, que no té res a veure amb la mirada de Rebeca i sí amb un *modus vivendi* del món contemporani poc estés i poc explicat entre els joves: el vegetarianisme i el naturisme. Per raons d'espai, tanmateix, no passa d'un pla una mica superficial, quant al tractament filosòfic d'aquests estils de vida.

Potser és una llàstima que continuen apareixent tants errors tipogràfics o d'impremta als nostres llibres (perdó per tornar-hi). Sembla una fotesa, però per als professors de llengua és una busca a l'ull entestar-nos a explicar a classe la diferència entre *vena* i *vena* i que *La mirada de Rebeca* (pàg. 115) –i tants altres títols per a l'edat escolar– les confonga.

Joan Manuel Matoses

DUCAT DE BERNIA

JORDI VALOR

COL·LECCIÓ «MIRATGES», 13

144 PÀGINES

EDICIONS DEL BULLENT, PICANYA, 2002

Redescobrir Jordi Valor

Nova edició de la novel·la de l'escriptor d'Alcoi Jordi Valor apareguda en la dècada dels cinquanta en castellà i que ha tingut una traducció molt acurada del Secretariat de Promoció del Valencià de la Universitat d'Alacant. Des de les primeres frases notem una gran influència dels narradors espanyols del segle XIX, com ara J.M. Pereda o Gabriel Miró, al qual fa aparèixer de xiquet en algun capítol. Es tracta d'una novel·la breu, senzilla, de trama rural que transcorre a la Marina Alta entre finals del XIX i l'any 1937, amb final feliç inclos malgrat que acaba en plena guerra civil. Està escrita amb una prosa cuidada i amena, però impregnada de nacionalcatolicisme. Un relat costumista que defensa una concepció innocent, ben intencionada i franciscana del món sense trencaments en la tradició i, fins i tot, en el sistema, però al mateix temps profundament conservadora: cadascú ha d'ocupar el seu lloc i desenvolupar correctament el seu rol però conscient que davant de Déu tots som iguals. El millor del llibre és la descripció de costums de la zona i el retrat que fa, no sols del paisatge de la Marina, sinó de la Barcelona de l'any 1929. La lectura de *Ducat de Bernia* és un exercici d'arqueologia interessant, que descobreix tota una manera de concebre la creació literària d'un temps llunyà i que ens sembla superat.

Manel Alonso i Català

LA PIEL DEL ALMA

PATRO MORATAL

COL·LECCIÓ «CALABRIA NARRATIVA», 6

170 PÀGINES

EDITORIAL DENES, PAIPORTA, 2002

Malos tiempos

La novela que nos ocupa, primera de su autora, aborda una difícil problemática: la relación entre una adolescente y su madre. Llama poderosamente la atención el gran resentimiento que, desde niña, Isabel muestra hacia su madre; opiniones crueles rayando el odio llenan las páginas del relato, sin olvidar, por otro lado, la indiferencia de la madre hacia su única hija.

La piel del alma es una novela de desencuentros y malos entendidos que nadie intenta enderezar. Su argumento, quizás tomado de la vida real, narra la historia de unos personajes sin alegría, casi todos ellos «tocados» por diversas obsesiones resueltas de maneras diversas, amargas casi todas.

A pesar de su dureza, la novela resulta entretenida y un poco ingenua; quizás faltaría analizar más profundamente a personajes y circunstancias.

Hay que reconocerle a Patro Moratal el detalle al describir los paisajes, tanto rurales como urbanos, resolviendo los momentos más delicados con oficio. Esperamos su próxima entrega.

M^o. Teresa Èspasa

RECEPTARI DE MALIMA

PAU MARQUÉS I BISQUERT

X PREMI DE NARRATIVA CURTA L'ENCOBERT DE XÀTIVA

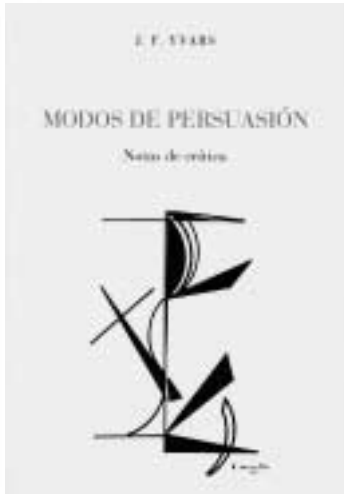
COL·LECCIÓ «LLETRA LLARGA», 7, 119 PÀGINES

BROSQUIL EDICIONS, VALÈNCIA, 2001

Una història de la València del XVIII

Receptari de Malima no és un llibre de cuina, però és una història plena d'ingredients que donen forma a les memòries de Benet Ortí i Majoral, fill de la noblesa valenciana del segle divuit, vingut a menys per la seua condició de fadríster i pel seu físic ben poc agraciats. La història es recupera a partir de la curiositat de l'hereu d'una xicoteta biblioteca d'Alexandria, quan troba casualment en un quadernet la breu relació de les memòries d'en Benet, fill del notari de la ciutat de València en Josep Ortí, que morí enverinat a causa d'un llibre de moros que posseïa. L'hereu, recordant *El nom de la Rosa* d'Umberto Eco, buscarà les referències que porten al relat d'aquesta vida foradada per la soledat, la vida d'un pastisser que a través del seu ofici lluita per superar el bandejament social i personal del que ha sigut víctima. En la seua venjança ens descobrirà una galeria de personatges i espais que ens donen a conèixer els pensaments, les tradicions de l'època i, sobretot, els fets, entre crims i misteri, que envoltaren Benet i la València del seu temps. Plana rere plana, la narració fluïda es desfulla i ens va descobrint els records, les passions, l'amor i el rancor que fan de motor de la història.

Ana Gimeno

MODOS DE PERSUASIÓN. NOTAS DE CRÍTICA

J. F. YVARS

411 PÀGINES

ALBATROS, VALENCIA, 2002

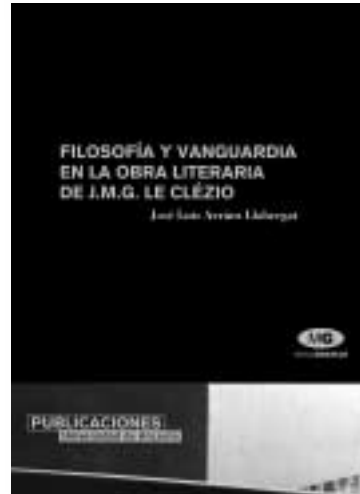
Apuntes críticos y debate cultural

Se recogen en esta edición una serie de artículos y trabajos del profesor José Francisco Yvars acerca de diferentes personajes y pensadores de muy distinto calibre tales como el surrealista Breton, el escritor Robert Musil, Canetti o el filósofo Bernard Rosanquet. Son trabajos, pues, que interesaran a todos aquellos que disfrutan con las disgresiones acerca del mundo de la cultura y del pensamiento.

Tal y como su autor indica en una nota de presentación al comienzo del libro, los trabajos están hechos, precisamente, desde una impronta personal y en ellos se expresan sus propios intereses intelectuales, sin otro ánimo más que el de dar rienda suelta a las reflexiones y persuadir –según reza el título del libro– al lector, abrir el debate e intervenir de alguna manera sobre una temática variada: arte, filosofía, literatura, historia....

Yvars escribe con precisión y aborda los temas seleccionados en este volumen con gran erudición y carácter analítico. Son muy rigurosas sus apreciaciones, destacan sobre todo en este ejemplar el trabajo acerca de Robert Musil, el análisis sobre Walter Benjamin y las valoraciones sobre la teoría crítica de Steiner.

Lourdes Rubio

FILOSOFÍA Y VANGUARDIA EN LA OBRA LITERARIA DE J. M. G. LE CLÉZIO

JOSÉ LUIS ARRÁEZ LLOBREGAT

196 PÀGINES

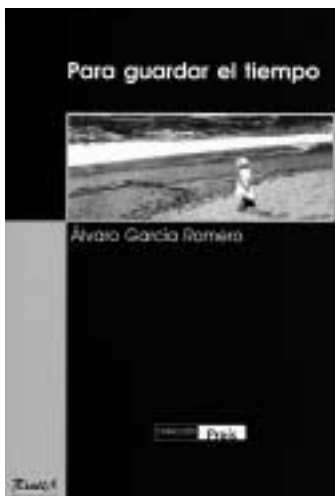
UNIVERSITAT D'ALACANT, ALACANT, 2001

Estudio de un innovador

Filosofía y vanguardia... supone una completa presentación de la obra del escritor francés J. G. M. Le Clézio, insuficientemente conocido en España excepto por su primera novela, *El atestado* (*Le Procès Verbal*), obra que a su vez supuso en Francia el descubrimiento de un punto de vista tan renovador como personal sobre la literatura y sus técnicas. Este estudio repasa el conjunto de las novelas del celebrado novelista francés, también esa primera obra que comienza con un desconcertante prólogo del autor explicando sus intenciones: Arráez busca los vectores de influencias en la obra de Le Clézio, tanto ideológicas (el llamado método zen, el existencialismo y la filosofía presocrática) como técnicas (el *nouveau roman* principalmente).

En el debe de *Filosofía y vanguardia* debe apuntarse la falta de matices en la adhesión al autor estudiado (una incondicionalidad propia de ciertas obras juveniles, académicas o no) y cierto simplismo teórico; en el haber, un trabajo concienzudo y un entusiasmo indiscutibles que despertarán el interés del lector por conocer la obra de Le Clézio.

Miguel Catalán

PARA GUARDAR EL TIEMPO
ÁLVARO GARCÍA ROMERO
COL·LECCIÓ «PROÍ», 8
85 PÀGINES

RIALLA EDITORES, VALÈNCIA, 2002

El tiempo y la mirada

Sobradamente conocido dentro de los ámbitos literarios valencianos, Álvaro García Romero, nos entrega un poemario cuyo título *Para guardar el tiempo*, nos indica, con bastante claridad, que tipo de poesía vamos a encontrar a lo largo de las 80 páginas siguientes.

El poeta, cuyo oficio es patente, establece un paralelismo entre el hombre, con sus amores y fatigas y el medio natural, sobre todo se ocupa del mar, ofreciéndonos imágenes que seducen al lector. «...Navegar con los dedos las tierras/que no abarque la boca». Conviene prestar atención a los poemas, leer más allá del vértigo de las palabras que encierran gran carga de melancolía. «Soló los gatos que le escriben a la luna/ saben las ciudades que se mueren sin visitar...». García Romero, nos dice «Las magas tienen cajitas/ »para guardar el tiempo«/ Una piel que alumbra los timones/».

El tiempo es algo que conviene guardar porque sólo desde sus brazos merece la pena mirar el mundo. «...Tiempo para rociarnos con la mirada...».

M^o Teresa España

EL BAF DE L'ESPILL
BERNA BLANCH
COL·LECCIÓ «POESIA», 8
50 PÀGINES

BROSQUIL EDICIONS, VALÈNCIA, 2002

Poesía de la sinceritat

La poesía de Blanch se'ns mostra com a paradigma de l'abocament íntim i esgarrat de l'autor vers un lector al qual fa còmplice de l'univers mental i sentimental que sacseja el poeta. Llurs versos destil·len una compenetració amb els elements gairebé tel·lúrica, humanitzant allò que de bàsic i elemental trobem a la nostra redor per tal de bastir l'expressió del sentiment, com ara quan propugna «destrenar la corda/ i per la fibra del cànem/ refer el camí cap a la terra,/ senda oblidada/ que llaça la fulla i l'arrel». Un sentiment que colpeix en retratar el dolor i que ahora és clar i lluminós. En tot cas, una poesia que defuig de l'anècdota i recrea la sensació, com un misteri dolorós, de la vida i el seu esdevindre feixuc, dur, abrasiu. Exemples d'aquest aspecte en trobem a do·jo; «Com l'heura/ que busca i estima/ les parets cansades (...)». Sense caure en un hermetisme intel·ligible o de pur esnobisme lèxic, Berna Blanch ens reconcilia amb el poeta que sent l'ofici d'escriure com un deure tan íntim com imprescindible i sempre amb un llenguatge pulcre i senzill, expressió de la claredat tan grata al poeta. Un poeta, per damunt de tot, sempre sincer.

Alexandre Navarro

ELS VALORS DE L'ART A L'ENSENYAMENT

RICARD HUERTA, ED

COL·LECCIÓ «OBERTA DIDÀCTICA» 67

180 PÀGINES

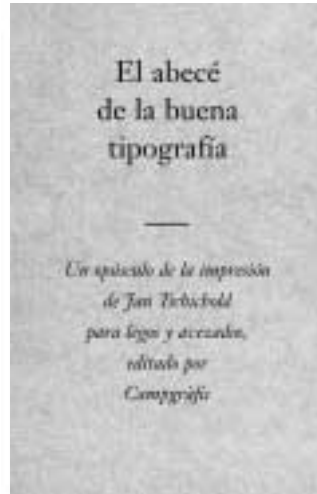
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA, VALÈNCIA, 2002

El paper de l'educació artística

El mes de juny del 2000 el Departament de Didàctica de l'Expressió Musical, Plàstica i Corporal de la Universitat de València acollia quatre-cents professionals vinculats, d'una manera o altra, a l'ensenyament de l'Art –docents de tots els nivells educatius, estudiants, artistes, directors de museu, crítics, gestors culturals, representants institucionals, periodistes, etc.– per debatre la funció que l'educació artística ha tingut, i hauria de tindre, en la societat contemporània.

Dos anys després es publiquen aquestes actes parcials del Congrés –apleguen les ponències i les intervencions de les taules redones, però no les comunicacions que poden ser consultades a la pàgina web www.uv.es/~valors– que aporten una mirada pluridisciplinària, polièdrica, i definitivament engrescadora, sobre la didàctica de les arts visuals en un temps de globalització dels referents culturals, de crisi de l'educació humanística i de saturació icònica de la societat.

Josep Vicent Frechina

EL ABCÉ DE LA BUENA TIPOGRAFÍA

JAN TSCHICHOLD

126 PÀGINES

EDITORIAL CAMPGRÀFIC, VALÈNCIA, 2002

Manual de bones maneres per a editors

Ara que la revolució tecnològica ha fet substituir els vells tipògrafs per joves dissenyadors gràfics –experts tant en informàtica com maldestres en l'art de compondre amb caràcters i de bastir textos que conviden a la lectura– sembla oportunitatíssima la iniciativa de l'editorial Campgràfic de reeditar tot un seguit d'opuscles que reflexionen sobre la tipografia: barreja de tècnica i art que ha fet de l'escriptura impresa el mitjà de difusió i preservació de la cultura més eficaç de la història de la humanitat.

Aquest text de Jan Tschichold, prestigiós tipògraf alemany, data de 1960 però podria haver estat escrit ahir mateix. L'autor, fastiguejat de tantes «orgias estridentes de caracteres en estampida que demuestran una indiferencia pretenciosa», reivindica un retorn a l'harmonia i l'equilibri clàssics, a la composició senzilla i discreta, a l'ús de la tipografia entesa com un servei al lector i no com una fàtua exhibició de l'artífex. Una reivindicació, malauradament, amb plena vigència.

Josep Vicent Frechina

LA COSTA BLANCA-2.
DESDE ALTEAY BENIDORM A GUADALEST

JOSÉ SOLER CARNICER

COL·LECCIÓ "RUTAS VALENCIANAS", TOMO 4, 91 PÀGINES

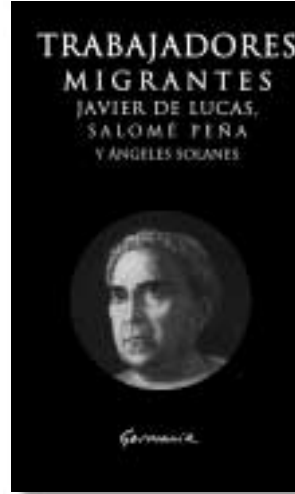
CARENA EDITORS. VALÈNCIA, 2002

Quatre rutes per la Marina

Carena editors aborda l'enèsima reedició actualitzada –per bé que en aquesta ocasió hauriem de parlar més aviat d'una reelaboració gairebé completa– de l'obra més clàssica de la nostra literatura turística: les *Rutes Valencianes* de José Soler Carnicer, publicades per primera vegada, en castellà, el 1963, traduïdes al valencià el 1982 per Tres i Quatre i reeditades, en edició de luxe, per Vicent Garcia editors el 1986.

L'edició de què ens ocupem consta de setze volums organitzats territorialment i amb força informació addicional respecte a les versions anteriors: museus, artesanía, gastronomia, ofertes d'oci, festes, allotjaments, etc. Aquest quart volum el conformen quatre rutes que comparteixen Benidorm com a punt neuràlgic i que recorren diversos indrets d'interès paisatgístic en aquesta contrada de la Marina Baixa –Bèrnia, Aitana, la Vall de Guadalest, el Puigcampana–, un territori força castigat per l'expansió urbanística del litoral fet que ha obligat l'autor a reescriure el text per a cada nova edició.

Josep Vicent Frechina

TRABAJADORES MIGRANTES

JAVIER DE LUCAS ET ALII

COL·LECCIÓ «DOCUMENTOS PARA
EL DEBATE SINDICAL», 19, 116 PÀGINES

EDITORIAL GERMANIA, ALZIRA, 2001

Xenofilia

Amb el sotítol més aclaridor de *Immigrantes: una aproximación jurídica a sus derechos* se'ns presenta aquest encertat i pràctic opuscle escrit per professors de Dret del Treball i de Filosofia del Dret de la Universitat de València, on trobarem una mirada crítica i alhora constructiva sobre la recent legislació estatal que regula els fluxes d'immigració. I és que les mancances que els autors denuncien (per què es redueix la figura de l'immigrant a la de treballador, o per què s'estableixen mecanismes d'expulsió tan sumaris, per exemple) ens fa conscients no només del tracte normatiu que reben els immigrants, sinó també de la manca de sensibilitat del legislador cap a un fenomen conegut des de fa molt de temps, i que pot ser la solució a la caiguda de la natalitat o l'escassa mà d'obra per a treballar al camp, com a mostra.

Instrument de consulta necessari, doncs, per a sensibilitzats en la matèria i per a tots aquells que directament o indirecta necessiten conèixer els amagatalls de la vertadera política d'immigració de l'Estat.

Vicent Estruch

LO QUE QUEDA DEL TIEMPO
(PRIMER LIBRO DE MEMORIAS)

ADRIÁN MIRÓ
109 PÁGINES

EDITORIAL ALFAGRÀFIC, ALCOI, 2002

La roda de la memòria

Adrián Miró (Alcoi, 1923) és autor d'una llarga llista de llibres en què trobem reculls de poemes i estudis relacionats amb la vida i la història cultural alcoiana. Adrián Miró, a pesar de la seua llarga estada a París com a professor i conferenciant, mai no ha deixat de relacionar-se amb la seua ciutat i ha estat un dels seus activistes culturals més decisius. En aquest llibre de memòries -el primer d'una sèrie- l'autor inclou, de manera discontinua, diferents capítols de la seua vida, tant a Alcoi com a París. Tots tenen un interès no sols literari, sinó també sociològic, històric. Important, per exemple, el seu testimoniatge dels seus anys de la Guerra Civil a Alcoi. O la seua relació amb el govern de la República espanyola en l'exili de París. O el capítol dedicat al maig francès del 68. Paral·lelament, els relats de la seua vida familiar d'infant, com-movedor, el de la seua dona Maria Luisa...

Una crònica, doncs, amena, variada, útil, per les informacions que conté, escrita amb claredat i marcada pel temperament poètic, irònic i independent de l'autor.

Josep Iborra

MÁS ALLÁ DE LA RAZÓN
NATIVIDAD NEBOT CALPE

COL·LECCIÓ «EL SUEÑO DE BABEL», I
132 PÁGINES

EDICIONES PÁGINACERO, VALENCIA, 2001

Palabras para lo innombrable

Convencida de que se puede escribir fuera de la razón, Natividad Nebot nos ofrece una serie de relatos escritos en prosa íntima y donde los sentimientos andan del todo sueltos. De lo que se habla es, en definitiva, de todo aquello que preocupa a una autora que reflexiona más allá de la razón, es decir, del amor, de la nostalgia, de lo que nunca se vivió, del arrepentimiento, de los hijos perdidos, etc.

Sin entrar a cuestionar el hecho de que se pueda sentir o vivir algo de un modo completamente inmediato e irracional, lo que sí que no se puede es escribir y poner títulos desde un pretendido estado de autenticidad emocional, al que, por alguna razón, no pudiera entrar la prosa de siempre e hiciera falta un ejercicio de innovación literaria «más allá de la razón».

Este libro de relatos nos promete un mundo de sentimientos innombrables, más allá del lenguaje y de la explicación científica, un mundo de estados de ánimo donde sólo la intuición y la imaginación pueden entrar. Sólo para quien se atreva a salirse de los seguros márgenes de la literatura racional, claro.

Vicente Abril

LA BRUIXA PAPERERA

DOLORS TODOLÍ

COL·LECCIÓ "EL DRAC DE PAPER", 8

MARFIL, ALCOI, 2002

El joc del paper

En *La Bruixa Paperera*, Dolors Todolí convida a jugar amb la imaginació, els colors i la consciència que el paper no és inesgotable. Ho fa combinant el text i unes il·lustracions quasi màgiques que pareixen eixir de les pàgines per a contar-nos la història. El relat transcorre amb fluïdesa i descarrega pinzellades d'elements complementaris que donen un caire de maduresa al conte: adults i xiquets hi estan involucrats, tots hi participen del joc del paper que inicia la bruixa i tots col·laboren en la tasca de recuperar-lo. S'hi pot utilitzar, s'hi pot jugar, però després cal deixar-lo al contenidor de paper.

En les il·lustracions d'aquest conte es barreja la llapisera –de la mà de Dolors Todolí– i la vivaesa resultant de combinar fotografies i retalls de paper de colors, de diari i de revistes. Els núvols porten lletres i xarol per donar un colorit al cel distint de l'habitual, el núvols de paper deixen caure gotetes de colors, els pardalets es retallen en textos de diari i poden descansar sobre gàbies fotografiades. La figura de la bruixa de cabells llargs i caperutxa fosca acompanya les planes de groc i blau, per on passaran, a més, els quatre vents representats a la Rosa dels Vents, que dibuixa Todolí. La història, així representada, és una invitació a imaginar un entorn més conscient i amb molt més color.

Ana Gimeno

LA TORTUGA CATERINA

CARME MIQUEL

IL·LUSTRACIONS DE MATILDE PORTALÉS

COL·LECCIÓ "EL TRICICLE", 26, 24 PÀGINES

TÀNDEM EDICIONS, VALÈNCIA, 2002

Conte multicolor

Això va anar i era Carme Miquel que va escriure sobre una tortuga intrèpida que volia caminar quan plovia molt, mentre totes les seues amigues amagaven el cap i la cua dins la closca. La tortuga baixava pels camins de l'arc de San Martí i cada color resultava una pàgina del llibre, i d'aquesta manera l'escriptora ajudava els infants a conèixer els colors.

Sàviament, Carme ha jugat amb les rimes i les repeticions, que fan més fàcil la lectura i afavoreixen la memorització, i, així, parla de «tortugues porugues», «Caterina, la tortuga fina» i «el lloro Voro».

Matilde Portalés ha dibuixat la tortuga Caterina i tot el seu món colorat. Les il·lustracions són esplèndides i ocupen tota la plana amb colors vius com «el roig que fa goig» o el groc que es fa «a poc a poc». Són figures a vessar de detalls graciosos i simpàtics que les nenes i els nens, sempre atents a les coses menudes, agraeixen moltíssim.

Les dues dones han elaborat un conte atraient i educatiu per a persones que comencen a llegir.

Imma Gandia

De torre a llibreria cultural

Babel és una paraula màgica que evoca llibres magnífics i una torre de pau i reclusió on pensar i crear. No és precisament d'aquest Babel que parlem ara. El nostre és un espai públic, obert i lluminós, on hi conviuen els llibres amb la música, les persones, l'art i la filosofia. Ens referim a Babel, la llibreria cultural i independent de Castelló. I per tal de conèixer-la millor, hem parlat amb Pere Duch i Balfagó, el seu fundador.

Essència de la vida cultural de Castelló, aquesta llibreria va ser fundada en 1992 i traslladada en 1998 al centre de la capital de la Plana, la seua ubicació actual. Els grans aparadors de vidre deixen veure els llibres, des de tots els angles, i conviden a endivinar què s'hi tragina, perquè a Babel i, sobretot des d'aquesta nova època, sempre ocorren coses. Oberta de dilluns a diumenge, aquesta llibreria és un punt de trobada viu i divers amb la cultura. El Fòrum Babel n'és el responsable. Com a mostra direm que en 2001 es van celebrar més de cent vuitanta-dos actes que comptaren amb un total de mil assistents. I és que a Babel està tot pensat: la disposició dels seus set-cents metres quadrats amb una petita àgora al bell mig, els dos ordinadors on es pot consultar el preu dels llibres i un altre amb la base de dades de l'ISBN i, sobretot, un equip de tretze persones que saben tractar els llibres i els lectors.

Per què li van posar Babel?: «com a homenatge a aquell punt de reunió que no va poder ser, però que va significar un gran projecte», explica Pere Duch, el responsable de la idea –i continua– «si fem atenció als cent-quaranta mil habitants que té Castelló i a l'extensió de la llibreria, Babel és a casa nostra l'equivalent de la Fnac a València, només que amb una diferència substancial i és que ací no utilitzem un model vertical d'empresa, sinó que comptem amb la participació i la col·laboració de tota la societat civil per tal de confeccionar la nostra agenda d'actes». Decididament, Babel ofereix una frescor i un tracte diferent: «reaccionem amb rapidesa als suggeriments i a les possibles crítiques dels clients i sempre tenim en compte la seua opinió», comenta el llibreter. El dinamisme i la vivacitat són, doncs, el segell d'aquesta casa i, per això, miren d'estar sempre presents al carrer en congressos i setmanes culturals en les escoles.

A més de les presentacions de llibres, el Fòrum Babel organitza rodes de premsa, tertúlies, exposicions d'art, visites escolars a porta tancada. I el cap de setmana obre les portes als contacontes i a les audicions musicals, que s'organitzen en col·laboració amb el conservatori. Tot això encaixa, segons Duch, amb la filosofia de la llibreria: «aplegar interessos diversos en un mateix espai, on els protagonistes –el llibre i la lectura– cedesquen el seu espai a la conversa, a l'art i a la música, dins d'un valuós intercanvi humà i cultural».

Foto pàg. 139: Essència de la vida cultural de Castelló, Babel va ser fundada en 1992 i traslladada en 1998 al centre de la capital de la Plana, la seua ubicació actual.

Foto pàg. 140: En 1992, Pere Duch, fundador de Babel, va deixar l'ensenyament per dedicar-se exclusivament a ser llibreter, perquè tenia molt clar que volia crear un projecte de llibreria cultural.

Foto pàg. 142: La de Babel, és una visió moderna de la llibreria i la diferència és, sens dubte, el paper rellevant que atorguen a la dinamització cultural.

Tenim clar que som una llibreria i que hem de vendre llibres, l'objectiu és el mateix que el dels altres llibreters: promocionar el llibre i fomentar la lectura. Creiem, però, que això es pot fer sense haver d'estar parlant a tothora de llibres. Nosaltres volem apropar el llibre a la gent per altres camins que reclamen la seua atenció.

A Babel, la gent que hi treballa, insisteix en què han volgut ser perspicaces a l'hora de captar clients i arribar al lector amb un ventall d'activitats complementàries, sense haver d'emprar el màrqueting agressiu habitual: «hem aconseguit ser una caixa de ressonància major i més efectiva que qualsevol altra institució cultural de Castelló i, de fet, molta gent ens coneix més com a centre cultural que no com a llibreria». Seguint la recepta dels humanistes, a Babel, hi trobarem un poc de cada art: «és difícil que la persona que ens visite isca sense haver comprat un llibre», explica el llibreter que, abans de ser-ho havia estat mestre i, per tant, un observador professional. Pere es mostra molt satisfet amb la filosofia de la llibreria: «es tracta d'organitzar actes amb aliats socials que donen vida i credibilitat a les nostres iniciatives i que les estenguen, quant més, millor». Una forta implicació amb tota la societat civil fa que més de cent vint-i-cinc entitats –entre partits polítics, ONGs i associacions diverses– col·laboren amb Babel. I com a exemple, l'equip de Babel comenta la recollida de llibres usats, conservats en bon estat, destinats a països més desfavorits. No poden ni volen amagar l'orgull d'haver aconseguit amb Babel coses semblants. Abans de començar aquest projecte tan ambiciós, a Babel ja ho tenien tot ben pensat: «volíem trencar amb la visió romàntica de la llibreria que s'ha de fer càrrec de tot, ja que aquest és un model exhaurit que acaba tancant-se massa en si mateix». Així doncs, des del començament, s'ha provat de trobar la complicitat amb la societat civil: «ho hem aconseguit i, ara, és la gent de fora qui ve a nosaltres per donar-nos idees». En aquest sentit, Duch destaca el patrimoni extern de la seua llibreria: «sabíem que amb els beneficis propis de la llibreria era impossible dur endavant una programació cultural ininterrompuda i que havíem d'aconseguir que el cost fos tendent a zero». Per això van buscar un patrocini: primer de la Caixa Rural i després de Bancaixa. A hores d'ara ja en són quatre, entre empreses i entitats, les que els donen suport, entre elles Pans&Company, veïns comercials amb qui han dissenyat una campanya de 2x1, és a dir, amb la compra d'un llibre te'n donem un altre, com amb els entrepans. Al capdavall, l'objectiu és el mateix que el dels altres llibreters, és a dir, promocionar el llibre i fomentar la lectura, però a Babel pensen que això es pot fer sense haver d'estar parlant a tothora de llibres: «nosaltres volem apropar el llibre a la gent per camins diferents que reclamen la seua atenció i, això, també és tasca literària».

Una altra de les iniciatives interessants de Babel és el treball amb diferents col·lectius d'immigrants de Castelló per tal d'afavorir-n'hi la integració: «l'objectiu és anar més enllà del lector habitual –explica Duch– i arribar a tothom, també als immigrants, és clar i, molt especialment, a tots aquells que no són grans lectors o que lligen menys, perquè el gran problema d'algunes llibreries i biblioteques és que hi ha moltes persones que passen contínuament per davant i mai no hi entren». I com que és de justos reconèixer les coses ben fetes, de Babel és el mèrit, juntament amb les llibreries La Màscara i Soriano de València, d'haver fundat *Grup 10, llibreries de qualitat*, on actualment hi ha nou llibreries valencianes. A més, en el seu cabal de guardons, Babel compta amb el Premi a l'Empresa de l'any de Castelló amb el Compromís Social i Cultural que va rebre l'any 2000. Aquest mateix any la llibreria castellanenca va organitzar un curs sobre el concepte de llibreria cultural al que van assistir vint llibreries d'arreu de l'Estat espanyol i, també, va crear el Premi de Narrativa Breu Josep Pascual Tirado, en honor a l'autor més popular de la mitologia castellanenca, que es lliura el 24 de juny, al caliu de les fogueres de Sant Joan. I *Grup 10*, que publica per Nadal un llibre de contes per obsequiar els seus clients, hi inclou el conte guanyador. La iniciativa, però, ha crescut, i per a la present edició en lloc d'un relat, el guardó es destinarà a un recull de narracions. I encara més: l'any passat, la llibreria de la Plana, va ser guardonada amb el Premio Nacional a la labor cultural de las librerías españolas, més conegut com el premi al llibreter cultural. Amb aquest motiu –explica Duch– Televisió Espanyola va gravar durant un cap setmana un reportatge *in situ* que va ser emés en la segona cadena: «allò ens va trasbalsar una miqueta a tots», assegura el llibreter. En definitiva, Babel s'ha confirmat com una iniciativa amb gran ressò per a altres experiències llibreteres de l'Estat espanyol i, per això, en els últims anys, els han convidat a Madrid, Vitòria i Bilbao per explicar el seu model de llibreria cultural. I direm que Babel ha estat, des dels seus inicis en els anys vuitanta, amb les llibreries Tres i Ratlla i Faristol, llavors de l'actual Babel, fidel al seu país i, per això, ha apostat sempre pel llibre en català: «avui –assegura Pere Duch amb un punt d'orgull– som, juntament amb Tres i Quatre, la llibreria amb major fons en la nostra llengua de tot el país».

Lourdes Toledo

editorials valencianes

AFERS EDITORS

C/ DE LA LLIBERTAT,12
APARTAT DE CORREUS 267
46470 CATARROJA
TEL.: 96 126 86 54 - FAX: 96 127 25 82
afers@provicom.com
http://www.provicom.com/afers
DISTRIBUÏDORS:
NORDEST LLIBRES
TEL.: 972 67 23 54 - FAX: 972670417
nordest@tsai.es
PALMA DISTRIBUCIONS
TEL.: 971 45 06 12 - FAX: 971 45 61 88
GEA LLIBRES
TEL.: 96 158 03 12 - FAX: 96 158 06 99
LA TERRA LLIBRES
TEL.: 96 511 01 92 - FAX: 96 511 02 88

AITANA EDITORIAL

COMTE D'ALTEA, 10
APARTAT DE CORREUS 51
03590 ALTEA
TEL.: 96 688 08 47 - FAX: 96 584 19 46
DISTRIBUÏDORS:
ALACANT: ALBACETE I MÚRCIA:
LA TIERRA LIBROS
SAGITARIO, 4-B
03006 ALACANT
TELS.: 96 511 01 92 - 96 511 02 88
FAX: 96 511 51 82

MADRID:

EGARTORRE LIBROS
MIRLO, 23
28024 MADRID
TELS.: 91 711 60 08 - 91 711 66 00
FAX: 91 501 57 01

ILLES BALEARES:

TOTEM DISTRIBUCIONS
PARE BERTOMEU POU, 24
07003 PALMA DE MALLORCA
ARAGÓ:

ICARO DISTRIBUCIONES
CASTELLÓ I VALÈNCIA:
CARRER DE LLIBRES, S.L.
MONTESA, 6-BAIX ESQUERRA
46017 VALÈNCIA
TEL.: 96 378 05 91 - FAX: 96 378 00 04
CATALUNYA:
SURES, S.A.
SANTANDER, 68
08020 BARCELONA
TEL.: 93 305 63 55 - FAX: 93 305 02 04
GALÍCIA:
TRIS-TRAM
CONCEPCIÓN ARENAL, 2-2A,
DRETA
27003 LUGO
TEL.: 982 250 067 - FAX: 982 284 919

ALBATROS

C/ L'OLIVERETA, 28
46018 VALÈNCIA
TEL.: 96 370 22 50 - FAX: 96 370 22 46
graficas-soler@terra.es
DISTRIBUÏDORS:
CATALUNYA
LES PUNXES
TEL.: 93 485 63 80 - FAX: 93 300 90 91
MADRID
MAIDHISA, SL
TEL.: 91 670 21 89 - FAX: 91 332 48 79

ALGAR EDITORIAL

POLÍGON IND. I
C/ RONDA TINTORERS, 117
46600 ALZIRA
TEL.: 96 245 90 91 - FAX: 96 240 31 91
admon@algareditorial.com
www.algareditorial.com
DISTRIBUÏDOR:
PRÓLOGO
TEL.: 93 456 20 00 - FAX: 93 456 95 06

AMOS BELINCHÓN

C/ RAFAEL RIVELLES, 36
46020 PAIPORTA
TEL. I FAX: 96 397 08 22
amosbelinchon@terra.es
DISTRIBUÏDORS:
ALACANT:
LA TIERRA LIBROS, S.L.
TEL.: 96 511 01 92 - FAX: 96 511 51 82
VALÈNCIA:
ADONAY, S.L.
TEL.: 96 397 51 48 - FAX: 96 397 58 76
CATALUNYA:
NORDEST, S.L.
TEL.: 972 67 23 54 - FAX: 972 50 36 29

BROSQUIL EDICIONS

AVDA. EQUADOR, 101, 12A
46005 VALÈNCIA
TEL.: 96 354 01 24 - FAX: 96 382 30 74
brosquilediciones@hotmail.com
www.brosquil.es
DISTRIBUÏDOR:
CARRER DE LLIBRES
TEL.: 96 378 05 91 - FAX: 96 378 00 04

CAMPGRÀFIC

C/MATIES PERELLÓ, 17-6
46005 VALÈNCIA
TEL.: 96 374 92 57 - FAX: 96 374 92 57
campgrafic@retemail.es

CARENA EDITORS

C/CHIVA, 21-3R-11A
46018 VALÈNCIA
TEL.: 96 333 33 09
carenaeditors@inicia.es
DISTRIBUÏDOR PROPÍ:
GRAONS LLIBRES
TEL.: 96 151 78 08 - FAX: 96 151 78 28

DEL SENIA AL SEGURA

CRONISTA CARRERES, 9, 7-F
46003 VALÈNCIA
TEL. I FAX: 96 351 73 55
DISTRIBUÏDORS:

COMUNITAT VALENCIANA:

DEL SENIA AL SEGURA
MADRID:
MAIDHISA
TEL.: 91 670 21 89

DENES

POLÍGON INDUSTRIAL ALQUERIA
DE LA MINA
ARTS GRÁFIQUES, 58
APARTAT DE CORREUS 85
46200 PAIPORTA
TEL.: 96 397 44 66 - FAX: 96 397 48 42
denes@infonegocio.com
DISTRIBUÏDORS:
CATALUNYA:
NORD-EST LLIBRES

TEL.: 972 67 04 17 - FAX: 972 50 36 29

ILLES BALEARS:

MOLL
TEL.: 971 72 41 76 - FAX: 971 76 14 22
MADRID:
CELESTE
TEL.: 91 310 08 96 - FAX: 91 310 04 59
VALÈNCIA:
J. A. MORCILLO
TEL.: 96 397 44 74 - FAX: 96 397 52 73

ECIR

POLÍGON FUENTE DEL JARRO
VILLA DE MADRID, 60
46988 PATERNA
TEL.: 961 32 36 25 - FAX: 961 32 36 05
ecir@ecir.com
www.ecir.com
DISTRIBUÏDORS:
ALICASH
TEL.: 96 510 36 44
DISTRIBUCIONS LYRA
TEL.: 96 156 07 81
ATALAYA
TELÉFON: 96 376 59 11
MERIDIANO SL
TEL.: 96 366 23 53
LIBRO-TÉCNICO
TEL.: 96 391 74 48

EDELVIVES

AVDA. AUSIÀS MARCH, 222
46026 VALÈNCIA
TEL. I FAX: 96 375 98 11
www.edelvives.es
DISTRIBUÏDOR:
COMERCIAL EDELVIVES
TEL.: 96 375 98 11 - FAX: 96 376 46 58

EDICIONS BRIEF

PASSEIG DE LA CIUTADELLA, 5-
BAIX
46003 VALÈNCIA
TEL.: 96 394 23 37 - FAX: 96 310 60 37
info@edibrief.com
DISTRIBUÏDORS:
VALÈNCIA-CASTELLÓ:
GRAONS LLIBRE S.L.
TEL.: 96 158 82 99

MADRID-CASTILLA-LA MANXA:

DISTRIFER LIBROS S.L.
TEL. 91 796 27 09
GALÍCIA:
LLOVES S.L.
TEL. 986 42 00 39

ANDALUSIA ORIENTAL:

CENTRO ANDALUZ DEL LIBRO
TEL. 95 225 10 04
ASTÚRIES- CANTÀBRIA:
LORD BOOK S.L.
TEL. 985 11 33 59

ANDALUSIA OCCIDENTAL:

LIDELSUR S.L.
TEL. 954 18 26 62
ARAGÓ-NAVARRA- LA RIOJA:
ICARO S.L.
TEL. 976 12 63 33

CASTILLA-LLEÓ:

ARCADIA LIBROS S.L.
TEL. 983 39 50 49
CATALUNYA:
MASESMAS.COM

TEL. 93 401 98 99

CANÀRIES:

DISTRIBUÏDORA ROIGCAR S.L.
TEL. 928 41 83 82

EDICIONES DHARMA

C/ELIAS ABAD- 3- BAIX
03660 NOVELDA
TEL.: 96 560 32 00
dharma@edicionesdharma.com
www.edicionesdharma.com

EDICIONES TILDE

AVINGUDA DE LA PLATA, 59-9ªB
TEL. I FAX: 96 333 71 27
llicarrer@retemail.es
web: www.teseo.org/tilde
DISTRIBUÏDOR:
CARRER DE LLIBRES
TEL.: 96 378 05 91 - FAX: 96 378 00 04

EDICIONS 96

CARRER SANT CRISTÓFOL, 22
46740 CARCAIXENT
TEL.: 96 246 11 04 - FAX: 96 246 14 90
edicions96@llibreweb.com
www.llibreweb.com/edicions96.htm
DISTRIBUÏDOR:

ALACANT:

LA TIERRA LIBROS
SAGITARIO, 4-B
03006 ALACANT
TEL.: 96 511 01 92
VALÈNCIA I CASTELLÓ:
GEA LLIBRES
POLÍGON DE RAGA
LUIS DE SANTANGEL, 6
46210 PICANYA
TEL.: 96 159 05 11

CATALUNYA I RESTA DE L'ESTAT

ESPANYOL:
SLI TÀNDEM
SANT ANTONI, 70-ENTRESOL
08190 SANT CUGAT DEL VALLÈS
TEL.: 93 589 54 39

EDICIONS BROMERA

POLÍGON INDUSTRIAL, 1
C/RONDA DELS TINTORERS, 117
46600 ALZIRA
TEL.: 96 240 22 54 - FAX: 96 240 31 91
bromera@bromera.com
www.bromera.com
DISTRIBUÏDORS:

ALACANT:

LA TERRA LLIBRES
TEL.: 96 511 01 92
CATALUNYA:
PRÓLOGO
TEL.: 93 456 20 00

ILLES BALEARS:

MOLL
TEL.: 971 72 44 72
VALÈNCIA I CASTELLÓ:
SENDRA MARCO
TEL.: 96 159 08 41
GEA LLIBRES
TEL.: 96 159 03 12

EDICIONS CAMACUC

ARQUEBISBE OLAETXEA, 18-BAIX
46017 VALÈNCIA
TEL. I FAX: 96 357 28 56
DISTRIBUÏDOR:

CARRER DE LLIBRES
TEL: 96 378 05 91

EDICIONS DEL BULLENT
C/ DE LA TARONJA, 16
46210 PICANYA
TEL: 96 159 08 83 - FAX: 96 159 08 45
bullemt@retemail.es

DISTRIBUÏDORS:
SENDRA MARCO
TEL: 96 159 08 41 - FAX: 96 159 08 45
sendramarco@retemail.es

MIDAC
TEL: 93 434 01 28 - FAX: 93 524 61 70
midac@retemail.es

MOLL
TEL. I FAX: 971 76 14 22

EDICIONS DEL PONENT
PLAÇA DEL CARMÉ, 5-1A
03430 ONIL
TEL/FAX: 96 526 98 68
edicionsdeponent@ctv.es

DISTRIBUÏDORS:
GAIA LLIBRES
TEL: 965 11 05 16
GEA LLIBRES
TEL: 96 159 05 11
DDT
TEL: 96 352 00 56
DIRAC
TEL: 93 308 63 00
SURES
TEL: 93 498 75 30
CELESTE EDICIONES
TEL: 91 310 05 99 - FAX: 91 310 04 59
RODRÍGUEZ SANTOS
TEL: 954 18 04 75
ARCADIA LIBROS
TEL: 983 39 50 50 - FAX: 983 39 50 59
AGD LIBROS
TEL: 944 33 48 88
e-mail: agdlibros@verial.es

CONTRATIEMPO
TEL: 976 10 78 59
INFOLIBRO
TEL: 985 985 757

EDICIONS LA XARA
AVDA. DE LA VALLDIGANA, S/N
46750 SIMAT DE LA VALLDIGANA
TEL. I FAX: 96 281 13 67 - 670 250 595
laxara@ctv.es
www.ctv.es/USERS/laxara/der.htm

DISTRIBUÏDORS:
CATALUNYA:
NORDEST LLIBRES, S.L.
ÁLVAREZ DE CASTRO, 26
17600 FIGUERES
TEL: 972 67 23 54 - FAX: 972 50 36 29

PAÍS VALENCIÀ:
ADONAY
CTRA. DE PICANYA, 4
46200 PAIPORTA
TEL: 96 397 51 48 - FAX: 96 397 58 76

EDICIONS VORAMAR
C/VALENCIA, 44. 46210 PICANYA
TEL: 96 159 44 10 - FAX: 96 159 19 24
voramar@santillana.es

DISTRIBUÏDOR:
ÍTACA/SANTILLANA
TEL: 93 560 60 61 - FAX: 93 560 29 57

EDITORIAL AGUACLARA
C/ROSELLÓ, 55. 03010 ALACANT
TEL: 965 24 00 64 - FAX: 965 25 93 02
edit.aguaclara@natural.es

DISTRIBUÏDORS:
ALACANT, ALBACETE I MÚRCIA:
GAIA LLIBRES, SL
TEL: 96 511 05 16 - 96 511 08 82
FAX: 96 511 41 26

ANDALUSIA OCCIDENTAL:
GRACIA ÀLVAREZ
TEL: 954 18 43 29 - FAX: 954 18 52 74

ANDALUSIA ORIENTAL:
CENTRO ANDALUZ DEL LIBRO
TEL. I FAX: 952 25 10 04

ARAGÓ I SÒRIA:
ÍCARO DISTRIBUIDORES
TEL: 976 12 69 99 - FAX: 976 12 64 93

ASTÚRIES I CANTÀBRIA:
NORTE
TEL: 985 14 70 30

CASTELLA I LLEÓ:
ANDRÉS GARCÍA, LIBROS, S.L.
TELS.: 923 23 02 06 - 983 47 21 55
FAX: 923 25 91 17 - 983 47 32 47

EUSKADI:
HERRO LIBROS
TELS.: 94 454 28 50 - 94 454 06 77
FAX: 94 454 19 28

EXTREMADURA:
UNIDISA
TEL: 924 27 51 54 - 924 27 51 92
FAX: 924 27 56 01

GALÍCIA:
DISTRIBUCIONES ARNOIA
TEL: 986 70 93 40 - FAX: 986 70 88 90

ILLES CANÀRIES:
ODÓN MOLINA
TEL: 922 25 66 66 - FAX: 922 25 62 11

MADRID, CIUDAD REAL, TOLEDO,
CUENCA I GUADALAJARA:
DISTRIFER LIBROS
TEL: 914 68 49 29 - FAX: 914 68 42 14

VALENCIA I CASTELLÓ:
GEA LLIBRES
TELS.: 96 159 03 12 - 96 159 05 11
FAX: 96 150 06 97

EDITORIAL ANTINEA
C/ DOCTOR FLEMING, 6
12500 VINAROS
TEL. I FAX: 96 445 20 12
antinea@inicia.es

DISTRIBUÏDORS:
VALENCIA:
GRAONS LLIBRES, S.L.
TEL. I FAX: 96 151 78 08

CASTELLÓ:
ELS DIARIS, S.A.
TEL: 96 445 17 38 - FAX: 96 445 58 07

CATALUNYA:
UNIÓN DISTRIBUIDORA DE EDI-
CIONES
TEL: 93 318 53 30 - FAX: 93 318 16 48

EDITORIAL DIÁLOGO
C/FALCÓ, 135
46184 SAN ANTONIO DE
BENAGÉVER
TEL: 96 135 09 47 - FAX: 96 135 09 24
dialogo@ctv.es
www.editorialdialogo.com

DISTRIBUÏDOR:
CARRER DE LLIBRES
TEL: 96 378 05 91 - FAX: 96 378 00 04

EDITORIAL LA MÁSCARA
PLAÇA JOAN PAU II, 5-BAIX
46015 VALENCIA
TEL: 96 348 65 00 - FAX: 96 348 74 40
g-bigne@editoriallamascara.com

DISTRIBUÏDORS:
DISNEU
TEL: 93 203 94 44 - FAX: 93 280 08 72

OCÉANO GRUPO EDITORIAL
TEL: 93 280 20 20 - FAX: 93 205 74 57

EDITORIAL PRE-TEXTOS
C/LLUÍS DE SANTÀNGEL, 10
46005 VALENCIA
TEL: 96 333 32 26 - FAX: 96 395 54 77
info@pre-textos.com
www.pre-textos.com

DISTRIBUÏDORS:
A.MACHADO LIBROS, S.A.
TOMÁS BRETÓN, 55
28045 MADRID
TELS.: 914 681 102 - 914 681 398
FAX: 914 681 098

LES PUNXES, DISTRIBUÏDORA, S.L.
SARDENYA, 75-81
08018 BARCELONA
TEL: 934 856 380 - FAX: 93 300 90 91

GEA LLIBRES, S.L.
LUIJ DE SANTÀNGEL, 6
POLÍGON RAGA
46210 PICANYA
TEL: 96 159 05 11 - FAX: 961 590 697

CONTRATIEMPO, S. COOP. LTD
POL. INDUSTRIAL MALPICA -ALFI-
DÉN- LA SALINAS, 63
50171 LA PUEBLA DE ALFIDEN
(ZARAGOZA)
TEL: 976 10 78 59 - FAX: 976 10 79 34

FRANCISCO GRACIA ÀLVAREZ
DISTRIBUCIONES
POLÍGONO PISA
ARTESANÍA, 21- NAVE 12
41927 MAIRENA ALJARAFE
(SEVILLA)
TEL: 954 18 43 29 - FAX: 954 18 52 74

BENJAMÍN LÓPEZ LUENGO
DISTRIBUCIONES
PRÍNCIPE, 22- 2º
APARTADO DE CORREOS 36202
VIGO
TEL: 986 43 10 50 - FAX: 986 37 91 54

IKUSA LIBROS
ESTRADA DE MALA, 10
BILBAO
TEL: 944 39 64 94 - FAX: 944 39 53 78

LA TIERRA LIBROS
SAGITARIO, 4-B
03006 ALACANT
TELS.: 965 11 01 92 - 96 5111 02 88
FAX: 965 11 51 82

EDICULSA
ROCÍO, S/N-NAVE 6
28500, ARGANDA DEL REY
MADRID
TEL: 91 870 02 28 - FAX: 91 870 24 24

LA PILA DE LIBROS, S.L.
C/BODEGUEROS,
29006 MÁLAGA

TELS.: 952 331 431 - 952 331 457
FAX: 952 363 984

LEMUS DISTRIBUCIONES
CATEDRAL, 29 - APARTADO 127
38204 LA LAGUNA (TENERIFE)
TEL: 922 25 61 48 - FAX: 922 63 04 43

EDITORIAL TRES I QUATRE
C/PÉREZ BAYER, 11
46002 VALENCIA
TEL: 96 351 64 92 - FAX: 96 352 98 72
tresiquatre@tresiquatre.es
www.tresiquatre.com

DISTRIBUÏDORS:
ENLACE
BARCELONA:
TEL: 93 338 14 00

MALLORCA:
TEL: 971 71 30 78

VALENCIA:
TEL: 96 186 10 34

FILMOTECA VALENCIANA
PLAÇA DE L'AJUNTAMENT, 17
46002 VALENCIA
TEL: 96 351 23 36 - FAX: 96 352 82 59
filmoteca.gva@cultura.m400.gva.es

DISTRIBUÏDOR:
PUBLICACIONES DE LA
GENERALITAT VALENCIANA
LLIBRERIA LLIG. PLAÇA MANISES, 3
46003 VALENCIA
TEL: 96 386 61 70

GERMANIA
C/DOCTOR JOSÉ GONZÁLEZ, 99
46600 ALZIRA
TEL: 96 245 52 12 - FAX: 96 245 52 60
germania@germania.es
www.germania.es

DISTRIBUÏDOR:
CARRER DE LLIBRES
TEL: 96 378 05 91

INSTITUCIÓ ALFONS EL
MAGNÀNIM
C/QUEVEDO, 10 (EDIFICI MUVI)
46001 VALENCIA
TEL: 96 388 37 58 - FAX: 96 388 37 51
alfons.magnanim@diputacion.m400.
gva.es
www.alfonselmagnanim.com

DISTRIBUÏDOR:
ADONAI
CARRETERA DE PICANYA, 4
46200 PAIPORTA
TEL: 96 397 51 48 - FAX: 96 397 58 76
info@adonai.com
www.adonai.com

L'EXAM EDICIONS
AVDA. AUSIAS MARCH, 32-34
46016 TAVERNES BLANQUES
TEL: 96 185 43 14 - FAX: 96 186 88 91
eixam@ctv.es

DISTRIBUÏDOR:
DISTRIBUÏDOR GENERAL DEL
LLIBRE
TEL: 96 185 42 19

LA MIRADA
AVINGUDA DEL PORT, 288
46024 VALENCIA
TEL: 96 331 11 41